

Oxirzamon Nishonalari (davom)

Yettinchi bob

Musiqaning ovozi mehmonxonadan ikkinchi qavatga elas-elas eshilib turardi. Violonchelning nolasi o'sha kechasi Borkka bir umr o'z taqdirini uning taqdiri bilan qo'shgan ayol borligini eslatib turdi. Keyinchalik ularning ruhlari ham bir-birini tanib, shu kechadagi tinimsiz musiqani beadam masofalardan eshitib turishsa ne ajab...

U o'sha kechasi ham komp'yuter oldida o'tirib, ertangi gazeta matnining monitordagi elektron satrlarini ko'zdan kechirar ekan, yana ummondagi kitlarning tashvishli ohlarini eshitdi. Ular yana qayon yo'l olishgan? Yer kurrasining qaysi bir go'shasida qandaydir bir hodisa yuz berganmikin? Yana odamlar hammayoqni ag'dar-to'ntar qilishdimikin? To'lqinlar bir-birlarini ustiga tog' qulaganday yopirilib, suv quturib, okeanning kuch-qudratini yamlab yutar, yana kuchiga kuch qo'shar edi, kitlar esa suzishda davom etar edi. Oradan ko'p vaqt o'tmasdan uning o'zi ham kitlarga qo'shilib ketdi. Ummon suvi yuzasi komp'yuter ekranida tun qa'rida milt-milt etib o'chib turar edi; komp'yuter ekrani esa shu onda uzoq koinotni ham, onalar qornidagi homilalarni ham abadiylikning Bork so'zida o'z ifodasini topgan bir butun uzluksiz silsilasida qamrab olganday; u okeanda suzar ekan abadiylikni Dunyoviy ruh siyomosida izohlashga harakat qildi, axir Dunyoviy ruh hamma uchun bitta va har bir kishi uchun alohida bo'lib, yerdagi borliqning bir butunligida va uzuq-yuluqligida namoyon-ku... Ekranda satrlar birin-ketin paydo bo'lar ekan, bir butun matnga qovushdi: вЂњKassandra tamg'asi o'zlarining siyosiy maqsadlari yo'lida kuyib-pishib yurgan qay bir notiqlar aytganchalik sharmandalik va haqorat nishonasi emas, balki bu - baloyi ofat belgisi, kutilmaganda yuz ko'rsatgan, oldinlari odamlarning tushiga ham kirmagan, dunyo miqyosida ko'zga tashlanmaydigan va insoniyat uchun mash'um ijtimoiy-biologik hodisa o'laroq favqulodda tadbirlar ko'rishni taqozo qiladigan baloyi kabiramizning jimitdek xabaridir. Filofeyning kashfiyoti shundan darak beradiki, bizning o'z-o'zimizni anglashimizga genetik bosqichdayoq shikast yetgan - avloddan avlodga dunyoviy ruh ideallariga zid yashab kelgan odam aybi bilan shikast yetgan. Fojia shundaki, biz kassandra-embriionlarning yashash uchun kurashdan bosh tortishga olib kelgan sabablarini tan olmayotirmiz, o'zimizni chetga olamiz, chunonchi, saylovoldi majlisida ana shunday bo'ldi. Yashashga bo'lgan xohishning so'nishi jahon sivilizatsiyasining so'nishidir. Ana shu oxirzamon demakdir. Boshqacha aytganda, oxirzamon o'zimizda voqedir. Instinktiv sezish qobiliyatiga ega bo'lgan kassandra-embriionlar ana shuni ilg'ab oladi va dunyoni qamrab oladigan komp'yuter ekraniga o'xshab, homilador ayollar manglayida nishon beradigan Kassandra tamg'asi orqali hayotdan qo'rqayotgani haqida xabar qiladi. Kassandra tamg'asining o'zidan emas, balki genetika qa'rida ana shu oxir zamon o'pirilishiga olib keladigan sabablardan qo'rqmoq kerak. Biz mislsiz xatoga yo'l qo'yayotirmiz... Filofey ig'vogar emas, u samoviy payg'ambar...вЂќ

Bork shu onda xuddi kitlarning shovqin ko'tarib okeanda suzayotganini, yo'lini to'sgan to'lqinlarni bor vujudi bilan yorib o'tayotganini eshitdi va kitlar yo'lida okean suvi yonganday yog'dulanayotganini komp'yuter ekranidan ko'rib turdi...

* * *

Qizil maydonda esa tun yarmidan og'gan shu kezda mashhur Spas minorasidagi soat millari boyqush vaqtiga - kechasi soat uchga yaqinlashmoqda edi. Boyqush Kreml' kurantlari dunyoning to'rt tomoniga g'ulg'ula solib uch marta bong uradigan ardoqli paytini kutar edi, shundan so'ng u o'rnidan qo'zg'alib minora tepasidan pastga tik uchib tushadi-yu, chorqirra toshlar terilgan maydon yuzasidan g'iz etib ko'tariladi-da, Kreml' devori bo'ylab uchib nariroqqa o'tadi va har galgiday Qizil maydon ustida shovqinsiz charx uradi va maqbara ustidan o'tgach tevarak-atrofga nazar tashlab, yorug' dunyoda nimalar bo'layotganiga ser soladi. Bu safar ham boyqush ikki pakana-xumkalla sharpa bilan uchrashib, ularning o'zaro suhbatlariga quloq tutishga umid bog'lar edi. Ularning suhbatlashishlari uchun esa bahona ko'p edi, ko'p bo'lganda qanday? Boisi shundan sal oldin Qizil maydonda qo'rqinchli voqea ro'y bergan edi. Boyqush shuncha yil yashab bunaqasini ko'rgan emas.

Ikkinchi tomondan, sog'lom fikrli odamlarning aqli yetmayotgan narsaga arvohlar bilan osh-qatiq bo'lib yurgan qush bo'lib qushmas, ins-jins siyoqli bu parrandaning Spas minorasining tug'di-bitdi boyqushining aqli qanday yetsin.

Buning hammasi kuz kuni peshin paytida hSKni Harbiy-sanoat kompleksini himoya qilishga bag'ishlangan miting o'tkazish uchun Qizil maydonga xalq oqib kelayotgan kezda boshlandi. Jurnalistlar yozganlaridek, qayta qurish mudofaa sanoatining tomog'iga turib qolgan suyak bo'ldi. HSKni tiklash bilan davlatimizning oldingi qudratini saqlab qolish mumkin, degan zorlanish ayrim doiralarda allaqachondan beri quloqqa chalinardi. Darhaqiqat, bunday fikrlar endigina tugay boshlagan o'rmon yong'inining hidi kabi havoda anqib yurar edi. Mana, yong'in yana lovullab alanga oldi, milliy hushyor tortish hissini uyg'otganlar afkor ommani qurol bilan savdo qilishni yana o'rniga qo'yishga chorlovchi kuchlar va harbiylashtirilgan davlatchilikning asosi hisoblangan va qayta qurish deb atalmish siyosat oqibatida hamda makkorlik bilan ish ko'rgan G'arbning manfaatlarini ko'zlagan radikal-demokratlar dastidan vayron bo'lgan hSKni tiklashga chaqiruvchi kuchlar bunga talay yordam berdi.

Qizil maydonda har tomondan kelgan odamlar yig'ildi. Mitingga to'planganlarning ko'pchiligi chetdan oldinlari вЂњpochta yashiklarivЂќ deb atalgan va nomerlab qo'yilgan вЂњyoriqivЂќ shaharlardan kelgan kishilar edi. Konversiya jarayonida maxfiy bo'lmay qolgan вЂњyashikivЂќdan Moskvaning barcha vokzallariga poyezdlarda gurra-gurra odamlar kelishdi va avtomagistrallarni to'ldirib kolonna-kolonna bo'lib shahar markaziga tomon yo'l olishdi. Ularga Moskva вЂњmudofaachilarivЂќ, milliy vatanparvarlar, Stalin kolonmsab qolgan pensionerlar va boshqalar ham qo'shilishdi. Namoyishchilar og'ir kontuziyadan endigina sog'aygan, o'tmishdan qolgan g'alati nusxalarga o'xshashar edi; ular qonxo'r diktatorlarning suratlarini baland ko'tarib borishar edi; holbuki o'sha hokimlarni yaqin-yaqinlarda ham xuddi mana shu ko'chalarda g'azab bilan haqorat qilishgan va la'natlashgan edilar.

Namoyishchilar soni ko'paygandan ko'payib bordi, hSKning sirli qa'rida oldinlari qancha ishga yaroqli kishilar band bo'lganligini shundan ham bilsa bo'lardi. Dunyoning yarmisini qurollantirishdi. Ishning pachavasi chiqqanini birdan sezib qolishdi ishlab chiqarish qayta qurilmasa konversiya hSKda ishlab kelganlarni ishsizlikka mahkum etgusidir. Shuning uchun ular g'imirlab qolishdi... Bu namoyish hammaning ko'z o'ngida xarsanglarni ham, to'nkalarini ham, tomdan tushgan tunuka-yog'ochlarni ham oqizib ketayotgan toshqin selga o'xshar va bunga hech kim bas kelolmas edi. O'sha kezlarda vahimador chaqiriq va shiorlar ham shahar ko'chalarida o'z вЂњxarsanglari, to'nkalari, to'nka-yog'ochlarivЂќni ag'dar-to'ntar qilib olib ketayotgan edi. Mana ular вЂњKonversiya to'xtatilsin!вЂќ, вЂњHKSni barbod qilishga yo'l qo'ymaymiz!вЂќ, вЂњYashasin shonli HKSvЂќ, вЂњEng muhimi davlat!вЂќ вЂњDavlatga qarshi islohotlar yo'qolsin!вЂќ, вЂњTank barqarorlik garovidir!вЂќ, вЂњQurol-yarog' sotib valyuta ishlaymiz!вЂќ, вЂњQurol savdosida raqobat qilishimizga xalaqit bermang!вЂќ, вЂњQurollanish poygasi haqidagi safsataga chek qo'yilsin!вЂќ. Tushunmaganlarga bema'niday tuyuladigan shiorlar вЂњPochta yashiklari qayta tiklansin!вЂќ, вЂњPochta yashiklarida yashayveramiz va ishlayveramiz!вЂќ, hatto bundaylari ham bor: вЂњPatsifistlar, bas qiling, vaqt

ketmasin! В Ёк, в Ёк Bizni mahv etish uchun sovuq urushlar munosabatidan mahrum qilishdi! В Ёк, в Ёк Tankdan tog'ora yasashlariga yo'l qo'ymaymiz! В Ёк va, nihoyat, в Ёк Kuch va milliy boylik manbai qurol-yarog' ishlab chiqarish yashasin! В Ёк, в Ёк Ihsizlikka yo'l qo'ymaymiz, donishmandlarning ketib qolishiga yo'l bermaymiz! В Ёк, в Ёк Texnikaviy taraqqiyotning negizi sovuq munosabatlar urushi yashasin! В Ёк, в Ёк Sotqin insonparvarlar yo'qolsin! В Ёк va bunga o'xshash yana talay chaqiriq va shiorlar. Yaxshiyamki, har narsalar yozilgani bilan bir parcha qattiq qog'oz baribir qog'ozligicha qolaveradi, lekin bu shunday kuch ediki, gangib qolasan kishi.

Davlatning harbiy jihatdan ustun bo'lishi zarurligi haqida jon kuydirgan, o'zlarini davlatparastlar deb atagan siyosatdonlar xohlashadimi yoki yo'qmi, xalqaro qurol-yarog' yarmarkalarini tashkil etishda ishtirok etganlar xohlashdimi yoki yo'qmi, qurol-yarog'imizning tarixda hecham so'nmagan shon-shuhratini madh etish borasida qizg'in kompaniya boshlaganlar xohlashdimi yoki yo'qmi, bulardan birontasi uyg'ongan va junbushga kelgan kuchlarni to'xtatishga qodir emas edi Hamma-hammasi endi selda oqib ketayotgan payrahalarni eslatardi; axir xalqaro qurol-yarog' yarmarkalari savdosida birinchilikni olish millat manfaati yo'lida qilingan savob ish hisoblanar edi-da, eng muhimi, milliard-milliard dollar sof foyda berardi, bundan yuragi yorilguday xursand bo'lishardi, chunki o'sha milliard-milliard daromadning uchdan bir qismi bevosita joylardagi qurol-yarog' yaratuvchilarning cho'ntagiga tushar edi-da!

Qizil maydonda odamlarning boshlari dengizday chayqalmoqda edi. Ming-minglab to'planganlar va ularga kelib qo'shilayotganlar HKSnimimoya qilib, butun maydonga sig'may ketishdi va hammasi yoppasiga в Ёк H-S-KB Ёк, в Ёк Va-lyu-tav Ёк, в Ёк Krem'l biznikiv Ёк, в Ёк Krem'l biznikiv Ёк deb bir ovozdan baqirib-chaqirib, osmonni boshiga ko'tarishar edi.

hammasini vertolyotlarda tasvirga olishdi, lekin tepadan turib butun manzaraning otirilgan vulqonday ulug'vorligini ko'rsatib bo'lmas edi! Umumiy miting, so'zlari mavzoleydan radiokarnaylar orqali kuchaytirib berilayotgan notiqlar barobarinda maydonning u yer-bu yerlarida uyushtirilgan kichik-kichik mitinglarning o'z shiorlari, rasmlari va chaqiriqlari bor edi. Mashhur Qatlxona tepaligida fidelchilar yig'ilishgan edi, ularning dohiylarining rasmlaridan va ko'tarib olgan shiorlaridan ko'rinib turar edi: в Ёк Fidel' biz sen bilan! В Ёк, в Ёк Sotsializm yoki o'lim! В Ёк. Bir-birlarining qo'llaridan ushlab olgan olomon buni ko'rib yanada balandroq ovozda takrorladi: в Ёк Sotsializm yoki o'lim! В Ёк. Tarix muzeyi yonidagi yo'lida saddamchilar tiqilishgan. Ana shu o'rqondan chiqqanda darg'azab va qahrli xitob yangrar edi: в Ёк Saddam sen bizning birodarimizsan! В Ёк, в Ёк Sad-dam sen bizning birodarimizsan! В Ёк Mushtumlarini baland ko'targan bir gala namoyishchilar ovozlari ham ularga jo'r bo'ldi. в Ёк Kadda-kada-Kaddafi! В Ёк, в Ёк Kadda-kada-Kaddafi! В Ёк.

Uzoq yillar davomida ko'plab qurol-yarog'lar olib turgan deyarli barcha mamlakatlardan kelganlar ana shunday baqirib-chaqirib yurishdi, muxlislar Xitoy, Eron, Pokiston, hindiston, Shimoliy Koreya va ayniqsa arab mamlakatlari va Afrika mamlakatlaridagi mijozlar sharafiga raqsga tushayotganday qadam tashlab borishdi. Har bir mamlakatning o'z o'rni bor: Xitoy ko'lami va aholisi soniga ko'ra eng ko'p muxlisga ega edi, ular shoir Maoning в Ёк Tovus qo'shig'iv Ёк she'ridan dohiyona misrani jo'r ovoz bilan dona-dona qilib takrorlab qadam tashlab borishar edi: в Ёк Miltiq hokimiyatni keltirib chiqaradi! В Ёк Stalinchilar ular bilan apoq-chapoq bo'lib ketishdi; ular в Ёк Stalinga shon-sharaf bo'lsin! В Ёк deb qattiq jo'rovovlik qilishardi hamda generalissimusning bezab-bejalgan rasmlarini baland ko'tarib borishar edi. Ana shu barcha hayqiriqlarda Kalashnikov avtomati hukmronlik qilardi: в Ёк Kalash Krem'l nash! В Ёк (Krem'l bizniki) degan xitob hamma qiyqiriq-shiorlarni bosib ketdi. Mazkur mavzu doirasida tushuniksiz yangi shiorlar ham paydo bo'lib qoldi: в Ёк O'q parvozi osmon olmosi! В Ёк Bu shiorni в Ёк Raketa uchsa, tepadan olmos yog'adiv Ёк, deb tushunish kerakmikin? Qaniydi, qaniydi shunday bo'lsa! Bularning hammasi soxta shod-xurramlik qozonida vaqirlab qaynar va u har bir kishida kuch-qudrat, zo'rlik, yelkadoshlik hissini jo'sh urdirar edi... Mana hozir shunday bir hodisa ro'y beradiki, ehtiroslar mushagi alanga oladi, osmon larzaga keladi va u zot yuz ko'rsatadi. U: orzu-umidlarni ro'yobga chiqaruvchidir. Kim ekan o'zi u. U o'sha-da! Vassalom! ha! O'sha!

Lekin mavzoley minbaridan turib jar solgan bosh notiqlarning so'zlari o'z holicha oqilona va ishonchli edi. Qurol ishlab chiqarishning qisqartirilishi iqtisodiyotda hech bir yaxshilikka olib kelmaydi va dunyo bozorini mil-mil boy Amerikaning qo'lga topshirib qo'yadi, xolos. Amerika bo'lsa bo'sh kelmaydi yil bo'yi kechani kecha, kunduzni kunduz demasdan shaqillatib qurol ishlab chiqaraveradi, hammani tish-tirnog'igacha qurollantiradi va hammaga aytganini qildiradi. Xo'sh, biz kimdan kammiz? Keyin yana bir vaj topishadi konversiya boshlab bergan ishsizlik qaqshatqich ijtimoiy portlashga olib keladi va konversiya mamlakatning qudratli intellektual potensialini tag-tomiri bilan xonavayron qiladi deyishadi. Yana qancha-qancha dalil-isbotlar ko'zlangan mo'ljalga tegadi. Keltirilgan ana shunday vaj ommaning g'azabini uyg'otadi.

Lekin bundan boshqa bir kuch ham bor edi. Xuddi shu paytda Manej maydonida, konversiya dushmanlari miting qilayotgan olomondan maxsus xizmat militsionerlari to'sib turgan qor ustida boshqa bir miting ham bo'layotgan, u yerda o'zgacha ehtiroslar qaynayotgan edi.

Bu yerda bo'lak xalq, jamiyatning bo'lak bir qismi demokratlar, reformistlar, patsifistlar va qayta kurashning boshqa avlodi, qo'yingki erkarparvarlar va har xil liberallar miting qilishayotgan edi. Bular ham oz emas edi, odamning ko'pligidan maydon chayqalib turganday edi, ularning ham o'z komil ishonchlari, qat'iylikda, zarbdorlikda ularnikidan aslo qolishmaydigan o'z chaqiriqlari va shiorlari bor edi. Transparentlaru plakatlar ko'zga tashlanardi: в Ёк HKS imtiyoziga barham berilsin! В Ёк, в Ёк Biz HKS quli bo'lib qolmaylik! В Ёк, "HKS militarizimga qo'l keladi!", в Ёк HKS byudjet egovidir! В Ёк, в Ёк Stalinning ochofat devi yo'qolsin! В Ёк va hokazo va hokazo, hatto shundaylari ham yo'q emasdi: в Ёк HKS ajalning urug'iv Ёк, в Ёк HKS partokratlarning zanjirband ko'ppagidir! В Ёк, в Ёк HKS xalqni qullikka solajak! В Ёк.

Bu yerda ham Qizil maydondagi manzara hukmron, faqat ma'no-mazmuni butunlay uning teskarisi edi.

Bu yerda ham namoyishchilar o'zlarining pirlari-yu rahnamolarining rasmlaridan kuch-quvvat topishni unutishmagan. Ular bu rasmlarni odamlar va xudolari ko'rsin deb boshlari uzra baland ko'tarib olishgan. Qo'llaridagi apparatlari bilan bir mitingdan ikkinchi mitingga, Qizil maydondan Manej maydoniga bo'zchining mokisiday qatnagan anvoyi muxbirlar bilan reportyorlar uchun bu voqealar tunganmas ko'rgazmali material edi. Ana shunday bo'lishiga qaramasdan pixi qayrilgan reportyorlar boshqalarga hech ham o'xshamaydigan ikki shiordan ko'z uzmay qolishdi. Ikkita navjuvon bir yigit bilan bir qiz, ko'rinishlariga qaraganda talaba bo'lsalar kerak, tayoqqa qoqilgan plakatlarni dast ko'tarib borishayotgan edi. Ko'rganlarning keyinchalik hikoya qilib berishlaricha, ikkalasi olomon ichida bo'lsa ham bir-biridan ko'z uzishmas, uzoqlab ketishmas, go'yo o'zi bilan o'zi bo'lib xayolga cho'mganday, boshqalar bilan bahs-munozaraga kirishmas edi. Yigitning qo'lidagi plakatda qora bo'yoq bilan: в Ёк Odam bolasi qurol ishlab chiqarish uchun yorug' dunyoga kelmasligi kerak! В Ёк degan so'zlar, qiz ushlagan plakatda bo'lsa: в Ёк Krem'l qurollanish poygasini yana boshlaydigan bo'lsa, men o'zimga o't qo'yaman! В Ёк degan g'ayrimantiqiy so'zlar qizil rang bilan bitib qo'yilgan edi.

Ikkalasi olomon ichra dengizda adashgan qayiqchalar yanglig' sang'ishar, kimlardir qarab qo'ysa, boshqalar parvo ham qilmas, kimdir bu xil chaqiriqlarning mag'zini chaqsa, boshqasiga bu shiorlar ma'nosi dushvor tuyular edi buning hech ajablanarli joyi yo'q, axir rangin bayonotlar, shiorlar, e'tirozlar, ogohlantirishlar, quloqni qomatga keltiradigan jo'shqin nutqlar, chiqishlar har ikki tomonda Qizil maydonda ham, Maney maydonida ham mitingchilarning boshiga yomg'irday yog'ar edi-da!

Endi bo'lar ish bo'ldi, bo'yog'i singdi. Odatda shunday bo'ladiki, odamlar aql-hushini yig'ib olishguncha kech bo'ladi. Har gal jumbushga kirgan olomon boshlab bergan voqea-hodisalar ko'pincha tasodifiyligi va tahlikasi bilan hayratga soladi.

Quyosh Kreml' devorlari ortiga yashirindi, baqirib-chaqirgan olomon uzra ma'sum g'ira-shira cho'ka boshladi, qorli maydonlardagi mitinglar hamon na'ra tortar va quturar, reproduktorlardan jaranglagan otashnafas va tahlikali nutqlar yig'ilganlarning butun vujudini alangalatib, eng yuqori nuqtaga chiqa boshladi. Ikkala maydondagi olomon o'zicha adolatga da'vat etar, hukumatga va xalqqa murojaat qilur, faqat o'zining haqligini, faqat o'z nuqtai nazarini isbotlar, butun jahonga faqat o'zining dalillari va xulosalarini oshkor etar, kuyib-yonar, zudlik bilan harakatga kelishga ishtiyoq sezib o'zidagi kuch-quvvatni ishga solish uchun jumbushga kirgan edi. Har ikki tomon bir vaqtda ehtirosga mingan edi; tomonlar radio karnaylari orqali bir-birlariga ayb qo'yishar, bir tomon o'zi yomon ko'rgan ikkinchi tomonni vatan dushmanlarining jirkanch yig'ini deb atar edi. Ana dastlabki mushtlashish ham boshlanib ketdi. ВЪМ Militaristlar ВЪК va ВЪМ antimilitaristlar ВЪК omonchilar qatorlarini yorib o'tib bir-birlarini shiorlar va rasmlar qoqilgan tayoqlar bilan ura boshlashdi. Xotin-qizlar dod solib chiyillashsa, erkaklar bo'kirib so'kina ketishdi. Odamlar bir-birlarini mushtlab tepkilashardi. Omonchilarning olomon siquvini to'xtatish, urishayotganlarni tarqatib yuborish uchun qilgan harakatlari ularni battar g'azab otiga mindirdi. Oradan ko'p o'tmasdan, ikki tomon mushtlashib aralashib ketdi. Go'yo odamlar shuni kutib turishganday, xuddi shuning uchun maydonga yig'ilishganday edi. Ana shunda qimmatli rasmlar va ta'sirchan shiorlar juda ish berdi qurollar bilan odamlar bir-birlarining kallalariga tushirishardi. Oqayotgan qonlar, ko'z yoshlari, ingragan tovushlar, yuzlab erkaklaru ayollarning, keksalaru yoshlarning yoqalashish manzaralari orqa va old tomondan, yon tomondan, tepadan vertolyotlardan va yerdagi past-baland nuqtalardan ikir-chikirlarigacha olingan tasvirlar qo'yingki hamma-hammasi jahon telekranlarida namoyish qilindi.

Ana shu paytda o'sha ikki yosh yigit va qiz voqealar markazida bo'lib qolishdi. Ularning o'z shiorlarini avaylab-asraganlari boshlariga balo bo'ldi. Qizil maydonda turgan HKSchilar o'z shiorini baland ko'tarib, g'azabga mingan vatanparvarlarning burniga tiqib olguday bo'lgan yigitni ko'rib qolishgach konversiyachilarni savalay ketishdi.

- Sen, ablah, kimning burniga tiqib olmoqchisan, kimni ahmoq qilyapsan?! qichqirdi ulardan biri. - Demak, seningcha biz tug'ilmasligimiz kerakmidi?! Ah yaramas! - Ular shunday deya yigitni do'pposlay boshlashdi, shiorini yirtib-yirtib oyoqlari bilan ezib tashlashdi. Ana shu paytda odam bolasini xijolatga soladigan va g'ashiga tegadigan transparant ko'tarib, agar Kreml' qurollanish poygasini yana boshlaydigan bo'lsa, men o'zimga o't qo'yaman deb qasam ichgan qiz yordamga keldi.

Bu qizning mitingga ana shunday dag'dag'a bilan kelishi to'g'rimidi?! Uni nima majbur qildi bunga? Nega bunday qildi yoshlik g'ururimi, nodonligimi yoki aksincha, uni komil ishonch va chorasizlik shu yo'lga boshladimi? Va, nihoyat, nega u o'sha mash'um shiorni tiqilinchda, mudofaachi HKSchilar yigitni kaltaklayotgan davraga kirmasdan oldin tashlab yubormadi?! Shu paytda haligi qiz qo'lga boshqa shior oldi-da, yigitga tashlanib qichqirdi:

- Nima qilyapsizlar? Tegmanglar unga! Sizlarga kim huquq berdi? Qo'llaringga erk bermanglar! Bas qilinglar!

Nafi bo'lmadi. Yigitni chamasi besh kishi tinimsiz do'pposlardi. Uni kaltaklab hammayog'ini momataloq qilib qo'yib yuborishsa ham mayliydi. Lekin bu to'qnashuvning nima bilan tugashini, o'ziga kuchi yetmagan, aqldan ozgan olomonning nimaga qodir ekanini kim bilibdi deysiz?

Quturgan HKSchilar qizni bo'ralab so'kib kutib olishdi:

- Sen, qanjiq, tuyog'ingni shiqillatib qol, bo'lmasa sen ham nasibangni olasan!

Xuddi shu onda og'zidan bodi kirib shodi chiqayotgan bir xotin nishonga urdi:

- Ha, ig'vogar! hali senmiding o'zingga o't qo'yadigan! hoy, odamlar, meni ushlanglar, qo'rqaman, hozir mana bu ig'vogar qanjiq yonib ketadi. Keyin ko'z o'ngimizda Kremlimiz ag'anab tushadi! Basharasiga tushuringlar uning, uyini topolmay qolsin!

Qizga hamla qilishib, kamzulini yirtib tashlashdi. Uning yuzidan qon oqa boshladi.

- Tegmanglar! Gazandalalar! - baqirar edi u qo'rqa-pisa yuzidagi qonni artar ekan.

Uning ham shiorini bir zumda parcha-parcha qilib tashlashdi.

- Xo'sh, qalaysan endi? Lovillab yonasanmi yo tutabmi? Bunaqangi tuturiqsiz gaplarni yozishdan oldin o'ylab ko'rish kerak edi! Nega yonmayapsan?

Bundan keyingi voqealar bir zumda bo'lib o'tdi.

- Sen menga gugurt chaqib tashla! - beixtiyor baland ovozda dedi qiz zaharxandalik bilan, kulib o'ziga qarab turganlarga.

Shunda kimdir gugurt qutisini qo'lga olib chaqmoqchi bo'ldi...

- Kimda zajigalka bor? Xa-xa-xa! Yaxshisi sen unga zajigalkangni tegiz! - deb taklif qildi kimdir.

- To'xta! Yoqma! - deb baqirdi qizning sherigi haligi yigit - kaltaklayotgan odamning changalidan chiqar ekan. Lekin ulgurmay qoldi. Yonib turgan gugurt donasi qizning yelkasidagi sintetik kurtkasiga tushdi-yu u olov ola boshladi.

hamma anqayib qoldi, keyin orqaga tisarilib, chor atrofga qochib qolishdi.

Butun badani alanga olgan qiz qochib qutuladiganday u yoq bu yoqqa chopib, dahshat bilan ayyuhannos sola boshladi. Qizil maydonda hamma-hammasi ag'dar-to'ntar bo'lib ketdi. Olomon sarosimaga tushib qoldi.

Nariroqda kimdir tashlab ketgan bomba portlabdi, kimdir o'ziga tiriklayin o't qo'yibdi, yoki undan ham dahshatli lovullab yonayotgan bittasi mitingda qatnashganlar orasida jonsarak chopib yuribdi degan ovoza yashin tezligida tarqalishi bilan odamlar hammasini unutilib shosha-pisha o'sha tomonga chop ketishdi. Olomon katta-kichik ko'chalarda bir-birlarini bosib, yiqitib, dod-faryod solib qichqirishar, o'zlari uchun mo'tabar bo'lgan rasmlarni va alangali chaqiriqlarni hech keraksiz narsalarday oyoq osti qilib borar edi. Odamlar aqldan ozganday o'lguday qo'rqib chopishar, o'zligidan qochishar edi.

Nega bunday bo'ldi, Kreml' biqinida bo'lib o'tgan to'polonning sababi nima hech kim javob bera olmas edi. O'zimga o'zim o't qo'yaman deb po'pisa qilgan qiz yonib ketgandan buyon umum qabul qilingan qonun-qoidalarini buzibmi yoki hazillashibmi, yoki jiddiyimi xullas vaqtning yangi hisobi boshlandi. Yongan qizning baqirib-chaqirib u yoqdan bu yoqqa chopib yurganini hamma ko'rdi. Qiz yerga yiqildi. Uni haligi yigit va u bilan birga bo'lgan bir necha omonchilar quvib yetishdi. Ular qizning kiyimlarini shosha-pisha o'chirishga urinishdi. Lekin endi kech edi. Yigit tiz cho'kib nima qilarini bilmay boshini changallab qoldi. Xuddi shu daqiqada, bo'shab qolgan maydonga vertolyot kelib qo'ndi, u bungacha televideniye uchun tasvirga olib yurgan bo'lsa kerak.

Vertolyotning quloqni batang qilib aylanayotgan parragi tagida shamol va shovqinni nazar-pisand qilmay odamlar chopib

chiqishdi, qizning jasadini ko'tarib olishdi, o'sha yigit bilan ikki omonchini olib vertolet havoga ko'tarildi. Lekin kimdir buning hammasini tasvirga tushurishga ulgurgan edi.

Vertolyot parvoz qilib, Qizil maydon ustidan o'tdi. Spas minorasining bo'yi baravarli ko'tarilgach, yo'lini davom ettirdi-da, Toshko'prik ustidan o'tgandan keyin Moskva daryosining sohili bo'ylab uchib ko'zdan g'oyib bo'ldi...

O'z g'oyalari yo'lida jon-jahdi bilan, orqa-oldiga qaramasdan, o'zlarini qahramonlarcha qurbon qilgan ikki navjuvon talaba fojiasi ham o'rmonda yo'qolgan qushday shahar binolari chakalakzorlari orasida vertolyot bilan birga g'oyib bo'ldi. O, yoshlik, xom xayollarning, halokatga mahkum orzularning mangulik hamrohidirsan, sen!

O'sha kecha shahar markazi uzoq vaqtgacha tinchlanmadi, kunduzgi voqealarning aks-sadosi bosilmadi. Iztirob ko'plarni ko'chalarga haydadi, odamlarning basharalarida, ovozlarida, yurish-turishlarida asabiylik iz qoldirgan edi. Odamlar to'p-to'p bo'lib bahslashar, nimalarnidir taxmin qilishar edi, lekin bir narsaga hech kimning aqli yetmasdi bor-yo'g'i bir gugurt donasi chaqib tashlansa-da o'chmasa, va qiz bir lahzada alanga olib ketsa? Bu ko'zboyoqchilik emas-ku, sirk emas-ku, axir! Uning kiyimiga qandaydir alanga oladigan modda singdirilganmikin? O'lim bilan o'ynashish nechun? Bunday bo'lmasa-chi?! Bu butunlay boshqa narsa, aql bovar qilmaydigan metafizik hodisa odam o'z ichida o'ta yuksak kuchlanishdan o'zi yonib ketgan bo'lsa-chi? Kechasi fosforga o'xshash yorug'lik chiqaradigan odamlar bo'ladi deyishadi. Kim biladi deysiz, vallohi a'lam!

hash-pash deguncha tun ham chodirini yoydi. Ko'chalarda odam kamaydi. Boyqushga o'xshab kechasi uyqu bilmaydiganlar g'imirlab qolishdi, mashinalarda shahar kezar ekan, ko'cha qorovullari va reketchilar haqini ham unutishmas edi. Tungi maishatxonalar eshiklarini ochdi. Shahvat hissini uyg'otadigan xira chiroqlar yondi, elektromusiqqa ishga tushdi, ko'kraklar yalang'ochlandi, kulgilar avjiga chiqdi... Hammasini unutish, hech narsani esda qoldirmaslik, o'zlikdan qochish, xudoga chap berib ketish uchun...

Qizil maydonda o'sha kechasi sukunat hukm surar edi. Odam bolasi ko'rinmaydi. Bironta zot yo'q. Kunduzi dah-shatli ehtiroslar, ahmoqlik, ayovsiz kaltakbozlik quturgan joyda hech kimning turgisi kelmasdi. Chiroqlar xira milti-lar edi. Namoyishchilar kaltaklashayotganda yoki chopib ketayotganda oyoqosti qilingan portretlar, shiorlar, plakatlar jang maydonida tashlab ketilganday hammayoqda ivirsib yotardi.

Bular bilan bandai xudoning ishi yo'q edi.

Oy Kreml' tepasida yuksalib turardi. Boyqush o'z soatida yetib keldi. - U katta qanotlarini sassiz qoqib, havoda suzib yurar ekan, soya yanglig' bir u yerda, bir bu yerda paydo bo'lar, tik boqadigan sehrli dumaloq ko'zlarini yaltiratib, ulkan yapaloq boshini ilg'ab bo'lmas darajada qimillatib borar edi. U dahshat va qo'rqinch og'ushida edi. Boyqush mavzoley ustidan ohista aylanib o'tdi va maqbaraning eshigi oldida tosh haykalday qotib turgan soqchilar yaqinidan zuvillab uchib, pakana-xumkalla sharpalarni qidira ketdi. Va ularni qorong'i joyda, Kremlning g'ishtin devori tagidan topdi. Yo'q, bu safar ham ularda hech qanday yangilik yo'q edi. Ularning chehrasi bu gal ham ma'nisiz va ifodasiz, lekin sehrilab qo'yilganday edi. Xumkalla-pakana sharpalar bir-biriga qo'l berishib, turgan joyida raqsga tushib, mitingda eshitgan chaqiriqlaridan ayrimlarini bir ohangda takrorlab-takrorlab qo'yishar edi: вЂњSotsializm yoki o'lim!вЂќ Ular вЂњSotsializm yoki o'limвЂќ shiorini charchoq bilmay, ohista, bir xil ohangda tinimsiz takrorlashdi.

Kubaliklar musiqasiga o'xshash bunday bir tekis ohang tezda boyqushning joniga tegdi. Bu yerdan uchib Spas darvozasi qarshisida bir tirik jonga qayerdandir kelib qolgan mast-alast ayolga duch keldi.

Qizil maydonda tentirab yurgan juldur kiyimli bu mast ayol o'zining qandaydir ayanchli ashulasini cho'zib-cho'zib xirgoyi qilar edi:

Voy alam-ey, nega ham*

Tug'ildim ekan?

Voy enam-ey, nega ham

Tug'ding ekan?

Voy alam-ey, nega ham

Homil bo'lding.

Tug'ding meni, enajon,

G'amdan o'ldim.

Voy alam-ey, nega ham

Tug'ildim ekan?

Istamasdim, enajon,

Sen tug'ding bekor.

Voy alam-ey, nega ham

Tug'ildim ekan?

Enajon-ey, nega ham

Tug'ding ekan?

U maydonni qiyasiga kesib o'tar ekan, gandarablab, yiqilib-surinib borardi. Ko'p o'tmay u GUMning savdo rastalari yaqinida ko'zdan g'oyib bo'ldi. Uning g'amgin ashulasi bir oz vaqtgacha quloqqa chalilib turdi, nihoyat jimib qoldi.

Boyqush esa Kreml' devorlari ustida shuv etib ko'tarildi-da o'zini dov-daraxtlar ichiga urdi, u yo'q-bu yo'q haligi ayolga o'xshab ho'ngrab yig'lab yubordi va zor-zor yig'lar ekan, og'ir uh tortib qo'yar edi.

Oy yulduzlar orasida yuksalib turar ekan, Kreml' tepaligidagi gumbazlarga, minora nayzalariga, tomilariga o'zining abadiy kumush nurini sochar edi, boyqush esa uzoq-uzoqlardan okeanda suzib yurgan kitlarning nafas olganini sezganday bo'ldi. Ular qayoqqa va nima uchun oshiqishyapti ekan? Nega ular tinim bilishmaydi. To'lqinlar ham tinim bilmaydi.

Sakkizinchi bob

вЂњТribyunвЂќ gazetasi mo'ljallangan maqolaning katta qismi tayyor bo'ldi. Endi xotima qismini yozish qolgan edi. Ish yakuni yaqinlashgan sari Bork ko'proq xavotirlana boshladi: Cassandra tamg'asi fenomenini ilmiy izohlab berishga keragidan ortiqcha berilib ketmadimikin, holbuki ko'pchilik, ehtimol mutlaq ko'pchilik uchun eng muhimi Filofeyning kosmosdagi

вЂњg'alamislikвЂќ harakatlaridan nima qilib bo'lsa ham xalos bo'lish edi. Ko'rmasin ham, kuymasin ham, kassandra-

embrionlarning signallarini unutsa bas. Uchiga chiqqan siyosatdon Oliver Ordok xuddi ana shuni sezib qoldi va shunga qarab mo'ljal oldi hamda muvaffaqiyat qozondi. So'z yo'q, u siyosiy g'alaba qildi. Asli uning g'alabasi g'irromlik bilan qo'lga kiritilgan edi. Xaloyiqning o'zini o'zi aldab qo'yganini qanday qilib tushuntirsa bo'larkin?

Bork shuni tushundiki, Ordokka nisbatan unda siyosiy mahorat, siyosiy tajriba yetishmas ekan. Ha, endi ular kutilmaganda umrbod bir-birlariga dushman bo'lib qolishdi. U, Bork, xohlaydimi, yo'qmi, ularni kurash, kurash bo'lganda ham ayovsiz kurash kutar edi. Xuddi ana shu narsa - prezidentlikka olib boradigan yo'ldagi musobaqa Ordok uchun ayni muddao edi. Shu ma'noda taqdir unga fazoda Filofeyni, yerda Borkni bebaho sovg'a sifatida taqdim qilgan edi.

Robert Bork shu haqda fikr yuritar ekan, hash-pash deguncha siyqasi chiqqan siyosiy kurashga o'ralashib qolish, qarshilik ko'rsatish hissiyotiga berilib ketish hech gap emas ekan, deb o'ylab qoldi. Unda Ordok bilan yuzma-yuz uchrashish istagi paydo bo'ldi. Unga yaqin borib ko'ziga tik qarab yuragiga nashtarday sanchiladigan qilib sekingina вЂњSen borib turgan ablah ekansan!вЂќ degisi keldi. Va shundan so'ng hammaga Ordok ablah deb aytadi va bunday nusxani hokimiyatga yaqinlashtirib bo'lmaydi, bu hokimiyatga iblis keldi degan so'z, xavflisi shundaki, uning iblis ekanligini hech kim bilmaydi, deydi. вЂњYo'q, yo'q, bunday deb bo'lmaydi, bunday deyish mumkin emas, - o'yladi Bork miyasiga kelgan fikrdan o'zi qoniqish hosil qilmay. - Prezident bo'ladimi, boshqa amaldor bo'ladimi, bo'lavermaydimi, faqat mensiz bo'lsa bas! Yo'q, yo'q, mening ishim - siyosiy kurash emas; odamlar Cassandra tamg'alari to'g'risidagi haqiqatdan o'zlarini chetga olar ekanlar, ular irodasizlik qilgan bo'ladilar, muammoni yanada chuqurlashtirgan, o'z boshlariga tushgan falokatni battar avj oldirgan - mening vazifam odamlarga ana shu haqiqatning yetkazishidir. Lekin haqiqatning dahshatli ekanligiga, biroq ko'rib o'zini ko'rmaslikka olish mumkin emasligiga, yo'l topish zarurligiga odamlarni qanday qilib ishontirish mumkin?!

Bork toza havodan nafas olish uchun ayvonga chiqqan edi, tun sovuq, kuz, hammayoq xazonrezgilik - qorong'ida barglar shamoldan shitiraydi, uni titroq bosdi. Oy ufqdan salgina ko'tarilib, katta yo'l chetidagi o'rmonzor tepalikka tegay-tegay deb turganday. O'rmon ortida dengiz bo'yidagi qum tepaliklariga o'xshab ketadigan do'ngliklardagi gol'f o'ynaladigan maydonlarni ko'z oldiga keltirdi, yoshligida bu yerda u to'p tepish uchun kelib yurardi.

Qiziq, uning ko'rgan tushlaridan biri esiga keldi. Ba'zan odamlar tushida ko'rganini o'ngida ko'radi deyishadi. Bu tushni ko'rganiga ko'p vaqt o'tgani yo'q - tushida hammayoq gol'f maydonlari emish, kechasi oy nur sochib turganmish, hamma shodu xurram va erkin his qilarmish o'zini, lekin ko'ngilsizlik ro'y bergan emish: chuqurchaga tushgan koptokni tayoq bilan urib chiqarib bo'lmas emish - koptok o'rnidan qo'zg'almasmish, Bork qanchalik harakat qilmasin, koptok qimirlamay turavergan emish. Shu on qayoqdandir tepa tarafdin kafedrada birga ishlashgan hamkasabasi marhum professor Maks Frayd kelib qolganmish. U Borkka qarab: вЂњOyga uchib ketaylik, u yerda xuddi shunday maydonlar bor, gol'f o'ynaymiz, der emish. Bork Maksning so'zlariga ishonib, uning orqasidan ergashib dalalar ustidan uchib ketarmish. Xotini Jessi bo'lsa, ortidan chopib, вЂњOrqaga qaytвЂќ deb chaqirarmish. Va nima uchundir u yig'larmish. Bu tushning ta'biri nimaykin? Bunisi qiziq bo'ldi-ku! Lekin o'ylab ko'rilsa, ajablanarli joyi ham yo'q. Maks uning dilkash do'sti edi, har xil bo'lar bo'lmas narsalarga, hatto ilmi nujumga ham qiziqib yurardi. Masalan, gol'f o'ynaganda qanday hisob bilan yutishini yoki yutqizishini yulduzlarga qarab aniqlashga urinar edi. Aytganlari ba'zan to'g'ri chiqar, lekin ko'p hollarda bashoratlari to'g'ri chiqmas edi. Ehtimol Maksning arvohi u dunyoda biron narsani oldindan sezgandir va qandaydir ko'ngilsiz samoviy hodisaning yaqinlashayotganini payqagandir va shuning uchun do'stini falokatdan qutqarib qolish uchun Oyga uchib chorlayotgandir. Shuning uchun ham tushiga kirib ogohlantirayotgandir.

ha, Maks hayot bo'lganda mitingda bo'lib o'tgan voqeadan so'ng yarim kechada bo'lsayam N'yuberiga chopib kelgan bo'lur edi. Ehtimol, buning nafi bo'lmas, lekin mana shuning o'ziyoq Maksning tinib-tinchimas va o'ta darajada sadoqatli do'st ekanligini isbotlaydi. Ahyon-ahyonda Jessi royaldin u qadar murakkab bo'lmagan kuylarni binoyiday chalar edi. U ba'zan masxaromuz hazillardan ham qaytmas edi: вЂњSening barcha do'stlaring, Bob, Maksga o'xshagan o'lguday g'alati ziyolilar-da. Aslida senlar rohiblar uyushmasini ochib olishlaring, sen jamoaning boshlig'i, quling o'rgilsin qattiqqo'l murabbiysi bo'lib olishing, suxsurday Maks esa sening o'ng qo'ling bo'lishi kerak ekan, ana o'shanda u hamma-hammasiga ulgurgan bo'lur edi. Ana o'shanda senlar fanlardagina emas, yana boshqa sohalarda ham bor hunarlaringni namoyon qilgan bo'lurmidilaring?вЂќ Bechora Maks, axir uning Jessiga ko'ngli bor edi va o'qtin-o'qtin buni hazil-mutoyiba bilan shipshitib ham qo'yardi. U shirakayf paytlarida yuragidagini aytib ham olardi: вЂњRobert, eshit, senga rostini aytsam, mening turmushimga rosa to'g'anoq bo'lgansanвЂќ.

вЂњRostdan-a?вЂќ

вЂњSen bo'lmaganingda, Jessiga muhabbat izhor qilgan bo'lur edimвЂќ.

вЂњEhtimol, hozir ham kech emasdirвЂќ.

вЂњYo'q, sen umuman yorug' dunyoga kelmaganingda, ana o'shandagina men Jessiga nima deyishimni o'zim bilardimвЂќ.

вЂњUnday bo'lsa, qo'lingdan hech narsa kelmas ekan. Ko'rib turibsan - men yorug' dunyoda yashayapmanвЂќ.

вЂњAna ko'rdingmi, mening hayotimga rosa xalaqit berganingni endi tushungandirsanвЂќ.

вЂњMaks, do'stingnam, sen yashashning juda oson yo'lini tanlagan ekansan. Men yashayotgan dunyoda baxtingni sinab ko'r, mensiz badastir sharoitda yashashingning qizig'i yo'qвЂќ.

вЂњYo'q, sen bor joyda yayray olmayman. HechamвЂќ.

вЂњNega edi. Xotin zoti seni desa jonini beradi - savlat desa ot hurkadi, husn desa birovdan qarz olgudek joying yo'q, mototsiklda uchib yurgan kezlaring hammaning ko'zi senda bo'lardi. Qolaversa, mendan yoshroqsanвЂќ.

вЂњMen mototsikl shaydosiman, sen bo'lsang dunyoga mashhur olimsan, mening ko'rgan-bilganim mototsikl, sen esa badavlat-san, kitoblaring uchun katta-katta haq olasan, boylar turadigan N'yuberida dang'illama hovli-joying bor, xotining Bax, Betxoven deganlarning kuylarini senga violenchelda chalib beradi, men mototsiklda uchaman, sen bo'lsang hamma orzu qilgan N'yuberi-gol'fda koptok o'ynaysan, men mototsiklda uchsam, sen Kremllar, Oq uylarda ma'ruza qilib turasan, men hamon mototsikldaman...вЂќ

вЂњShoshma, shoshma, Maks, o'zingni qo'y og'zidan cho'p olmagan qilib ko'rsataverma. Sen ilgari faqat mototsiklchigina emas eding, hozir ham shunday. O'z faningda - siyosiy jo'g'rofiya sohasida ma'lum va mashhursan, butun sayyora sening qo'lingda. Gap sayyoradami, sayyora nima bo'пти? Sekinroq gapir, seni erim deb yurgan o'sha ofati jon polyak ayoli Anna bu gapingni eshitib qolsa boshingda yong'oq chaqadi. Unda mototsikling ham yordam bermay qoladi! Xotining xom xayollar og'ushida mast bo'lib yuripti-ya!вЂќ

вЂњHa, Robert, nozik joydan olding. Anna haqidagi gaplaring to'g'ri, lekin sayyora haqidagi fikringga to'la qo'shila olmayman. Siyosiy jo'g'rofiyada hamma narsani bilish kerak yoki bu fanning yoniga umuman yo'lamaslik lozim. Bu alohida, yuho fan. Bu ma'lumot-axborotlar omborxonasi, banki desa ham bo'ladi. Ha, shu ma'noda meni dunyo bankiri deyish mumkin. Men yigirmanchi

asrning Rotshil'diman. Hamma narsani bilaman, hammasidan xabardorman, xo'sh, bundan ne naf? Aytadilar-ku, Ollo taolo arshi a'loda hamma narsani ko'radi, hamma narsani biladi, hammasini nazorat qiladi, lekin qo'lidan hech narsa kelmaydi... В Ёќ O'sha odam endi yo'q. Avtomobil' halokatida vafot etdi, mashinada o'qday uchishni yaxshi ko'rardi. Anna tezda qarib qoldi. O'g'illari uylangan, alohida yashashadi. Jessi Anna bilan telefonda gaplashib ba'zan ko'rishib ham turardi. Oxirgi marta Anna shu yozda kelgan edi. Hammasi birgalashib dam olish, tomosha qilish, o'yin ko'rish uchun gol'f-maydonga borishdi. Kun bo'yi yaxshi dam olishdi, gol'f-klubning restoranida tushlik qilishdi. Nogahon o'tmishni esga olishdi, Maksni ko'p xotiralashdi... U bu yerlarni juda-juda yaxshi ko'rardi. Qayerda bo'lsa ham yetib kelishga har doim tayyor edi...

Mening sho'rlik do'stim Maks Frayd! Odamlarning aql-idroklari-yu dillarida hamma narsa aralash-quralash bo'lib ketgan hozirgi paytda sen bo'lganingda nima degan bo'lar eding. Pinhoni genetik dovul hammasini ag'dar-to'ntar qilib tashladi. Endi nima qilish kerak: ko'plarga o'xshab hammasi daf bo'lsin deb tuyaqush singari kallani qumga tiqib turavergan ma'qulmi yoki Xudoning bandalarni ogoh qilishini kutib, Yaratganning ko'ziga boqib turaverish durustmi - Tangri qullarini faqat ogoh qiladi, hammasini bari bir inson o'zi hal etadi. Bu borada Maks Frayd haq edi. Borkning tushiga kirishi bejiz emas. Demak, Maks xavotir olgan, hodisani oldindan sezgan. Falokatdan qutqarib qolish uchun chaqirgan, oydagi gol'f-maydonga taklif qilgan...

Endi buyog'i nima bo'ladi, axir Ordok aslini olganda bir muammo o'rniga boshqa bir muammoni o'rta tashladi, jamoatchilikka firib berib, diqqatni boshqa tomonga burib yubordi, o'zini qahramon qilib ko'rsatish uchun esa Borkni siyosiy duelga chaqirdi. Bork bo'lsa tayyorlanishi, bu da'vatni qabul qilishi, Cassandra tamg'asi haqida o'z fikrini bildirishi, Filofeyni safsatabozlikdan va siyosiy chayqovchilikdan himoya qilishi lozim. Ordokning xatti-harakatini boshqacha yana qanday baholash mumkin?! O'h-ho', kechasi soat birdan oshibdi, dedi Bork esini yig'ib olib, o'tirib ishlash kerak. Hayallamasdan ishga kirishishga to'g'ri keladi. Endi orqaga chekinish yo'q.

Kabinetiga qaytayotib, oynaga qarab to'xtab qoldi. Uyqusizlikdan ko'zlari qizargan. Bu ko'zlarda qanchadan qancha dardi alam, tashvish jo bo'lgan. Sochlari oqarib ketgan. Yaxshiyamki, boshqalarnikiga o'xshab to'kilib ketmagan. O'zi Reyn sohilidagi qoyalari kabi keksaygan - yaqindagina nemislar, to'polonchi jurnalistlar ana shu qoyalar yonidan suzib o'tganda Bork bergan interv'yuni ular В ЁќKeksa qoya bilan suhbat Ёќ deb atashgan edi. O'shanda tez orada Bork okean ustidan, Atlantika tepasidan uchib o'tar ekan, rohib Filofeyning yashinday chaqnab shiddat bilan yer yuziga urilishini, momoqaldiriq yanglig' guldirashini va dunyoni ostin-ustun qilib hammani sarosimaga solishini, o'sha shaytonnuxsa - Oliver Ordokning ko'zni shamg'alat qilib sahnada paydo bo'lib qolishini xayoliga ham keltirmagan edi. Nima ham qilsin, solishishga to'g'ri keladi...

Bork komp'yuter yoniga o'tirmoqchi bo'lgan ediyam, qadam sharpasi eshitildi. Pastdan Jessi chiqib kelayotgan ekan.

Xo'sh, ahvoling qalay? - so'radi Jessi ostonada turib.

Bir navi, qimillab turibman, - javob berdi Bork va to'satdan esiga kelib qolgan tushini Jessiga aytib bermoqchi bo'ldi-yu, lekin o'zini tutdi. Jessi charchagan edi va shunday bo'lsa ham uning nigohida qandaydir xushxabar soyasi jilvalanar edi.

Bob, senga xalaqit bermay devdim, lekin men seni bir hayratda qoldirgim keldi.

Meni nima bilan hayratda qoldirmoqchisan?

Bir to'p qog'oz olib keldim. Bularning senga foydasi tegib qolar.

Nima ekan?

Fakslar. Kimdan kelibdi deysanmi? Entoni Yungerdan.

Entoni Yungerdan? - qayta so'radi u. - Xo'sh, nima deпти. Nimalarni yozibdi?

Senga hamma telefonlarni uzib qo'yaman deb edim-ku, uning bizga telefon qilish uchun qanchalar uringanini tasavvur etish mumkin. Kim bilibdi deysan? Xolldagi faksni o'chirish xayolimga kelmabdi. Birdan qulog'imga shik-shiq qilgan shovqin eshitilib qoldi, borib qaragam bir to'p qog'oz yotibdi. Mana, o'zing o'qib ko'r. Har bir betning tepasida В ЁќXudo haqqi, faksni o'chira ko'rmanglar! Ёќ deb yozib qo'yilgan. Uning fakslari ketma-ket kelayotir. Unga nima bo'ldiykin? Bechora bola. O'qi, yana olib kelaman.

Kutilmagan hodisa. Kechasi soat ikki. Kimdir uxlamasdan ketma-ket faks jo'natayotir. Bork bilan telefonda bor-yo'g'i bir marta gaplashgan salgina tanish Entoni Yungerdan yozayotir. U saylovoldi mitingida Ordokni og'zi ko'pirib safsatabozlik qilayotganda tiyib qo'yish uchun muvaffaqiyatsiz bo'lsa-da yurak yutib urindi va o'zi Ordokning to'dasidan bo'la turib hammaning ko'z oldida boshlig'idan aloqani uzib uning siyosiy qurboni bo'lgan kishi tomoniga o'tdi. Miting tugagandan keyin Yungerning boshiga qanday dashnomlar yog'ilganini tasavvur qilish ham qiyin. Ordokning o'zi va sodiq do'stlari Yungerni xoin deb la'natladilar. Ordokning qanoti ostida endi durustroq mavqe-amal haqida gap bo'lishi ham mumkin emas edi. Tanish-bilishlari В Ёќbunaqasi hali bo'lgan emas - o'zining yo'lini kesib qo'ydi В Ёќ deb kulishayotgan bo'lsalar kerak. Shundan keyin ham bu bironvga yordam qo'lini cho'zishga - Ordok badnom qilib tashlagan, ommaviy mitingda la'nat yog'dirilgan odamga ko'maklashishga jur'at eta oldi. Bork Entoni Yungerdan oldida o'zini noqulay sezsa ham yuragiga iliqlik yugurdi. Shu vaqtgacha hech kim rahmi kelib unga g'amxo'rlik qilmagan, chunki u har doim mustaqil va o'ziga ishongan edi. Endi bo'lsa zo'rlik bilan kurash maydoniga tortildi, u yerdan yengilib, hatto deyish mumkinki, basharasi majag'lanib xalq oldida kalaka-masxara bo'lib sudralib chiqdi. Endi bo'lsa o'z xohishi bilan tavakkal qilib jangga kirish uchun tishni tishga qo'yib yana oyoqqa turish maqsadida hozircha tashqi dunyodan yashirinib yotibdi. Ana shuning uchun ham Yungerdan hammasiga aqli yetganidan faksning har bir betida В ЁќXudo haqqi, faksni o'chira ko'rmanglar! Ёќ deb yalinib-yolvorgan edi.

В ЁќMister Bork, Sizning uy telefonlaringiz nega o'chirib qo'yilganini yaxshi bilaman, - deb yozgan edi Yungerdan. - Men hech qachon jonlaringizga tegmoqchi emasdim, lekin ahvolimni tushunishlaringizni so'rayman. Sizning oldingizda tiz cho'kib turib aytishim zarur bo'lgan fikrimni yo'q deganda faks orqali hozir bayon etolmasligim men uchun o'lim bilan baravar. Saylov oldi mitingida ro'y bergan voqeadan so'ng o'zimni qo'yishga joy topa olmayman, men hamma-hammasiga, kerak bo'lsa hatto qotillikka ham tayyorman. Meni bu qadar mudhish qadamlarga tayyor bo'lganligim uchun kechirasizlar. Men Ordok bilan bo'lgan xunuk voqea domiga sizni tortganday, o'sha axloqsiz siyosiy merganning mo'ljalga naqadar aniq urishini namoyish qilish uchun Sizni go'yo nishon qilib qo'yganday bo'lib qoldim. Sizga hasrat qilmoqchi emasman, kechirasiz, biroq qilgan ishimdan pushaymondaman: men kimga xizmat qilganman, kimga tosh tashlaganman - endi bildim, ko'rlikim va o'taketgan laqmalagim uchun menga bu jazo ham oz! Lekin bu o'rinda so'z mening haqimda ketmayotir, Xudo haqqi, kechiring. Endi gap nima qilish kerakligida. Cassandra tamg'asi nima bo'ladi?! Xohlar edimki... В Ёќ

Sahifa shu bilan tugaydi, keyingi sahifa yana o'sha o'tinchdan boshlanadi: В ЁќXudo haqqi, faksni o'chirib qo'ymanglar! Ёќ В ЁќShunday qilib, mister Bork, endi nima qilish kerak?

Bu sohada mening rolim bema'ni bo'lsa ham ba'zi bir mulohazalar bildirishga ruxsat etgaysiz. Ehtimol, buning foydasi tegib qolar.

Mister Bork, gapirish og'ir, lekin aytishga majburman. Men shunday taklif etishga jur'at qilganim uchun oldindan uzr so'rayman. Lekin men hech narsa yo'qotmayman. Sizning oldingizda shunchalik gunohkormanki, endi menga bari bir.

Men shuni nazarda tutayotirmanki, Ordokni yolg'onchilikda ayblash mumkin, chunki u Siz bilan bo'lgan shaxsiy suhbatni ro'kach qiladi. Bu suhbatning hech qanday guvohlari bo'lmagan va bo'lishi ham mumkin emas. Siz u bilan telefon orqali gaplashgansiz. Ehtimol bu haqda gapirgandirsiz, gapirsangiz ham boshqa narsalar to'g'risida gapirgandirsiz. Bu o'sha Ordokning usuli: Sharmanda qilganni sharmanda qil. Telefon orqali suhbat hech qayerda yozilgan emas. Men buni aniq bilaman. Bunga kafilman. Buyog'ini o'zingiz hal qiling. Agar Siz shu yo'lni ma'qul topsangiz, men sensatsiya bo'ladigan raddiya uyushtiraman. Bunday xabarlar desa ommaviy axborot vositalari o'zini tomdan tashlaydi.

Shu bilan bir qatorda kurashning butunlay boshqa yo'li ham bor. Agar Siz mister Bork, Filofeyning haq ekanligiga ishonsangiz va haqiqat yo'lida o'z fikringizda qattiq turadigan bo'lsangiz, men, garchand Sizga yordamchi bo'lsam-da Siz bilan to'oxirgi janggacha borishga tayyorman. Men Sizning qurolbardoringiz bo'lishim mumkin. Siz jang oldida turibsiz. Bosh tortmasangiz bas, bu haqda so'z bo'lishi mumkin emas.

Vaziyat shundayki, hozirgi paytda maydonda yakka o'zingiz jangchisiz, ehtimol butun yer yuzida samoviy rohibning tomoniga o'tgan, uning oxirzamon haqidagi konsepsiyasini himoya ostiga olgan yakkayu yagona kishidirsiz. Saylov oldi mitingida bo'lib o'tgan voqeadan so'ng, bir yoqadan bosh, bir yengdan qo'l chiqarib Ordokni qo'llab-quvvatlagan vЎbЎ bir butun xalq frontivЎkdan so'ng, Filofey kashfiyotlarini himoya qilmoqchi bo'lgan kichik bir guruh kishilar ham betaraf bo'lib, g'ing demay qolishadi. Asosiy omma esa...vЎkЎ

vЎbЎXudo haqqi faksni o'chira ko'rmang! Shunday qilib, mister Bork, mitingda saylovchilarning aks sadolariga qaraganda, aholining asosiy qismi, hatto aytish mumkinki, baxtga qarshi, ehtimol, mamlakatning butun aholisi Kassandra tamg'asini aniqlash bo'yicha kosmik eksperimentlarga qarshidir. Odamlar kassandra-embriyonlar haqida eshitishni ham, bilishni ham xohlamaydi, xotinlar zondaj-nurlar tarafidan nazorat ostiga olinishni istamaydilar. vЎbЎAl'fa-BeysbolvЎkdagi mitingda bo'lib o'tgan voqealar haqida barcha axborot agentliklari eshittirish berishdi. Ana shundan keyin Ordokning obro'si barcha shtatlarda keskin ko'tarildi. Hozir u iz bosilmasdan bayonot berib aytadiki, inson huquqlarini og'ishmay himoya qiladi, ayol-onaning azaliy muqaddasligini so'zsiz qo'riqlaydi va qayerda bo'lmasin - Yerda bo'ladimi yoki kosmosda bo'ladimi - barcha toifalardagi filofeychilarning ig'vogarlik kirdikorlariga qarshi kurashadi. Sizning rasingiz, mister Bork, ayni soatlarda teleekranlarda uzluksiz ko'rsatilib tegishli izohlar berilmoqda. Moskvada Filofeyning fotosuratlarini topilib namoyish qilinmoqda.

Siz telefonlarnigina emas, televizorni ham o'chirib qo'ygan bo'lsangiz kerak deb o'ylab yuqoridagi so'zlarni aytdim. Mitingning oqibatlarini haqida, keyingi voqealar qanday kechayotgani to'g'risida tasavvurga ega bo'lishingiz kerak. Bu jarayon avj oldi va uni nazorat ostiga olib bo'lmay qoladi deb qo'rqaman...vЎkЎ

vЎbЎXudo haqqi, faksni o'chira ko'rmang!!!

Shunday qilib mister Bork, bu jarayonni nazorat qilib bo'lmaydi, va shuning uchun Siz, nazarimda, eng avval, ana shu sharoitda o'z mavqeingizni, harakat yo'lingizni aniqlab olishingiz lozim. Axir, vЎbЎgenofondni nazorat ostiga olishvЎkЎga qarshi ommaviy noroziliklar boshlanib ketishi hech gap emas. Agar Siz vЎbЎTribyunvЎkЎ gazetasi uchun maqola tayyorlagan bo'lsangiz, redaksiyaga borishingiz kerakmi-yo'qmi ekanligi haqida yoki materialni faks, teleks bilan jo'natish yoki birov orqali berib yuborishni o'ylab ko'ring, chunki eshitishimga qaraganda, redaksiya eshiklari oldida bir guruh odam to'planib olib, qo'llarida shiorlari bilan baqirib-chaqirib o'z talablarini aytishmoqda va tahdid ham solishmoqda. Ular gazeta binosini kechayu-kunduz qamal qilib turishlarini e'lon qilishibdi. Bunday hollarda jo'shga kelgan olomonni ushlab turishga politsiya hammavaqt ham qodir emas. Bunday sovuq xabarlar uchun kechirasiz.

Yana takrorlayman: Siz maydonda yolg'iz jangchisiz. Filofey fazoda, u dushmanlardan yiroqda, ayni vaqtda ittifoqchilari bilan bog'lanish imkoniyatlaridan mahrum. Siz qanday yo'l tanlashingizni o'zingiz hal qiling.

Kelajakka befarq qaraydigan va o'zini bu dunyoda omonat yashayotganday sezadigan kishilar chuqur o'ylamaganligi uchun tushunmayotgan yoki tushunishni xohlamayotgan narsani siz tushundingiz va qo'llab-quvvatladingiz. Siz bir kishisiz, va bu aslida bir kishini ishi. Buyuk amaliyot - ko'pincha bir kishining sa'y-harakatidan bo'ladi. Nega shunday, bilmadim. Har qanday sharoitda ham men Siz bilan birgaman, Sizga yordamlashishga hozirman, kuchim yetgan hamma narsani qilishga tayyorman, men Sizning oldingizda o'zimni aybdor deb sezayotganim uchun, ya'ni Ordokka Filofeyning kashfiyoti to'g'risida faqat Siz bilan suhbatlashish kerak deb maslahat berib Sizni malomatga qoldirganim uchungina emas, balki, eng muhimi, Filofeyning g'oyalari, Filofey bilan Sizning insoniyat istiqboli haqida tashvish tortayotganlaringizga qoyil qolganim uchun ham ana shunday qarorga kelgan edim. Ehtimol, odam bolasi hozirgacha firibgarlik bilan yashab kelgandir, endilikda esa o'zi o'ziga - odam bo'lsang durustroq bo'l, yoki qirilib bitgan mamontlarga o'xshab paleontologik qatlamlar sari yo'l ol, - deyidigan vaqt keldi.

Kechirasiz, yana sahifa tugadi!vЎkЎ

vЎbЎXudo haqqi, faksni o'chira ko'rmanglar. Men hali hamma gaplarimni aytib bo'lganim yo'q... Mister Bork, kechiring, ish yuzasidan so'z ochay. Mening nazarimda, ertagi kun boshlandi, demak bugungi kun - ko'p narsani aytib beradigan kun. Endi sensatsiya va mish-mishlar tugay boshladi. Ana shu bo'ronda Sizning so'zga chiqishingiz, Sizning fikringiz, mulohazalaringizning ishonchligi va isbotliligi yangi bir ohangday yangrashi mumkin. Siz qanday harakat qilmoqchisiz? Matbuot konferensiyasi o'tkazasizmi? O'tkazadigan bo'lsangiz, men uni uyushtirishda ishtirok etishga, Sizga dastyor bo'lishga tayyorman.

Yana N'yuberi shahriga Sizni deb ertalabdan, ehtimol, ogohlantirmasdan reportyorlar bosib kelishar. Siz ular bilan uchrashishni xohlamasangiz, vЎbЎMen hech kim bilan ko'rishishni xohlamayman, meni xoli qo'yinglarvЎkЎ deb ko'rinarli joyga e'lon osib qo'yishni unutmang.

Men N'yuberida, gol'f maydonlarida va shahar atrofidagi istirohat bog'larida bo'lganman. Men yashab turgan Ridingdan mashinada o'ttiz daqiqalik yo'l. Xohlasangiz Siz bilan ishlarni muhokama qilish uchun kelishim mumkin. Ana shu maqsadlarda asqatib qolar deb koordinatalarimni yuboryapman.

Mister Bork, kechasi soat uchdan oshdi. Faksplarimni topib olib o'qirsiz degan umidda tinmasdan yozayotirman. Men Sizga ko'p narsalarni aytib bermoqchiman! Axir, dunyodagi voqealar, hatto har kuni matbuotda xabar berib turiladigan hodisalar ham sivilizatsiyaning tanazzulga yuz tutayotganidan guvohlik bermoqda. Ana shunday sharoitda go'dakning yorug' dunyoga kelishi minalarga to'la maydonga yo'l olish bilan baravar. Xo'sh, o'sha minalarni saqlagan maydon qani, hayotning qaysi jabhalarida yashiringan - odamlarning fikr-xayollarida, sa'y-harakatlaridami, jahon ta'limotlaridami, kundalik amaliyotdami - buni barmaq bilan ko'rsatib bo'lmaydi.

Hozirgina televideniye orqali ko'rsatishdi: vЎbЎMoskvadagi Qizil maydonda (men bu yerda kezib yurishni xush ko'rardim)

dahshatli voqea sodir bo'ldi. Ikki toifa namoyishchilar: harbiy-sanoat kompleksi tarafdorlari bilan konversiya uchun kurashuvchilar to'qnashdi. Oqibatda bir qiz o'z joniga qasd qildi - Hammaning ko'z oldida o'ziga o't qo'yib yonib ketdi. Bu judayam dahshatli manzara bo'ldi. Sharhlovchilarning gaplariga qaraganda, o'sha yonib ketgan qizning hamrohi - bir talaba mitingga ko'tarib kelgan shior ehtiroslarning alanga olishiga sabab bo'lgan. O'sha shiorda... Men hozir gapimni davom ettiraman... varaq tugadi. ВЂќ

ВЂњXudo haqqi, faksni o'chira ko'rmanglar, men Qizil maydonda bo'lib o'tgan voqea haqida hikoya qilmoqchiman...

Mister Bork, gap shundaki, o'sha shiorda ВЂњInson qurol ishlab chiqarish uchun yorug' dunyoga kelmasligi kerak! ВЂќ deb yozib qo'yilgan ekan. Turgan gap, bunday shiorni Rossiyada ВЂњMudofaachilar ВЂќ deb nom olgan hamda davlat va jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlangan kishilar qahr-g'azab bilan kutib oldilar, chunki gap qo'rg'oshin pitradan tortib (ВЂњmudofaachilar ВЂќ dunyodagi har bir kishiga yuztadan ana shunday o'qchalar g'amlab qo'yishgan edi) tovushdan tez uchadigan samolyotlar, okean qa'rida kechayu kunduz navbatchilik qilib turadigan suv osti atom kemalarigacha va birinchi buyruq berilishi bilan parvozga tayyor turgan qit'alararo raketalarigacha bo'lgan qirg'in qurollarni ishlab chiqaradigan harbiy sanoat taqdiri haqida borar edi. Buni behudaga sarflangan mablag' va mehnat, deb hisoblar edi o'sha sog'lom aqilli talaba. Amerikamizning harbiy-sanoat kompleksiga ham xuddi ana shunday munosabatda bo'lmoq kerak. Bu ham odamlarni qiradigan qurollar ishlab chiqarayotir va o'z qilmishini mudofaa manfaatlarini bilan oqlamoqchi bo'layotir.

Lekin, ikkinchi tomondan o'ldirilishi kerak bo'lganlar ham farishta emas, ular ham tish-tirnog'igacha qurollangan va ular ham o'zlarining o'ta qimmatli g'oyalari yo'lida (endi eng ta'sirchan shiorlar millatchilik shiorlaridir), adolat yo'lida va o'zlarining iqtisodiy manfaatlarini yo'lida o'ldirish-qirishga chanqoqdirlar.

Noiloj qolganda, pichoq etdan o'tib suyakka qadalgandan keyin odam bolasi o'zini o'tga ham, suvga ham uradi. Bechora talaba ayyuhannos solmay nima qilsin, ehtimol, odamlarning bir-birlari bilan so'zlashish qobiliyatiga ega bo'lgan zamondan buyon o'ylab kelganlarini, urush bilan qurol aql ustidan tantana qilgan davrdan e'tiboran inson bolasi diliga jo qilgan so'zlarni plakatga o'z qo'li bilan yozmay nima qilsin?! Saxarov Rossiyada vodorod bombasini yaratgandan keyin xuddi ana shu narsani tushunib yetdi va shu yerda to'xtab, o'z taqdiriga qarshi bordi.

Yerda qurol ko'paygandan ko'payib borayotir, qayerda bo'lmasin hamma qurollanishni xohlaydi. Dunyoda har bir tug'ilayotgan insonga kamida yuzta portlovchi o'q g'amlab qo'yilgan bo'lsa, peshonasiga birovlarni o'ldirasan yoki seni o'ldirishadi deb yozilgan bo'lsa, homilador ayollarning peshonasidagi Kassandra tamg'asi ana shundan ogoh qilmayaptimikan, kassandra-embriyonlar ona qornida turib sassiz ayyuhannos solmayaptimikan? Shunday bo'lgach haligi talaba bu haqda jar solmay tura olarmidi?! Qizil maydonda o'ziga o't qo'ygan qizda homiladorlik paytida nishona bergan bo'lsa ham, hech kim sezmagani Kassandra tamg'asi endi o'zini namoyon qilmadimikan? Oxirzamonning yaqinlashib kelayotganidan tashvishga tushgan homilaning bergan xabariga kim e'tibor beribdi deysiz?!

Idealistik nuqtai nazardan kurakda turmaydigan bo'lsa ham shunday bir fikr keladi miyaga: agar insoniyat qurol ixtiro qilmasdan va urush nima ekanini bilmasdan rivojlansa nima bo'lardi? O'shanda odam hozirgiday mavjud bo'larmidi, sivilizatsiyamiz hozirgiday ahvolda yasharmidi yoki yerda butunlay boshqa bir jamiyat hukm surarmidi va inson sifat jihatdan butunlay o'zgacha bo'larmidi? Nahotki taraqqiyotning shunday yo'li azaldan yopiq bo'lsa? Agar chindan ham yopiq bo'lsa, buning tub sababi nimada? Buning ustiga odamda aql - ilohiy xilqat bo'lsa-chi, aql - biologik hodisa emas, yuksakroq hodisa bo'lsa-chi?

Mana Filofey fazoga chiqib olib, dunyo pardasini qiya ochib edi, qandaydir la'nati sir yuz ko'rsatdi, lekin odamlar uni ko'rishni ham, bilishni ham istashmayapti.

Mister Bork, Filofeyning kashfiyotlari nuqul norozilik tug'dirsa ham o'sha kashfiyotlarga ishonganim bo'lsin. Zamon oxir bo'lishidan ruhning qiynoqqa tushishining sababini ana shu kashfiyotlarda ko'rayotirman (odamlarning haddan ortiq axloqiy buzuqligi dastidan ruhiy qiynoq battar chuqurlashayotir).

Xudo bandasini nega yaratdi ekan, deb o'ylab qolasan kishi bu bedodliklarni ko'rib. Qarang, Qorabog'da armanlar bilan ozarbayjonlar o'rtasida ko'p yillardan beri olib borilayotgan jinoyatkorona urushda dala komandirlari o'lganlarning jasadlari bilan savdo qilishar ekan. Jangda o'ldirilgan kishining ota-onalari va qarindosh-urug'lari uning jasadini dafn qilish uchun sotib olishar ekan. Shu yo'l bilan katta pul ishlashar ekan. Shunday hollar ham bo'lar ekan-ki, o'z askarini orqasidan o'zi otib tashlab shu yo'l bilan aqcha topishar ekan. Gazetada bu xabarni o'qib g'alati bo'p ketdim. Ana shu kabi jinoiy harakatlar odamlarning joni-tanlarida aks etmasligi, irsiyatni asta-sekin o'zgartirmasligi, avlodlarda iz qoldirmasligi mumkinmi?

Tasavvur qilib bo'lmaydigan shavqatsizlikka yana bir misol. Turkiyaning bir shahrida adiblarning Salmon Rushdini qo'llab-quvvatlashga bag'ishlangan konferensiyasi bo'lib o'tayotgan mehmonxonada yondirib yuborildi. O'shanda konferensiya qatnashchilarigina emas, balki mehmonxonada vaqtincha yashab turgan kishilar ham yonib ketishdi. Bularning hammasini telereportyorlar tasvirga tushirishgan: bino loyillab yonayotir, tiriklayin yonayotgan kishilar, baholiqdrat harakat qilayotgan o't o'chiruvchilar, shuning yonginasidagi maydonda mamnunlikdan o'zida yo'q xursand bir gala fundamentalist yoshlar. Ana shular yong'in chiqarganlarga madh aytmoqdalar, shodlikdan sakramoqdalar, raqsga tushmoqdalar, qo'llarini ko'tarib mushtumlarini silkitmoqdalar, qah-qah otib kulmoqdalar, ana shu dahshatli manzaradan go'yo shahvoniy lazzat olmoqdalar. Yoshlarning hayajonli va qasoskor qiyofalariga ajal yolqinining so'lg'in nuri tushib turibdi. Va televideniyege tasvirga olishayapti. Axir, bu badiiy fil'm emas edi-ku!

Bizlar qayerdamiz, bizlarga nima bo'lgan? Bizlar ana shularning va Germaniyada turk oilalarining tiriklayin yondirib yuborilish sabablarini o'zimizdan so'rashimiz kerak emasmikin? Siz bularni gazetalardan o'qigandirsiz?..

Bunday vahshiyliklarni yana ko'plab keltirish mumkin va ularning biri ikkinchidan dahshatli, bunda aniq qonuniyat ko'zga tashlanadi: turli mamlakatlarda jinoiy harakatlar tobora mudhishroq tus olayotir. Filofey ana shularning hammasi to'planib genlarda o'z aksini topishini isbot qildi.

Ilgarilari aqlni Koinotning oliy ne'mati deb ishonar edim, aslida aql Yovuzlikning abadiy quliga aylangan ekan. Aql qachonlardir qullikdan qutularmikin? Kassandra tamg'asi xuddi ana shu haqida jar solmayotirmikin, bizlarni shunga da'vat qilmayotirmikin?

Kechirasiz, mister Bork, faks xatcho'pini shoshilinch almashtirish kerak... ВЂќ

ВЂњMister Bork, jahlingiz chiqmasin, mening mulohazalarim uzundan uzoq va Siz uchun u qadar qiziq emas deb qo'rqaman.

Lekin shu bugun kechasi dilimning tambasi ochildi. Men Sizning boshingizdan nimalar kechayotganini tushunaman. Siz uchun xavotir olayotirman va jasoringizga ishonaman.

Mavjud vaziyat haqida bosh qotirar ekanman, shunday fikrga keldim: Filofey orbitada bo'lsa ham Yerda ro'y berayotgan voqealardan chetda qola olmaydi. Agar Siz qarshi bo'lmasangiz shoshilinch suratda u bilan aloqa bog'lash usulini topish lozim;

texnikaviy jihatdan bu favqulodda murakkab, lekin men telekompaniyalardagi do'stlarim orqali bu ishni amalga oshirishga urinib ko'rgan bo'lur edim. Bunga Siz nima deysiz? Bordiyu rozi bo'lmasangiz meni ogoh qiling va bunday urinishning amalga oshishi qanchalik mumkin ekanligini Sizga xabar qilaman.

Nihoyat, mening nuqtai nazarimda eng muhimi mana shu. Filofey bilan aloqa bog'lashning nima keragi bor, uni ekranda ko'rib tabriklash uchungina emas-ku? Menimcha, u javob qaytarishi kerak, shubham yo'q, uning javobi tayyor - u Cassandra tamg'asini qanday qilib aniqladi, bu holning embrionning kelajak hayotga salbiy munosabatidan boshqa narsa emasligiga qanay dalillar borligini aytib berishi lozim. Uning Rim papasiga yo'llagan maktubidan buni aniq tushunish qiyin. Ana shu ma'noda chala jihatlarni Siz ham payqagandirsiz. O'ylaymanki, boshqalar ham, xususan, biolog olimlar unga shunday savol berishlari mumkin. Filofeyning noaniq qolgan narsalarni tushuntirib berishi, savollarga javob qaytarishi muhimdir.

Menga Filofey bilan aloqa bog'lashni uyushtirishga imkon bering. Men Sizga o'rgatmoqchi emasman, zudlik bilan zaruriy falsafiy dalillar tayyorlang.

Oliver Ordok olomonning ongiga qilgan ta'sirining oqibatlarini bilan to'qnashishimizga to'g'ri keladi. Na iloj, buni taqdir deyдилar. Va biz g'alaba qilishimiz kerak. O'sha olomon hurmati!

Sizga hurmat bilan Entoni Yunger.

R. S. Bordiyu mening koordinatarim - uy faksining, telefonimning nomerlari - adresim zarur bo'lib qolsa, shu varaqlardan topasiz. Xizmat koordinatarim endi Sizga kerak bo'lmaydi - men u yerga boshqa bormayman... БТК

To'qqizinchi bob

Ertalab soat to'rt yarimlar. Robert Bork yozuv stolida yotgan fakslarga qarab jim o'tirardi. Jessi ham shu yerda. U ham fakslarni o'qib chiqdi.

- Tavba, nima bo'lyapti, nima bo'lyapti o'zi! - deb bir necha bor takrorladi Jessi.

Sen yotib tin olsang bo'lar edi, - maslahat berdi eri.

Agar o'zing yolg'iz qolishni xohlayotgan bo'lsang, hozir ketaman. Baribir uxlay olmasam kerak. Men o'zimni g'alati sezyapman. Bularning juda jiddiy ekanligini tushunar edim, lekin hammasining shu darajada murakkablashib ketishini tasavvur ham qilmovdim. Nima deyishimni ham bilmayman.

Ha, Jessi. Entoni Yunger haq. Mutlaqo haq. - xayol surib javob berdi Bork. - Uni bizga Xudoning o'zi yetkazdi. Uning tutgan yo'li - yangi avlodning yo'li. Dunyoni idrok etishi butunlay o'zgacha. Sa'y-harakatlari ham. Darrov seziladi-da. Mening esa maqoladan boshqa biron ish qilishim dargumon edi (maqola juda katta bo'lib ketibdi, gazetaning bir betini oladi-yov!) Biz ikkalamiz bo'lsa uyda qamalib oldik. Bo'layotgan voqealardan butunlay ajralib bo'lmaydi. Buning ustiga Ordokning g'alamisliklari...

Yaxshisi - zanjirdan bo'shatib yuborilgan narsa degin!

Ha, zanjirdan qo'yib yuborilgan kuch. Bu nihoyatda dahshatli kuch. Ordok bila turib ommani Filofeyga va menga g'ijg'ijlamoqda. Yakka o'zing senga qarshi kayfiyatda bo'lgan shuncha odamning fikrini o'zgartirib o'zingga qarata olishingga ishonasanmi?

Endi orqaga qaytish yo'q, fikrimni isbotlashga urinaman. Lekin voqea qanday kechadi - bir narsa deyish qiyin. Cassandra-embrion fenomenining kashf qilinishi mavjud tasavvurlarga, turmush tarziga, qolipga tushib qolgan tafakkur taxlitiga qaqshatqich zarba berajak. Cassandra-embrionlarning oxirzamondan xabar berishiga boshdan oyoq hamma narsaga, birinchi galda siyosiy, ijtimoiy tuzumlarga, axloqiy negizlarga shubha ko'zi bilan qarash demakdir. O'z-o'zidan ma'lumki, tarkib topgan barcha andozalarning vayron qilinishi homilador ayoldan tortib Ordok singari nusxalargacha hech kimga yoqmaydi. Ana shuning uchun ham qarshilik ko'rsatishmoqda, hatto tajovuz qilishgacha yetib borishmoqda.

Axir ular Filofeyning o'zini tajovuzkor deb bilishadi-ku!

Ha, ular uni tajovuzkor deb biladilar. Men uchun u payg'ambarday gap, boshqalar uchun - shayton. Odamzot ikki yo'ldan bittasini tanlab olishi lozim: yoki biz, hammamiz aldanib, odatdagiday yashayveramiz, yoki kassandra-embrionlar sonining ko'payib borish sabablarini tushunib olib, oxirzamon halokatidan kishilarni ogoh qilamiz. Insoniyat uchun boshqacha yo'l yo'q.

Filofeyning o'zi kashfiyotini odam uchun osmonda ikki quyosh chiqqani kabi kutilmagan voqeadir, deb aytgan edi. Ana shu ikkinchi quyosh insoniyatning asrlar bo'yi tarkib topgan turmush tarzini chilparchin qilishi mumkin! Buning ustiga raqiblarimiz Filofeyni uning eksperimentlari inson huquqlarini poymol qiladi deb ham ayblamoqdalar. Bundan ham kattaroq tuhmat bo'lishi mumkinmi? Bunga sen nima deysan?

Yo'q, bu inson huquqlarini poymol qilish emas! Mening nazarimda bunday emas. Men ana shu haqda yozyapman, o'qib ko'rishing mumkin. Cassandra tamg'asining sirlarini bilib olish - bizning burchimiz, jamiyatning burchi, har bir shaxsning, birinchi galda homilador ayolning burchidir, bunday ayol o'z qornidagi pushti oxirzamondan darak beryaptimi - yo'qmi ekanligini bilishdan manfaatdor bo'lmog'i, hatto buni tekshirib ko'rmog'i lozim. Cassandra-embrionlar haqidagi statistik ma'lumotlar vaqt kelib eng muhim sotsiologik ko'rsatkichlardan biri bo'lib qolajak - jamiyatning holati va taraqqiyot darajasini ana shunday ma'lumotlarga qarab bilib oladigan bo'ladi.

Men sening fikringga qo'shildim ham deyaylik, Robert. Boshqalar bularning hammasini qabul qilishmasa-chi? Sen hech kimni ishontira olmasang-chi?

Ko'p narsa sharoitga, umumiy vaziyatga bog'liq. Entoni Yunger to'la haq, ha, bu ishga Filofeyning o'zini jalb qilish kerak. Uning eng muhim dastagi ilmiy kuzatishlaridan olgan ma'lumotlaridir, u kassandra-embrionlardan chiqadigan signallarning zamon oxir bo'lishidan darak berishini ana shu ma'lumotlar asosida aniqladi. U ana shu ma'lumotlarni xalqqa yetkazishi kerak. Bu ma'lumotlardagi biologik omillardan tortib falsafiy xulosalargacha barcha materiallarni, aytaylik, matbuot konferensiyasi o'tkazib yana bir marta xalq oldida bayon etishi lozim. Efirda Filofeyning bevosita o'zi bo'lishi shart! Yunger o'z g'oyasini amalga oshira olsa, zo'r bo'lardi. Men uni to'laligicha quvvatlayman. Hozir unga men faks orqali o'z fikrlarimni jo'nataman, uyog'ini ko'ramiz, o'lmagan bandasi ko'raveradi.

Ular ikkalasi ham jim bo'lib qolishdi, har ikkalasining ustida xalat, bir kechada ularni tanib bo'lmay qoldi. Ko'zlari kirtaygan, sochlari hurpaygan. Er-xotin kundalik turmush tashvishlari ustiga qanday dahshatli falokat yaqinlashib kelayotganini sezishganday umrlarida birinchi bor kechani so'ngsiz xavotirlikda o'tkazishdi. Qarang: kishilarning dardu alamlari va azob-uqubatlari hisobiga Koinot kengaya borar emish.

Tashqari yorishib tong otdi.

havo kechagiga o'xshab ochiq, kuz bo'lganidan kunduzi qisqa, lekin yorug' keladgan ko'rinadi. Uzoq-uzoqlardan qushlarning chug'urlagan ovozi eshtiladi - kelgindi qushlar issiq o'lkalarga qaytib ketish uchun yana sahardan to'planishgan. Robert Bork

qushlarning avval tog' o'rmonlariga yetar-etmas, gol'f maydonlari ustida yer bag'irlab aylanib uchishini, so'ngra uzoq safarga yo'l olishini, okean sohili bo'ylab pastda okeanning oqarib ko'ringan qirg'oq to'lqinlari ustidan o'tishini ko'z oldiga keltirdi, uning qushlarga qo'shilib uchib ketgisi keldi, lekin uning oldida hayotda qo'qqisdan yuz ko'rsatgan mushkulotni hal qilish zarurati ko'ndalang turar edi.

Dunyo ishi ularni xotirjam qo'ymasligi, unutmagani va unutmochi ham emasligi ertalabdanoq ma'lum bo'lib qoldi. Hammasiga Chikagodagi qizidan kelgan faks sabab bo'ldi. Erika nima ekaniga tushunmay tashvishlanib yozgan edi: вЂњТun bo'yi telefon qilolmadim. Telefonlaringiz uzib qo'yilgan, faks band. Dada, nima gap? Nima qilib qo'ydingiz? Butun Chikago oyoqqa qalqigan. Hamma Sizga qarshi. Biz Jon ikkalamiz jinni bo'lib qolay deyapmiz. O'tinaman: hamma ishingizni chetga surib qo'ying. Oyi, siz qayoqqa qarayapsiz?!вЂќ

Jessining diqqati oshdi:

Nima qilamiz, Robert? Sen - otasan. Qizimiz iztirobda, uning og'iroyoq ekanini bilasan. Kuyovimiz ham xursand bo'lmasa kerak. Men Jonning ahvoliga tushunaman: U direktorlar kengashining a'zosi, uning yurish-turishi boshqalarga namuna bo'lishi kerak. Biz bu haqda o'ylamaslikka haqqimiz yo'q.

To'g'ri, hammasi to'g'ri, - Jessining so'zini ma'qulladi Bork. - Lekin shu topda nima deyishimiz mumkin? Bu ish oila bilangina chegaralanmaydi. Koshki edi shunday bo'lsa!... O'zingni tut, Jessi. Men Erikaga xat yozaman, qo'ng'iroq qilaman, tushuntirishga, taskin berishga urinaman. Lekin yoshlar ham o'z kallalari bilan o'ylashlari kerak. Ular uchun, ayniqsa, Jon uchun eng keraklisi kompaniya ishining o'ngidan kelishidir. Avtokompaniyadan tashqarida ham hayot bor-ku va bu hayot muammolari hamma uchun va har bir kishi uchun kam ahamiyatga ega emas. To'g'ri, ular bir-birini sevishadi, baxtli oila. O'zing tushunasana-ku, ijtimoiy xudbinlik ham evi bilan-da!

Hoy, Robert, seni leksiya o'qishga qo'yib bersa. Xo'p, qo'ling bo'shasa Erikaga faks jo'natishni unutm, - Jessi shunday deb yelkasiga jun koftasini tashladi-da, yo'lga tushdi. U Yungerning maslahatiga binoan barvaqtroq turib e'lon osib qo'yishga qaror qilgan edi - e'londa keluvchilarga murojaat qilib bezovta qilmasliklari so'ralgan edi. Jessi baroq mushugini ko'tarib olib yo'lga chiqdi, mushukni uyda i-mushuk deyishar edi, bu uy hayvoni mushuk bo'lsa ham xuddi itga o'xshab ketar edi. Har holda uy egalari shunday deb hisoblashar edi.

Jessi uydan chiqar ekan, yo'l-yo'lakay sochini tarar va sherik bo'lib yonida ketayotgan mushukka nimalardir deb borar edi; xotini ketishi bilan Robert Bork kechasi yozib tugatgan maqolani вЂњТрибунавЂќ gazetasiga jo'natish uchun faksga o'tirdi - bunda u tahririya xodimlarining kelishlariga maqolaning stol ustida bo'lishiga va o'sha zahoti bosmaga tushirilishiga umid bog'lagan edi. Maqolasining tezlik bilan chop etilishiga u shubha qilmas edi. Bork maqola matni muallif taqdim etgan shaklda hech qanday o'zgarishsiz bosilishi kerak deb qo'shib qo'ygan edi. Maqolaning bosilishiga shuning uchun ham ishonchi komil ediki, вЂњТрибунавЂќ redaksiyasining boshqa yo'li yo'q edi. Gazeta Filofeyning kosmosdan yuborgan maktubini bosishga jur'at etgandan keyin o'z mavqeidan voz kecha olmas edi - boshqasini qo'yavering, eng muhimi gazeta o'z obro'sini, qiyofasini saqlab qolishi kerak edi. Bu shunday bir mislsiz hodisa ediki, gazetaning вЂњТyo hayot, yo mamotвЂќ deb ish ko'rishdan boshqa iloji qolmagan edi...

Bundan keyin qanday hodisalar ro'y berishi ayon bo'lib qoldi. Gazeta tevaragida, Filofey tevaragida, endi bo'lsa uning, ya'ni Borkning nomi atrofida bo'ladigan jang tong sahardanoq shafqatsiz va ayovsiz bo'lajagi bilinib qoldi. Rostini aytganda hayot-mamot uchun kurash kutilmoqda edi...

Telefaks berilgan matnni sahifama-sahifa yamlab yutmoqda edi. Yaxshiyamki, varaqlarni o'tkazib ulgurdi. Oradan bir daqiqa o'tar-o'tmas Robert Bork ko'chada allambalo hodisa ro'y berayotganini payqadi: o'zlarining mushugi hovlida o'lguday o'zi yomon ko'radigan ko'ppak bilan betlashib qolgan shekilli junini hurpaytirgancha yugurib kirib keldi. Hash-pash deguncha Bork oynadan qo'lida bir to'p qog'oz bilan karton ushlagancha Jessining uyga asabiy holda chopib kelayotganini ko'rib qoldi. Uning rangida rang qolmagan, halloslar, go'yo ko'chada bironlar tutib olib bo'g'ishganu u qo'ldan chiqib qochganday.

Nima gap, senga nima bo'ldi? - xotiniga qarab beixtiyor qichqirib yubordi Bork.

Robert, bu dahshat, bu vahima! Ko'rib ko'zimga ishonmayman - qandaydir yaramaslar hu anavi yerda, muyulishda mashinalarining oldida g'o'dayib turishibdi... qaragin, bir nimalarni yopishtirib tashlashgan.

Jessi gazetalar bilan birga devordan ko'chirib olgan qog'ozlarni stolga tashladi; bu qog'ozlarga haqoratomuz, beandisha so'zlar har xil buyoqlar bilan yozib tashlangan. Bork bularni ko'rib serrayganicha qotib qoldi. вЂњТBork ko'chamizda turadi - bu biz uchun isnod!вЂќ - bu so'zlarni qo'shnilardan biri yozgan bo'lsa kerak. Yana: вЂњТХotinbezo, nafs bandasi Bork, bizning N'yuberidan yo'qolsin!вЂќ, вЂњТN'yuberi feminist ayollari Borkdan hazar qiladi!вЂќ Boshqalari bundan ham oshib tushadi: вЂњТBork - razilvЂќ, вЂњТBork - KGB agentivЂќ, вЂњТBork manglayidan otilsin!вЂќ, вЂњТKo'chada ko'rinma, naq bo'g'ib o'ldiraman! - Kassandraviy familialiy embriovЂќ.

Erta sahardan boshlashibdi-da! - po'ng'illadi sarosimaga tushgan Bork.

Sahardan! ha, shunday! Buyog'i qanday bo'ladi, Robert?! Nimalar bo'ladi? Odamning aqli bovar qilmaydi!

Robert Bork asabiylashib xonada u yoqdan bu yoqqa yura boshladi.

Biz hamma narsaga tayyor bo'lishimiz kerak, - qichqirib yuborishdan o'zini tiyib dedi Bork xotiniga. Qon qaynaganda o'zini ushlash juda qiyin bo'ladi. - Boshlanishi shunday bo'lsa, buyog'iga undan battarini kutish mumkin. Agar kechagi miting bo'lmaganda, bular bari silliq o'tishi mumkin edi. Ordok endi hodisalarning jilovini qo'yib yubordi, jin urgur.

O'zing ko'rganingda bormi! - dedi Jessi ko'cha tomonga boshini irg'ar ekan. - Muyulishda turganlarning bashalarini ko'rib qo'rqib ketasan kishi. Qandaydir sovuq nusxalar. Mashinalarining yonida chekkan kishi bo'lib g'o'dayib turishibdi. Haligi yozuvlarni devordan qo'porib olayotsam menga qarab hushtak chalishdi, xaxolab kulishdi.

Ko'rinishlari qanday? Shu yerliklarga o'xshaydimi?

Qaydam. Odatdagiday jinsi, kurtka kiyib olishgan. Menimcha ularning orasida ayollar ham bor.

Ha, tushunarli, - g'uldiradi Bork hech narsani tushunmasa ham.

Politsiyaga murojaat qilish kerak, Robert. Politsiyaga telefon qil. Chorasini ko'rishsin.

Shoshmay tur, telefon qilish qochmaydi. Ozgina sabr qilaylik. Biron nima chiqarishadigan bo'lsa, albatta qo'ng'iroq qilamiz.

Ha, bu uchiga chiqqan razillik, aqlga sig'maydi. Sen bo'lsang, sabr qilaylik deysan, - Jessi stolga suyanib ho'ngrab yubordi.

Jessi, jonim, qo'y, nega yig'laysan o'zingni tutsang-chi! - nima qilarini bilmay g'uldiradi Bork, xotinini yupatib. Jessi esa gapira olmay piq-piq yig'larkan:

Sen bilganingda, o'z ko'zing bilan ko'rganingda edi!

hozir senga tinchlantiradigan dori beraman. Men hozir, Jessi, bas qil. Men hozir!

Bork xotiniga tomchi dori olib kelib berish uchun yotoqxonaga tomon shoshilarkan, turtinib eshikka urilib ketdi, shu on burchakda g'ijimlanib tashlangan bir qog'ozga ko'zi tushdi, uni Jessi tashlab yuborganini bildi. O'zi aqldan ozay deb qolgan bo'lsa ham erim o'qib qo'ymasin deb tashlab yuborgan qog'oz nima ekan? Bork olib o'qib g'alati bo'p ketdi. В Ё Ё Bork, orqangni Filofeyga tut, kosmosda uning xotini yo'qligini bilasan-ku! В Ё Ё Shunga mos surat ham chizilgan. Tagida В Ё Ё Salom, kassandra-embriон В Ё Ё deb yozib qo'yilgan.

U qanday qilib ichki hovliga, o'zining toshlar bog'iga kelib qolganini sezmedi. U hayotda do'q-po'pisa bilan qo'rqitib ish ko'radiganlarning fikrlariga uchmaslikka harakat qilsa ham, ko'r-ko'rona va kaltabinligi bilan bir qilg'ilikni qilib qo'ygan g'ofil kishilarni kechirish kerak degan aqidaga amal qilsa ham, o'zini ana shunday tubanliklardan yuqori turishiga ishonitirib kelgan bo'lsa ham baribir shu topda ko'ngli xira tortib ketdi. Mana bo'lari bo'ldi; miyasida nogahoniy yuksak fikr-g'oyalar g'ujg'on o'ynaydigan, abadiylikning so'z bilan ifodalab bo'lmaydigan botiniy qiyofalari ko'z o'ngida namoyon bo'ladigan xotining piching aralash kulgilariga qaramasdan qum ustida sirlil belgilar ila qandaydir tasvirlar chizib ko'rsatib turadigan joyda endi hayvon qatori tahqirlangan va haqoratlangan bir qiyofada o'tiribdi. Bu uning aslzodaligi va keksaygandagi oliyjanoblighi evaziga taqdirning kinoyasi va tahqiri emasmikin? U tajribasiz ekan, dunyoning naqadar zolim va qasoskor ekanini yaxshi bilmas ekan. Yoshi bir yerga borganda hayosizlikning mevasini tottdi.

Ufqdan bosh ko'targan quyosh ham ahamiyatsiz va keraksizday tuyuldi unga, shu topda hech narsa ko'rgisi ham, eshitgisi ham kelmasdi uning.

U uydan chiqqanda qo'lida ushlab kelgan gazetani bexosdan ochib qaradi. Bu N'yuberi shahri gazetasining shoshilinch soni edi. Gazetani ko'rdi-yu, o'zining qurshovda qolgan bo'ri ahvoliga tushishini payqadi. Gazetaning birinchi betida Oliver Ordok saylov oldi mitingi tugagandan so'ng o'tkazgan matbuot konferensiyasi haqidagi hisobot katta sarlavha ostida bosilgan edi. Material Assosheyted Press agentligidan olingan edi. Ordokning bir necha rasmi katta qilib bosilgan. Uning minbarda darg'azab bo'lib gapirayotgani rasmdagi imo-ishoralardan ko'rinib turibdi. Ordokning В Ё Ё Bol'sheviklarning genofondni tozalash yo'lidagi urinishlariga yo'l qo'yamaymiz! В Ё Ё degan so'zlari yirik harflarda sahifaning u chetidan bu chetiga yetadigan qilib terilgan.

Qarang, nishonni uzoq olganiga! Filofey rus ekan - demak, u bol'shevik. Bema'nilik, lekin foydali bema'nilik! Varaqlardan birida Borkning KGB agenti deb ataganlarining sababi endi tushunarli bo'lib qoldi. Buning hammasi bir iflos manbadan chiqqan. U bu haqida gapirishni ham, o'ylashni ham xohlama edi. Dil qiynog'i - jon azobi.

U yonginasida xotining ovozi eshitib o'girildi. Yig'layverib ko'zlari shishib ketgan Jessi o'zini tutib olishga urindi.

Hozirgina Entonidan shoshilinch faks keldi, - dedi u erining yoniga o'tirar ekan.

В Ё Ё Mister Bork, - deb yozgan edi Entoni Yunger. - Biz tezlik bilan telefon orqali gaplashishimiz kerak. Iltimos, telefonlarni ishlatib qo'yinglar, javob qaytaringlar. Kosmik telealoqani nazarda tutyapman. Agar telealoqa o'rnatilsa odamlarning ko'zini ochardik. Biz sizning uyingizda texnika o'rnatish masalasini muhokama qilishimiz kerak. Mister Bork, gir atrofda Sizga hujum qilishmoqda, lekin umidsiz bo'lmang. Men 10 daqiqadan so'ng qo'ng'iroq qilaman. Sizga hurmat bilan Entoni Yunger В Ё Ё.

Mana bu endi boshqa gap. Entoni ishga kirishibdi, - jonlandi Bork. - Endi telefonlarni muttasil ishlatib qo'yish kerak, Jessi. Qo'ng'iroq qilaverishsin, biz telefon qo'ng'iroqlaridan hech qayoqqa qochib qutulmaymiz. Dunyoda bo'layotgan hodisalardan ajralib o'tira olmaymiz-ku, axir!

Sen haqsan. Yana bir maktub keldi, - dedi Jessi. U dorilfunun rektoridan kelgan faks edi. В Ё Ё Mister Bork, Sizning manfaatingizni ko'zlab gapirayotirman, o'tinib so'rayman leksiya o'qish uchun hozircha dorilfununga kela ko'rmang В Ё Ё, deyilardi faksda.

Hammasi tushunarli - dedi Bork. - Telefonning oldiga boraylik. Entoni Yungerning qo'ng'irog'i shu mudhish tongda yorug' bir nur kabi taraldi.

Mister Bork, Sizni eshitganimdan xursandman. Faks yaxshi lekin tirik odamning ovozi eshitish undan ham yaxshi.

Bo'lmasam-chi! Albatta-da! - deb javob qaytardi Bork o'ziga ishonch bilan. - Mening rafiqam Jessi ham seni qutlayotir, Entoni. Juda soz. Jessiga rahmat. Hammamiz bugun ko'rishamiz deb o'ylayman, bu judayam zarur.

Ixtiyoring, Entoni, uchrashuv joyini tayinla. Sening tungi fakslaring bizni fil suyagidan yasalgan minora qamog'idan xalos qildi. Jilla qursa o'z ustimdan o'zim kulib olay. Xo'sh, bu yog'i qanday bo'ladi? Biron nimadan umid bor shekilli, a?

Qilinadigan ishlarning butun bir ro'yxati bor. Eng avvalo ma'lumotingiz uchun aytib qo'yishim kerak, mister Bork, tahririyaga kelgan maqolangiz, ehtimol, hozirdayoq kosmosga - Filofeyga jo'natilayotgan bo'lsa kerak, buni men bir necha daqiqadan so'ng bilib olaman. Bu tadbir Filofeyga uning yerdagi birinchi hamfikri - kosmogenetika bo'yicha sherigi ya'ni Siz bilan tanishtirish uchungina qilinayotgani yo'q. Demak, Filofey shu tobda Sizning matningiz bilan tanishayotgan bo'lsa ajab emas. Biz telealoqa o'rnatmoqchimiz va matbuot konferensiyasi o'tkazmoqchimiz, bu konferensiyaga Filofey bilan Siz ishtirok etasizlar.

Entoni, azizim bu qiziqarli fikr. Lekin buning hammasini qanday amalga oshirish kerakligini tasavvur qilolmayotirman. Buning ustiga vaqt ziq.

Havotir olmang, mister Bork! Men yolg'iz emasman. Sodiq do'stlarim, homiylarim bor, В Ё Ё Tribyun В Ё Ё butunlay biz tomonda va redaksiya o'z obro'sini saqlab qolish uchun kuyib-pishmoqda. Eng muhimi - telealoqaning barcha retranslyatorlari butun dunyoni og'ziga qaratgan ana shu tadbirdan manfaatdordir, bundan tashqari ular muz ustida bo'ladigan janrlarni butun dunyoga ko'rsatishdan oladigan mo'may foydalarini hozirdanoq hisob-kitob qilishmoqda. Shuning uchun ham jonlarini jabborga berib ishlashmoqda.

Aniqrog'i? Kim muzda uchar ekan?

Kechirasiz. Ahmoqona o'xshatish bo'ldi shekilli. Ha, biz sirg'anchiq muz ustidamiz. Lekin hozir bu haqda gapirmaylik. Men gapimni to'xtatdim. Vaqt oz. So'zimni mashinada davom ettiraman. Biz N'yuberiga, uyingizga borayotirmiz. To'rt kishimiz. Mendan boshqa uch yigit bor, ular NASAning kosmik aloqani o'rnatadigan eng zo'r sozlovchi mutaxassisleri. Shunday qilib to'rt kishi ikki mashinadamiz. Qolgan gaplarni yo'lda izohlab beramiz. Biz qirq daqiqalardan keyin, ehtimol undan ham oldinroq uyingizda bo'lsak kerak deb mo'ljallab turibmiz. Xaritadan aniqlashimcha, uyingiz В Ё Ё Konferans В Ё Ё supermarketidan chamasini yarim mil' narida bo'lsa kerak, shundaymi?

Ha, to'g'ri, uch kvartal narida.

O'key! Shunday qilib, biz yo'lga chiqyapmiz. Demak, faqat kulmang, men - operatsiya shtabining boshlig'iman, Filofey - kosmos marshali, siz esa...

Men Jessi huzuridagi kenja polkovnikman, - Hozirjavoblik qildi Bork. - Shoshmay tur, Entoni. Tushunaman, vaqt ziq, sen

yoshsan, keyin, keyin bilib qo'y, mening uyim bilan kosmik aloqa o'rnatish xarajatlarini o'z bo'yningizga olaman.

Kechikdingiz, mister Bork. Manfaatdor telekompaniyalar hammasini o'zlari mablag' bilan ta'minlaydi. Ularning ham o'z fikrlari bor. Bu yog'idan tashvish tortmang. Undoq desangiz mening ham qo'limdan ba'zi ishlar keladi. Otam mashhur advokat o'tgan, shuning uchun... Ishning u yog'ini o'ylamang. Cassandra-embriionlaru, Filofey haqida o'ylayvering.

Ordok haqida ham, - qo'shib qo'ydi Bork.

Bu-ku birinchi galda-ya. U ham jangovar harakatlar qilib yuribdi. Bu haqda - mashinadan eshitasiz. Ha, mister Bork, uzr, sizning ham, xotiningizning ham uydan tashqariga chiqishingizni maslahat ko'rmayman. Hatto supermarketga borishni ham. Chiqmanglar. Buguncha. Biz hamma narsani o'zimiz olib boramiz. Yo'lga chiqayotirmiz.

Oradan sal o'tmasdan yana telefon jiringladi. Yana Entoni edi. Oradan o'tgan qisqa vaqt eru xotinga yilday tuyulib ketdi. Ular endi hayotlarining boshqacha sur'at bilan rivojlanishini - vaqt daqiqalar bilan o'lchanajagini, taqdirilarida hal qiluvchi payt yaqinlashib kelayotganini tushinib yetishdi. Bu sirli, noaniq qismat emas, balki Borklarga yaqinlashib kelgan dushman kuchlarning xohish-istaklariyu sa'y-harakatlari oqibati edi.

Biz katta yo'lga ketayotirmiz, - xabar berdi Entoni Yunger. - Ko'chada qatnov ko'ngildagidek tiqilinchmas, o'z vaqtida yetib borsak kerak, hozircha ishdan gaplashaylik.

Eshityapman, Entoni, nimalar bo'layotganini bilgim kelayotir. Biz Jessi ikkalamiz boshqalardan ma'lum ma'noda ajralib qolganmiz, bilasan-ku, hatto televizor bilan radioni ham o'chirib qo'yganmiz.

Mister Bork, ahvol juda jiddiy. Siz bilib qo'yishingiz kerak - Hamma yerda, barcha mamlakatlarda manzara birday - Hamma inkor qilyapti.

Ha-ha, shunday, ming'illadi Bork. - Entoni, mening tushunishimcha, odamlar kassandra-embriionlarning bor narsa ekanligini idrok eta olmayotirlar. Ha, albatta, bu og'ir ruhiy zarba, barcha hayotiy negizlarni qayta ko'rish zaruriyati tug'iladi. Yaxshisi inkor etish, har qanday shubha ilonining boshini yanchish kerak...

Xuddi shunday, - javob qaytardi Entoni. - Men buni bir narsaga o'xshatgim keladi: San-Fransiskodagi qo'ltiq ustiga tushgan ko'priknig qurilishida nuqsonlar borligi aniqlanganu, lekin shunga qaramay undan foydalansa bo'laveradi deganday gap. Bu haqda o'ylab o'tirishning nima hojati bor? Ko'priknig iloji boricha ko'proq va tezroq yuklarni olib o'tib qolish kerak, ko'priknig nima bo'lishi haqida boshqalar keyin o'ylayverishsin. Lekin, mister Bork yo'lida hali ozgina vaqtimiz bor - operatorlardan biri rulda, men Siz bilan bemalol gaplashishim mumkin, sizning diqqatingizni o'sha qiziqarli narsalarga qaratmoqchi edim, xulosalarni esa siz chiqarasiz. Men gazetalarini o'qib, radio, televideniyeini eshitib, Filofey kashfiyotiga nisbatan ikki xil salbiy-jangari yo'nalishni tuydim. O'ta millatchilik ruhida fikr yurituvchilarga juda qattiq tekkan. Masalan, Isroilda bu kashfiyot shu yo'l bilan isroilliklar genofondini qiyratishga urinish deb baholandi. Zondaj-nurlardan saqlanish usulini topish, Filofey nurlanishini neytrallashtiradigan asbob ixtiro qilish chaqirig'i e'lon qilingan. Rossiyada norozilik harakati kuchayib namoyishga aylanib ketdi va Filofeyni zudlik bilan kosmosdan tushirishni talab qilishmoqda, u hech qanday rohib emas, eng muhimi - bizga bir qayta qurishning o'zi yetadi. Gaydar reformalari bas qilinsin, rus xalqini genetik jihatdan qayta qurishga yo'l qo'ymaymiz. Filofey kosmosdagi Gorbachev! U Amerikaga xizmat qiladi! U Rossiyani tiz cho'ktirmoqchi! - kabi ehtirosli shiorlar tashlanmoqda.

Albatta, bu o'ta achinarli hol, eshitish juda og'ir, mening ichim achib ketdi. Endi nima qilish kerak? - xavotirga tusha boshladi Robert Bork.

Bu yog'ini eshiting. Xitoyda xavf tamomila boshqa sohada deb bilmoqdalar - bu xitoyliklarning demografik jihatdan ustunligi ahamiyatiga putur yetkazadigan usul emish. Bu mamlakat shiori: demokratik kultivatsiyaga yo'l qo'ymaymiz! hindistonda bo'lsa Cassandra tamg'asi ustidan diniy marosimdagiday bo'yoq surkab qo'yish chaqirig'i e'lon qilingan.

Voy-vuy, - dedi hayratda qolib Bork, - nima bo'lyapti o'zi Entoni!

Lekin meni ko'proq boshqa narsa lol qoldirmoqda, mister Bork, siz bunga nima deysiz? Gamburgda fohishalar va ularning hisobiga yashaydigan dayuslar jazavaga tushib norozilik bildirishgan. Sitsiliyada mafiyachilar Palermo shahrining dengiz sohilida, aytish mumkinki, umumxalq yurishi uyushtirishgan. Lotin Amerikasida, ayniqsa narkotik moddalar beradigan ekinlarni yashirin yetishtiradigan rayonlarda o'z-o'zidan ko'plab kishilarni norozilik shiorlari bilan chiqishlari bo'lib o'tgan. Hatto pornografiya sanoati ham chetda qolmasdan norozilik bildirmoqda. Ha, terrorchi tashkilotlaru, xilma-xil inqilobchilar - ular ham tish-tirnog'i bilan qarshi. Filofey qo'l yetadigan joyda bo'lsa edi, ular uni... Aytganча, turli mamlakatlarda harbiy doiralari ham o'ta norozi. Kinojangarilarining prodysserlari nima sababdan ovozi ko'tarishdi - bunisi judayam tushunarli emas.

Bilasanmi, Entoni, - javob berdi Robert Bork, - men bu yerda turli kasb egalari birlashmalarga uyushishi o'zini ko'rsatgan bo'lsa kerak deb o'ylayman. Har bir to'da yashashni va urchishni xohlaydi. Men shunday degan bo'lur edim. Cassandra tamg'asi esa ularning yo'lida katta g'ov, kelajakda ular keraksiz bo'lib qolishi mumkin - jamiyatda ana shu guruhlarining ko'plariga ehtiyoj qolmaydi. Ana shuning uchun o'z jonini saqlashga intilish instinkti ishga tushadi, chunki to'da noqulay vaziyatni sezib qolayotir. Men ularni tushunaman. Allo, allo, Entoni, yomon eshitila boshladi.

Men sizni juda yaxshi eshityapman gapiravering, bu juda qiziqarli fikr.

Ana shunday gaplar. Ha, endi yaxshi eshityapman. Demak, gapimni davom ettiraman. Agar Filofey kashfiyotlari ta'sirida insoniyat mentaliteti o'zgaradigan bo'lsa, agar odam zoti o'ziga boshqa nuqtai nazar bilan qarab, embriionlarning signallariga doimiy quloq solib tursa individning o'zini o'zi salbiy sohalarda namoyon qilishga bo'lgan moyilligi keskin darajada kamayadi.

Ana o'shanda kimningdir dayuslik bilan shug'ullanishi amru mahol bo'lib qoladi - jamiyatda ehtiyoj bo'lmagach fohishalar, jumladan Gamburg fohishalari soni kamayadi. Mafiya sohasida ham shunday deyish mumkin, banditizm, jinoyatchilik - Hammasi bir-birlari bilan bog'liq. Cassandra tamg'asini isnod emas, balki ogohlantirish deb qaraydigan, eng muhimi - odamlarning o'zini o'zi doimiy takomillashtirish omili deb biladigan avlodlarning ogohlantiruvchi tadbirlari oqibatda individning o'zini o'zi salbiy sohalarda namoyon qilishga bo'lgan genetik moyilligi yo'qoladigan bo'lsa, hozirgi tanglikka chidasa bo'ladi. Beixtiyor savol tug'iladi...

Mister Bork, kosmik telealoqa paytida shu fikrlaringizni yana takrorlagan bo'lurmidingiz?

Nega takrorlamas ekanman? Masala bunda emas: mening gapimni eshityapman, uqib olisharmikan? Sen tilga olgan norozi kimsalar mag'lubiyatdan qo'rqadilar, issiq o'rindan ajralib qolishdan cho'chiydilar. Axir kelajakda tafakkurda tub o'zgarishlar ro'y bermog'i kerak, o'shanda turmushdagi barcha axloqsizliklar, jamiki palidlik inkor etiladiki, kassandra-embriionlarning instinktiv qo'rqadigani ham ana shu falokatlardir. Bunda o'zini o'zi anglashning o'zgarishi ezgu axloqiy xohish-istaklar tufayli ro'y bermaydi, bu omon qolish va taraqqiyotning birdan-bir real sharti bo'lib qoladi. Hozirgi paytda buni hatto tasavvur qilib bo'lmaydi.

Aytganча, mister Bork, turli diniy mazhablarning noroziliklari haqida hozirning o'zidayoq talay ma'lumotlar bor.

Shunday bo'lishi kerak edi. Cassandra tamg'asi o'z tabiatiga ko'ra hammaga va barchaga bir xil darajada taalluqlidir. Shu ma'noda kassandra-embriyning aks sadosi ko'p qirralidir. Insoniyatning turli guruhlariga, bloklarga, oqimlarga, o'zimiznikilarga va o'zgalarga bo'linishidan foydalanadigan va ana shu tabaqalanishlar hamda qarama-qarshiliklardan ma'naviy tekinko'rlik yo'lida manfaat oladigan kuchlarga kassandra-embriyning umuman kerak emas. Cassandra-embriyning ular uchun g'ov, fitna va umuman muammo. Bunday kuchlar Filofeyni va uning kashfiyotini barcha tillarda va shevalarda har qanday qilib bo'lsa ham qoralaydi. Bunda mening hayratda qolishimga o'rin yo'q.

Bu borada ham men sizning fikringizga qo'shilaman, mister Bork, bu suhbatda men yana ham ko'proq narsani bilib oldim. Kechirasiz, bir daqiqa alahsishga ruxsat berasiz. Meni shoshilich suratda kodli telefonga chaqirib qolishdi. Yo'q, yo'q, telefon dastasini qo'ymay turing. Nima gap ekanini so'rab bilaman-da, suhbatimizni davom ettiramiz. (Allo, allo, qanday yangiliklar bor? Shundaymi? O'h-ho'! Yaxshi bo'lmapti! Xo'p bo'ladi. Tushundim. Birgalikda harakat qilamiz.) Mister Bork, uzr, uzr, ma'lumotlarga qaraganda vaziyat murakkablashmoqda. Men sizdan iltimos qilar edim: mahalliy politsiyaga telefon qilib, supermarket tomondan bir talay namoyishchilar bizning uyimizga tomon kelayotir deb aytasangiz. Turgan gap ular norozilik bildirishadi, oynamiz yonida baqirib-chaqirib to'polon qilishadi, deysiz.

Xo'p, Entoni, politsiyaga hozir telefon qilaman. Xotanim ham o'zi anchadan beri qo'ng'iroq qil deb hiqillardi, men paysalga solib kelardim. Sahardan boshlab devorlarga bizga qarshi turli varaqalar yopishtirib tashlashdi. Politsiyachilarga hozir Jessi o'zi telefon qiladi.

Ha, mister Bork, o'zini ehtiyot qilganni xudo ham ehtiyot qiladi. Yana deng вЂњТribyunвЂќ gazetasi sizing maqolangiz bosilgan shoshilinch soni hozirgina gazetxonlarning qo'liga yetib boribdi.

Shundaymi?! - xitob qildi Robert Bork asabiylashib. - Demak, gazetchilar fursatni boy berishmapti.

Shunday. Siz eng yirik futurologsiz, hozir sizning so'zingiz oltin bilan barovar. Endi gazeta atrofidagi shov-shuvlarni ko'ring. Bu qamal qilingan qal'adan otilgan zambarak o'qi. Shu bilan birga bu Ordokka qarab uzilgan birinchi o'q. Ochig'ini aytсам, bu hol mening dilimni siyoh qilayotir. O'ylaymanki, bizning mavqeimizni ma'quullaydigan odamlar bor, bor bo'lganda ham oz emas.

Yangicha fikr yaratadigan zukkolarning kassandra-embriyning fenomeni haqida o'ylamasliklari mumkin emas. Axir bu o'z-o'zimizni tushunishimizda burilish nuqtasi-ku! Bunaqasi tarixda qachon bo'lgan?! Ana shu hodisaning mohiyatiga tushungan har bir jon daraxt tepasida bahor qushi bo'lib sayramog'i lozim edi. Biroq imonim komil - afsuslar bo'lsinkim, zukkolarning aksari qismi oqizib ketadigan toshqin selga qarshi borishga jur'at etolmaydi. Aql-idrokli zukko inson olomonga qarshi chiqadi deysizmi yo'q, u ovozi chiqarmay, muyulishda buxmalab turaberadi. Shuning uchun ham Ordok qo'liga mash'ala olib chopib chiqdi-da butun dunyo bo'ylab odamlarning ongida va dilida yong'in chiqarib, avomni og'ziga qarata oldi va safarbar qila bildi. Qayoqqa qaramang qiy-chuv. Barcha junbushga kirgan, olomonga qo'shilsam deydi. Fohishalarki uyushib mitingga chiqishibdimi, boshqalarni qo'yavering.

Entoni, avf etasan, gapingni bo'laman, yoshim katta bo'lganidan foydalanib qistirib qo'yay. Sen hali juda yoshsan, fohishalar deganda sening kulging qistaydi, tushunaman. Men esa og'ir bir xo'rsinaman. To'g'ri, fohishalar qadim zamondan beri o'z burchini imi-jimida bajarib kelishgan, lekin ular hammaning ko'z o'ngida qatorlashib, norozilik mitingiga to'planishsa, meni kechirasana-u, bunaqasini odam bolasi eshitgan emas. Uyat-andishani bir chekkaga yig'ishtirib qo'yib ish ko'radigan, ayni vaqtda o'zlarini dalil tutadigan bechora fohishalar bu safar ham sharoitga qarab ish ko'rishga majbur bo'ldilar. Axir Cassandra tamg'asi - genetik gulkosalarda so'lgan ana shunday gullar marsiyasidir.

Ularni siyosatdon dayuslar yo'ldan ozdirishgan, boshqalarni ham. O'ylaymanki, qumg'ondan chiqarib yuborgan jinni hozir Ordokning o'zi ham eplay olmayotgan bo'lsa kerak. Misol qidirib uzoqqa bormaylik. Yo'lda mashina qatnoviga nazar tashlab keldim. Qarab turib, shuni tuydimki, g'izillab yelayotgan ko'pgina mashinalar bizni ortda qoldirib uyingiz tomonga, N'yuberiga qarab ketayotir. Mashinalarda borayotganlarning aksarisi menga o'xshab ovozi boricha telefonda gaplashib ketyapti. Afti-angorlari sovuq, barcha mashinalarda odam to'la. Menga aytishlaricha hamma supermarketning yonginasida to'planisharmish.

Ha, Entoni, u yer shunday yig'inlar uchun qulay.

Koshki edi faqat o'sha yerda to'planishsa! Uzr, meni yana alahsishga majbur qilishmoqda. (Allo, men eshitayapman, ha, men Entoni Yungerman. Eshitaman. Tushunarli. Ha, ha, gapiravering. O'zim ham shunday deb o'ylovdim. Yaxshi, meni har doim xabardor qilib tur. Tushunarli. O'key!) Mister Bork, hozirgina habar qilishdi - N'yu-York ko'chalarida namoyishchilar olomoni. Ayniqsa, BMT binosi oldida xalq ko'pmish. Politsiya zo'rg'a ushlab turganmish. Namoyishchilar Filofeyni kosmosdan yo'qotishga ruxsat berishni talab qilishmoqda ekan. Bu endi xalqaro harakat. Shunisi qiziqki, namoyishchilarning oldingi saflarida keyingi kunlari manglayida Cassandra tamg'asi paydo bo'lgan homilador ayollar borishmoqda. Bu ayollar peshonasiga buyoq ham surib mana bunday shiorlar ko'tarib olishgan: вЂњQaranglar, bizga Cassandra tamg'asini bosishdi. Bizlarni qutqaringlar!вЂќ bularga ko'pgina erkaklar va ayollar hamdardlik bildirib ular ham peshonalariga xoch chizib olishgan. Vaziyat ana shunday.

Ha, Entoni, har holda yaxshi emas.

Uchrashganda gaplashamiz. Tez orada yetib boramiz. Eng muhimi, Mister Bork, apparaturani o'rnatish, Filofey bilan aloqa qilish va birgalikda o'ylash kerak.

Kutaman, Entoni. Uyimizning yonidan qandaydir ovozlari eshitilayotir. Jessi garajni yopish uchun chiqib ketdi. Oynadan ko'rib turibman. Qandaydir nuxsalar hovuzga tosh uloqtirib, bezorilik qilishmoqda. Hozir politsiya keladi deb o'ylayman. Kutaman. Aytganча, Entoni, Filofey bilan aloqa o'rnatish uchun qancha vaqt kerak bo'ladi?

Yigitlarning aytishlaricha bir soat, ehtimol undan sal ko'proqdir. Ana o'shanda Filofey bilan yuzma-yuz gaplashib olasiz. U faks orqali maqolangizning bir nusxasini olganmish. Kelajakda va hozirgi kunda qilinadigan ishlarni, matbuot konferensiyasi o'tkazish masalasini kelishib olish zarur. Qolganini men borganidan keyin gaplashamiz. Hozir boramiz kutib turinglar!

Ko'chada shovqin avj ola bordi. Mashinadan tushganlar ham, supermarket yonida avtomashinalar to'xtab turadigan joydan piyoda kelganlar ham shoshib-pishib yura boshlashdi. To'planganlar panjara yonida daraxtlar tagida turishib, bir-birlari bilan g'ovur-g'uvur gaplashishar, naridan-beri bo'yoq chaplab yozilgan shiorlar va chaqiriqlarni hammaga ko'rsatib ushlab turishar edi.

Hammaning do'q po'pisalari bir kishiga qaritilgan: вЂњBork - senga shafqat yo'q!вЂќ, вЂњSoxta ta'limot tarqatgan yalmog'izni yotgan joyida joylaymiz!вЂќ, вЂњProfessorning manglayiga Cassandra tamg'asi kuydirib bosilsin!вЂќ, вЂњInson huquqlarini poymol qilgan kishi o'zi hamma huquqlaridan mahrum bo'ladi!вЂќ, вЂњBiz fan terroristiga bardosh bera olmaymiz!вЂќ, вЂњBork - shayton dastyori!вЂќ, вЂњFilofey bilan Bork bir xariga osilsin!вЂќ va hokazo va hokazo.

Bork bo'lsa iztirob bilan o'ylay boshladi: bular kim, o'sha nuxsalar! Ular nimaga va nima maqsadda bir paytda to'planishdi? Ular bir-birlarini hech qachon ko'rishmagan, bilishmagan. Pes pesni qorong'ida topadi deyishadi. Ular og'iz-burun o'pishib favqulodda

hodisani kutib ko'chada shang'illashmoqda - oqlar va qoralar, erkaklar va ayollar, yoshlar va keksalar, birovlarining qo'lida radiokarnay, boshqalarinikida fotoapparatura va kinoapparatura, ko'plar qo'llarida radiotelefon orqali boshqa joydagi kishilar bilan gaplashishmoqda. Ular ilgari tarixiy tadqiqotlarda, nazariy maqolalarda hikoya qilingan, shuningdek, turli rangtasvirlarda, teatr sahnalarida o'z aksini topgan, kirdikorlarini oldindan bilib bo'lmaydigan kuchlar ekanligini tushunish qiyin emas edi. Mana, ular olomon bo'lib to'planishdi. Panjara yonida zich bo'lib turishibdi, ularning afti-angori derazalardan aniq ko'rinmoqda. Ular nima qilishmoqchi, nimani istashadi? Oxir-oqibat nimani xohlashadi? Ularning qo'llarida Varfolomey qirg'inidan esdalik bo'lib qolgan mash'ala yonib turganday, oyoqlari Rimda isyon ko'targanlar qoniga bo'yalgan ko'cha toshlariga urilib borayotganday, tepalarida zahar sochishga tayyor arilar o'z uyasi atrofida g'uvillab uchib yurganday. Falokat yoki qandaydir shum qudrat ularni ko'rgilik uchun bu yerga haydab kelgan bo'lsa, bu ularning aybimidi? Nima qilmoq kerak, ularga nima desa bo'larkin? Axir yaqindagina fyurer paydo bo'ldi deguncha yuz minglarcha ovoz bilan zavq-shavq va sodiqlik ifodasi sifatida maydonlarda osmonni teshguday baqirib-chaqirgan, fyurer qo'lini ko'tarib ishora qilsa bas - tizzadan qon kechishga, g'arbga ham, sharqqa ham, janubga ham, shimolga ham yelishga tayyor turgan olomonni eslatmaydimi ular? Yaqin yillardagina o'lguday sevikli dohiysining murdasini bir lahza bo'lsa ham ko'rib qolish uchun Stalin tobuti atrofidagi ajal tiqilinchida bir-birlarini bosib oyoq osti qilib ketgan, ustoz bilan birgalikda narigi dunyoga rixlat qilishdan, qatag'on qurbonlari - otib va osib o'ldirilganlar qit'asi ustidan yuzi qaro arvoch bo'lib parvoz qilishdan qaytmagan olomonga nima desa bo'larkin? Kechagina Tehron aerodromida intiqomdan boshini olib qochayotgan Eron shahanshohini ko'tarib parvoz qilmoqchi bo'lgan avialaynerni g'ildirigidan ushlab to'xtatish uchun tun qorong'isida shovqin-suron ko'tarib samolyotga peshvoz yugurgan olomonga nima deyish mumkin? O'shanda savdoyi olomon samolyotlar parvoz qiladigan yo'lda talay joygacha chopib bordi, samolyot esa qasoskorlarning ko'zini kuydirib tepada ancha vaqtgacha chiroqlarini lipillatib parvoz qilib ketdi, osmoni falakda bo'lsa inson izmiga bo'ysunmaydigan yulduzlar telbalarni mazax qilganday jimirlab turar, o'ch ololmaganidan alamga to'lgan odamlar battar g'azab otiga minishar, Olloga iltijo qilib o'sha samolyotni zudlik bilan qaytarib keltirishni so'rashar edi.

Endi bu yerda, yangi bir makonda, Bork darvozasi oldida olomon.

U deraza oldida turar edi, yonida Jessi. Ularning suhbatini havosiz fazoda suzishga o'xshab ketar edi:

- Eshitayapsanmi, Robert, ular hazillashmayapti.

Ha-ha!

Nima qilamiz?

Men chiqishim, ularning oldiga borishim kerak!

Nima deyapsan, Robert?! Aqling joyidami?!

Joyida bo'lganda qanday. Ular meni yashirib oldi deb o'ylashmasin. Ular isyon ko'tarib genetik inqirozni to'xtata olmasligini, aksincha, zo'ravonlik oxirzamonni yaqinlashtirajagini bilib qo'yishsin deyman. Ularga aytib qo'ymoqchiman, Kassandra tamg'asi - taqdir taqozosidir. Har bir kassandra-embriyon signali barchamizga taalluqlidir. Biz ana shuni tushunsak bo'ldi, yo'l, imkoniyat topildi degan so'z. Oldimizda nima borligini ko'rish uchun ko'zni kattaroq ochish kerak.

Bu to'g'ri, lekin oldin o'ylab ko'r, Robert, buning hammasini kimga tushuntirib bermoqchisan. Bu dorilfununda o'qiladigan leksiya emas-ku! Senga kim quloq soladi? Ular gaplaringni eshitish uchun kelishgan emas-ku!

Mening boshqa imkonim yo'q.

Bu nima deganing? hozirgina Entoni kosmos bilan aloqa o'rnatadi, men Filofeyni ko'raman va u bilan hamma narsani gaplashib olaman, kechqurun esa Filofey bilan birgalikda matbuot konferensiyasi o'tkazamiz, muammoni o'z nuqtai nazarimizdan tushuntirib beramiz degan eding-ku! O'ylaymanki, odamlar nihoyat, sizlarning ularga yomonlik ravo ko'rmasdan, yaxshilik qilmoqchi ekanliklaringizni tushunib olishadi.

Hozircha men sening gaplaringni eshityapman, fikringga qo'shilaman, Jessi, ha, hozircha. Axir, bu yerda to'planganlar matbuot konferensiyasini kutib o'tirishmaydi-ku! Ular tezda orani ochiq qilishlari kerak. Qaragin, odamlar ustma-ust kelishyapti, odam qancha ko'p to'plansa, shuncha tajovuzkor bo'ladi. Hali vaqt bor, ular bilan ochiqchasiga gaplashib olishim kerak.

Bilmadim. O'zingni tahlikaga solayapsan.

Demak, men o'zimni xavfga qo'yyapmanmi? Men ularga Filofey kashfiyoti haqidagi o'z fikrimni aytib bermoqchiman.

Sen bu fikringni o'z maqolangda aytgansan.

Bu yetarli emas. Yoki undan qoniqishmagan. Bu odamlar maqola o'qishmaydi.

Robert, qara-qara, ular nima qilishyapti - sening suratlarini yondirishyapti!

Mening suratlarimni? Nima bo'пти, men siyosiy yo'l boshchimanmi?

Qara! Bu suratning kattalashtirilgan nusxalari.

Nima deya olardim? Esiz, qog'ozlar yonyapti.

Xo'sh, politsiya qani?

Politsiyaning nima keragi bor? Politsiya kelgan. Ho' ana, uchtasi muyulishda turibdi. Sen ularni ko'rmadingmi?

Atigi uchtami? Nega ular jim turishibdi?

Ularning qo'lidan nima kelardi? Birovning suratlarini yondirganlari bilan ularning necha pullik ishi bor. Vassalom.

Bunday holni televizorda ko'p ko'rganman. Mana endi o'z ko'zim bilan ko'rdim. Go'yo hindistonda bo'layotganga o'xshaydi.

Xuddi o'zi-ya! Tezroq Entoni kelib qolsa edi! Nima uchun ular kelishmayaptikin?

Bilmayman. Shu paytda ko'chalar tiqilinch bo'ladi. O'zing bilasan-ku!

Ikkalasi jim bo'lib qolishdi. Shu topda ularning o'tirgilari ham, turgilari ham, gapirgilari ham, biron nima degilari ham kelmayotgan edi.

Xuddi shu on olomon harakatga kelib buyruq berilganday baravar в ЁњBork javob bersin!в Ёќ, в ЁњBork javobgarlikka tortilsin!в Ёќ deya bo'kira boshlashdi.

Keyin bu baqiriq-chaqiriqlar avj olib g'azabga mina bordi. Endi chidab bo'lmay qoldi. Odamlar Borkning tashqariga chiqishini talab qila boshlashdi. Qayoqdandir manglayini bo'yab olgan bir to'p ayollar paydo bo'lishdi. Ular в ЁњTribyunв Ёќ gazetasining yangi sonlarini silkitib в ЁњBork razil! Borkka Kassandra tamg'asini kuydirib bosish kerak! Kassandra tamg'asi uchun kaltaklansin! Bork - yaramas!в Ёќ deb dod sola boshlashdi. Boshqa bir guruh odam в ЁњOrdok haq! Ordok haq!в Ёќ deb hayqirar edi.

Vaziyat jo'shga kirib, olomon hayajonlana boshladi. Tartib o'rnatmoqchi bo'lgan politsiyachilar butunlay o'jizlik qilib qolishdi.

Ulardan biri olomondan bir amallab qutulib chiqib mashinasidan qayoqqadir telefon qilib yordam so'raganga o'xshaydi.

Olomon ko'chani to'ldirib Borkning uyi tomon yo'l oldi. Xaloyiq xiyobondagi uzun o'rindiqlar, fonuslarni uzib sindirib borardi. Kishilar ovozi boricha qiyqirishar, ayollar dod-voy solishar edi.

Erining pidjak kiyayotganini ko'rib Jessi:

Qayoqqa ketayapsan! Bora ko'rma! - deya qichqirib yubordi.

Lekin u xotinini itarib tashladi. Ana shu lahzadan boshlab dunyo uning bir zumda xiralashgan qorachilarida boshqacha aks eta boshladi. Bork bilan Jessi bir-birlarining ko'zlariga boqishar ekan, ularning dillari dard-alamga to'la edi. Va u qandaydir yiroqdan gapirayotganday:

Meni to'xtatma. Men bu g'am-kulfat to'la kosani sipqorishim lozim.

Jessining afti chorasizlikdan burishib ketdi:

Seni ajal haydab ketyapti!

Bordiyu shunday bo'lganda ham, - bo'g'iq ovozdada dedi Bork, - baribir borishim kerak.

U ilgakdan shlyapasini oldi-da, dadil qadam tashlab uydan chiqa boshladi. Eshikdan chiqishi bilan kutib turgan qaynoq olomon to'liqini uni domiga oldi. Uni ko'rganda portlagan hayqiriqdan osmon larzaga keldi. Transparentlar bilan plakatlar ishga tushdi, odamlarning o'z plakatlarini Borkning burniga tiqib oladigan shashti bor edi. U eshigi oldida turar ekan, sarosimaga tushganidan kular, olomonga qarab tursa ham hech kimning yuzini ko'ra olmas edi. Birdan boshiga shlyapasini kiydi-yu o'z qiyofasiga kirdi. Olomon oldida yirik suyaklari turtib chiqqan, yuzi keng, ko'zlarining atroflarini ajin bosgan, lekin bo'yni hali baquvvat, tishlari butun, oq sochli chol turar edi. U Frankfurt jurnalistlari tili bilan aytganda Keksa qoya edi.

Bir zum jimlik cho'kishi bilan Bork hayajondan qal-tiragan ovozdada bir necha kalima so'z talaffuz qila oldi:

- Cassandra-embriyonlar - bu bizning musibatimiz hamda jinoyatimizdir. Bu uchun biz javobgarmiz!

Qandaydir bir ayol mushukka o'xshab bir sakrab uning yoniga keldi:

- Mana buni ko'ryapsanmi? - deb peshonasidagi dog'ni ko'rsatdi. - Kosmosdagi iblisning menga solgan tamg'asini ko'ryapsanmi?

Mana, o'qi! Shayton shaytonning tilini tushunadi! - dedi-da Borkning maqolasi bosilgan gazeta bilan uning yuziga savalay boshladi. Gazeta parcha-parcha bo'linib, shlyapa uchib yerga tushdi, shlyapani shu ondayoq ezib tashlashdi, haligi ayol esa shallaqilik qilib qichqirardi. U shunday sharmandalik qilardiki, aftidan o'z uyida ham erining boshida mana shunday yong'oq chaqsa kerak.

- Sening qo'lingdan hech vaqo kelmaydi. Men o'sha kosmosingga yetib boraman. Hali o'sha Filofeyni bo'g'ib o'ldiraman!

- Ur uni! Sol! - o'sha ayolning jazavasiga sherik bo'lganday hayqirishdi tevarakdagilar. - Uni buyoqqa olib kel! Sudrab kel! -

qichqirishdi orqada turganlar musht o'q'talib. Hamma unga tashlandi. Uni o'nlarcha zabardast qo'llar yulib-yulqib olomon qilib yuborishdi. Jessi odamlar orasida siqilib qoldi, uning dod-faryodi-yu ko'z yoshiga kim ham e'tibor berardi deysiz.

Olomon ana shu dahshatli manzarani tasvirga tushirmoqchi bo'lgan teleoperatorlar guruhini ezib-qisib tashladi, ularning asboblari oyoq ostida qoldi. Biron iloj qilmoqchi bo'lib uringan bir necha politsiyachining qo'lidan hech narsa kelmay, girdobdagi payraha holiga tushib qoldi. Robert Borkni esa qayoqqadir surgalab ketishdi, qayoqqa olib ketishganini xudo biladi. Uni birov bo'g'zidan ushlab, birov sochidan tortib, birov lunjiga qo'lini tiqib og'zini yirtgan ediki, birpasda bechora cholning aft-basharasini tanib bo'lmay qoldi. Odamlar bir-birini siqib ezib borar, bu esa olomonning g'azabini battar avj oldirardi. It egasini tanimaydigan ana shu izdihomda bir to'p quturgan kishilar futurologning toshlar bog'iga, hovuz yaqiniga borib qolishdi. Dunyoviy ruhning botin sirlariga kirib borishga yo'l topish uchun Bork qumga qandaydir sirli belgilar chizib yurgan joyda, xuddi ana shu yerda bari nihoyasiga yetdi. Kimdir epcillik qilib gulxonadan sug'urib olgan temir bilan Borkning kallasiga tushirdi. Bork dodlab boshini ushlagan bo'yi chalqanchasiga yiqildi-da, qonga botib tipirchilay boshladi, shundan keyin ham sho'rlikni do'pposlayverishdi. Shu paytda olomon orasida qandaydir yangi harakat yuz berganday bo'ldi, bir necha baquvvat yigit odamlarni uyoq-buyoqqa surib Borkka tomon yurishdi. Bular Entoni Yungger hamda uning kosmos bilan aloqa o'rnatadigan yordamchilari edi. Ular bir zumda kaltaklanib jon berayotgan Borkning yoniga yetib kelishdi.

- Buni kim qildi?! Kim?! baqirdi Entoni Yungger hammani turli tarafga itarar va uloqtirar ekan.

Ko'cha ustida paydo bo'lgan politsiyaning vertoleti pasaya boshladi. Parrak ovozi baqiriq-chaqiriqlarni bosib, kuchli shamol ko'tarildi. Bu ovozsiz fil'mdagi sahnani eslatar edi olomon quturadi-yu, ovozi eshitilmaydi. Vertolyot qo'ndi, undan rezina kaltaklar bilan qurollangan politsiyachilar sakrab tushishdi. Odamlar tum-taraqay qocha boshlashdi. Ko'plar supermarket tomonga, o'z mashinalariga qarab chopa ketishdi. Ko'pchilik quyon bo'lib qolishdi. Yana bir necha daqiqadan so'ng hech kim qolmadi. Entoni Yungger ikkita yordamchisi bilan Robert Borkning tilka-pora qilingan jasadini ko'tarib ketishdi, yana bittasi es-hushini yo'qotib, yiqilib surilayotgan Jessining qo'ltig'idan ushlab vertolyot yoniga obordi.

Ular hammasi politsiyachilar bilan birga vertolyotga o'tirishdi, Yunggerning yordamchilari esa vertolyotdan tushib kosmik aloqa jihozlari solingan mashinalarga chiqishdi. Vertolyot uy ustidan tik ko'tarilib uchib ketdi. So'ng hech narsa eshitilmay qoldi.

Atrofda bir jon qolmadi; Borklarning eshik-derazalari urib sindirilgan, uzun o'rindiqlar, fonuslar majaqlangan, futurologning toshlar bog'i oyoq osti qilingan edi. Bu qirg'inbarotdan keyingi manzarani eslatar edi.

Oradan bir daqqa o'tgach vertolyot gol'f maydoni ustidan uchib o'ta boshladi, qachonlardir Robert Bork ana shu yerga kelishni xush ko'rar, yorug', yashil va keng ana shu o'tloqlar yaqin-yaqinda ham uning tushlariga kirgan, marhum do'sti Maks Fray esa uni tushida oydagi gol'f maydonlariga chaqirgan edi.

Vertolyot shahar gospitaliga qarab yo'l oldi...

Entoni Yungger Robert Bork jasadini ustiga engashdi. Qon oqishini to'xtatish uchun ko'yilagini yechib Robertning boshiga o'rab bog'lab qo'ydi. Entoni Robertning boshini tizzasiga qo'yib olib, jonidan nishona bormikan deb uning yuziga termildi. Bir laha futurologning yuzida hayot alomati sezilganday, qovoqlari uchganday, Yunggerga tik boqqanday bo'ldi. Ha, Yungger bilan Borkning ko'zleri to'qnashdi. Ehtimol, Bork Yunggeri tanigandir. Ular hayotlarida birinchi bor uchrashishdi-yu shu onda vidolashishdi. Abadiylikka, mangulikka vidolashishdi. Robert Borkning boshi shilq etib tushdi.

Yungger o'kirib yubordi. Jessi erining murdasiga ma'nosiz boqib turardi. Politsiyachilar boshlarini irg'ab unga hamdardlik bildirgan bo'lishdi.

Vertolyot gospital maydoniga kelib qo'ndi, lekin endi vaqt o'tgan edi...

* * *

Hozir okeanda bo'ron o'ynamoqda edi. Meteorologiya xizmati Atlantika sohili bo'ylab kuchli bo'ron bo'lib to'liqlar quturajagini barcha komp'yuter kanallari orqali xabar qilgan. Atlantika okeani ustidan o'tayotgan samolyotlar kuchli chayqalar, havo

kemalarining komandirlari yo'lovchilardan kamarni bog'lab olib, o'rinlaridan turmasliklarini o'tinar va parvoz mushkulliklari haqida yerdagi xizmat idoralariga xabar berib borar edi. Styuardessalar iljayib boqishga urinar, lekin tabassum qilishning o'rni emas edi Atlantika okeani hazillashmayotgan edi...

Va faqat kitlar koinot radarlari Har doimgidek o'zlarining jamiki kechinmalarini, tuyg'ularini, Koinotning aks sadosini o'zida jamlagan edi. Kitlar ana shunday axborotlarni jo qilib, osmondagi turnalarga o'xshash o'tkir uchburchak shaklida tizilib borar edi. Okean bo'lsa ularning uchburchak shaklidagi safini buzib orqaga qaytarmoqchi bo'lardi. Lekin ular barcha g'ov-to'siqlarga dosh berib olg'a qarab borar, ba'zan bahaybat to'lqinlar qa'rida ko'rinmay ketar, yana yuzaga qalqib chiqar edi.

Ularga oziq bergan va olg'a haydagan kuch qanday qudrat, ular nima uchun va qayerga suzib ketmoqda?

Moskvadagi Qizil maydonda esa yarim kecha. Boyqushning sayr soati yaqinlashmoqda edi. U hali Spas minorasidagi soat tagida tinchgina mudramoqda edi. Boyqush bugun nimadandir xavotir, yuragi notinch. Dunyoda qandaydir voqealar sodir bo'lgan... Ha, qush buni sezdi. Nimadir ro'y bergan...

O'ninchi bob

Shoshilinch sur'atda e'lon qilingan вЂњKosmos-YerbЂќ matbuot konferensiyasi tayinlangan kuni, belgilangan soatda bo'lib o'tdi va barcha yirik kanallar orqali translyatsiya qilindi.

Lekin bundan oldin telekompaniyalar вЂњЕfir oldi dovulivЂќga duch kelishdi. Futurolog Robert Borkning o'limi haqida xabar tarqalgach, dunyoning turli burchaklaridan qo'ng'iroqlar va savollar yog'ilib ketdi, shov-shuvga sabab bo'ladigan matbuot konferensiyasini olib ko'rsatishni rejalashtirgan milliy kompaniyalardan, ayniqsa ko'p telefon qilishdi. Hamma fojeaning qanday oqibatlariga sabab bo'lishi, Filofey bilan telealoqa o'rnatish masalasi, u bilan kimning muloqot qilishi va endi matbuot konferensiyasi umuman bo'ladimi degan masalalar haqida aniq bir ma'lumot olishni istar edi.

Yer hamishalik o'z aylanma yo'lida olam kezmoqda va o'sha soat yaqinlashmoqda edi... Buni hamma kutar edi...

Nihoyat, televizorlarning ekranlarida zoriqib kutilgan titrlar paydo bo'ldi. Ketidan diktir qiz televideniye bundan oldin olim Robertning o'ldirilishi munosabati bilan dunyoda bayon etilgan fikrlar haqida va ommaviy axborot vositalarining sharhlari to'g'risida ma'lumot berishni o'z burchi deb biladi, deb e'lon qildi.

Sharhlarda g'arazgo'ylik sezilib turdi. Sharhlar odatdagiday ta'ziya bildirish, hamdardlik izhor etishdan boshlandi, so'ngra diktir fojidan xursand bo'lganday bilinar-bilinmas iljayib qo'ydi-da, diagrammani namoyish qildi, ya'ni kassandra-embrionlar to'g'risida Filofey ta'limotining, diktir iborasi bilan aytganda, maddohi ustidan bo'lib o'tgan olomon yuzasidan o'tkazilgan shoshilinch so'roq вЂњNatijalari tashvishli va ayni vaqtda hayratomuz, o'zingiz hukm chiqaring, hurmatli teletomoshabinlarЂќ dedi. Rang-barang ustunchalar shaklidagi diagrammadan aniq ko'rinib turar ediki, so'roq qilinganlarning 83,7 foizi futurolog ustidan bo'lgan jazoni ma'qullagan, shu bilan birga shu guruhdagi respondentlarning ko'pchiligi, ya'ni 76 foizi o'sha yerda, N'yuberida bo'lganimizda, shubhasiz o'zimiz ham fazoviy iblisning ashaddiy sherigi ustidan bo'lgan jazoda albatta shaxsan ishtirok etgan bo'lur edik deb javob berishgan; so'ralganlarning 11 foizi vahshiyona olomonning jinoyi harakatlarini qoralagan va buni jamiyat axloqiy inqirozining mudhish nishonalari deb hisoblagan; respondentlarning qolgan kichik bir qismi ro'y bergan voqealarga butunlay befarq ekanligini bildirgan.

Shundan so'ng teletomoshabinlarga o'sha to's-to'polonlarning sotsiologik tahlili natijalari namoyish qilindi. Bunda mamlakatlar, shaharlar, regionlar, demografik, ijtimoiy va boshqa sohalar tilga olingan edi. Bu ma'lumotlar ham shuni ko'rsatar ediki, butun dunyo, aholining barcha tabaqalari samoviy rohibning Kassandra tamg'asini aniqlash uchun yerga zondaj-nurlarni yuborib turishiga qarshi norozilik bildirgan. Kishilarning kayfiyati va xatti-harakatlarida millatchilik omili muayyan rol o'ynaganligi ko'zga tashlanardi.

Lekin eng dahshatli turmalarda bo'lib o'tibdi. Ehtimol bu dastlab kassandra-embrion hisoblanganu, lekin tug'ilishga majbur bo'lgan homilalarning shuursiz javobi, yashirinch pishib yetilgan va shiddat bilan namoyon bo'lgan isyonidir endi ularning dunyoga bo'lgan yashirin nafrati Filofey tomonidan oshkor qilingandir. Bo'lmasa ana shu vahshiyona sahnalar, soqchilar va yordamchi politsiyachilar bilan bo'lgan janglarni qanday tushunish mumkin: ikki taraf bo'lib birovlar kaskalar kiyib, qalqonlar va kaltaklar bilan tashlansa, boshqalar qurol-yaroqsiz, lekin bo'riday qahr-g'azab-la kurashib, qirg'inbarotu yong'inlar alangasida to'qnashishar edi. Turli mamlakatlar va shaharlardagi mahbuslar isyonlarining tashqi sababi nima ekanligidan qat'iy nazar, mash'um Kassandra tamg'asi jazo muddatini o'tayotgan jinoyatchilarning g'ashiga tekkan o'sha mash'um xol asosiy sabab bo'lganligi aniq.

Jurnalistlar o'sha kuni yanada g'aroyib xabarlar keltirishdi, masalan, portlarning birida uyushtirilgan reportajda dengizchilar norozilik bildirib safarga chiqishdan bosh tortishgan. Langar tashlangan kemalar oyna-derazalari singan kimsasiz uylarga o'xshab qaqqayib turar ekan.

Gapirganlarning hammasi bir narsani samoviy tajovuzkor Filofeyni raketa bilan urib tushirishni, zondaj-nurlarning manbai bo'lmish orbital stansiyani yo'qotishni talab qilishar edi.

Televizorlarda sayyoraning turli nuqtalaridagi shu kabi voqealar darhol ko'zdan kechirilgandan keyin nihoyat ekranda matbuot konferensiyasi o'tkaziladigan tal paydo bo'ldi. Zalda odam liq to'la edi. Odamlar devorlarga suyanib tik turishar, yo'laklarga o'tirib olishgan edi. Hammaning ko'zi tegishli asbob-uskunalar bilan jihozlangan sahnada edi orbitadagi Filofey ko'rsatilishi kerak bo'lgan katta ekran sahaning yon tomonida zalga qiya turar edi. Har biri talay mikrofonlar qurshovida ikki kishi Entoni Yunger va teleko'rsatuvlarni olib boruvchi, ma'lum va mashhur Uolter Shermet sahnadagi stol atrofidan o'rin olishdi. Zaldagilar hammasi hayajonda buni sokin va umidvor chehralardan, balqib turgan sergak ko'zlardan, cho'zilgan bo'yinlardan ham ko'rsa bo'lardi. Kerak bo'lsa shaytonni ham suratga ola biladigan ko'pni ko'rgan fotoreportyorlar daryodan suzib o'tishga majbur bo'lgan echkilarga o'xshab qo'rqa-pisa ishga kirishishmoqda edi.

Tepakal, bashang kiyinib olgan so'zamol Uolter Shermet kasbi-kori taqozosi ila tabassum qilmoqchi bo'ldi-yu, uddasidan chiqqa olmadi. Hozir uning so'zamolligiyu artistlarga xos beparvoligi ham ish bermadi. Entoni Yunger esa, aksincha, xayolchanlik bilan ish tutdi. Uning musibatdan dili vayron ekanligidan va iroda kuchi ila o'zini dadil tutgani bilan kimning ne ishi bor deysiz, axir u Robert Borkning o'rnini bosishi, million-million teletomoshabinlarning ko'z o'ngida kosmosdagi Filofey bilan muloqotda ishtirok etishi kerak-ku! Buning ustiga kechasi uning qallig'i Ketti onasi bilan Dublin shahridan kelgan, matbuot konferensiyasi deb ularni aeroportda kutib ololmadi. Bu ham uning dilini g'ash qilar edi. Entoni diqqat-e'tibor bilan ish ko'rur, yonoqlarida g'urrallar bo'rtib chiqqanday edi. Entoni tushunar edi: u o'z qo'lida vafot etgan Robert Borkning ishi haq ekanligiga ishongan holda o'z fikrida mudom turishi yoki Ordok qo'mondasidan bo'lgan kechagi og'aynilarning mazaxlariyu ahmoqona harakatlari, ko'chalardagi

hushtakbozliklaru otilgan toshlar dastidan Bork singari nobud bo'lishi uchun taqdir uni voqealar peshsahnasiga olib chiqqan edi. Shu asnoda qutqudan o'zini unutgan odamlar orasidagi asabiy vaziyat taranglashib so'nggi nuqtasiga yetdi. Hamma eng muhim paytni teleefirda Filofeyning paydo bo'lishini kutar, sharhlovchilardan biri aytganidek, uni ko'plashib dunyoviy nafrat oloviga uloqtirish uchun tayyor turar edi. Bu lahza tobora yaqinlashmoqda. Endi portlatish oldidan bo'lgani kabi sekundlar ko'plikdan ozlik sari teskari yo'nalishda sanalmog'i kerak edi.

Kunduzi kuni gospitalda Robert Borkning o'z ajalidan o'lmaganligi haqida xulosa chiqarilganda Jessi ko'z yoshlarini zo'rg'a tiyib, dedi:

- Antoni, agar seni mening Robertimning qismati kutayotgan bo'lsa, bu yo'ldan qayt. Robert uchun haqiqat hamma narsadan muhim edi, u shu yo'lda halok bo'ldi. Sen o'zing haqingda o'yla. Hali yoshsan. Sening o'n gulingdan bir guling ochilgan emas. Robertga o'xshab joningni tikishing shartmi?

Shu daqiqada suhbatni davom ettirish oson bo'lmaganidan u qisqagina javob qildi:

- Men sizni tushunyapman, Jessi. Lekin Robert Bork o'z qismatiga chap berishni xohlamagan ekan, nega men chap berishim kerak?

Ular gospitalning kutish xonasida katta deraza yonida, kasallar bilan shifokorlardan nariroqda turishar edi. Quyosh oyna orqali xonaga shaffof yog'dusini sochib turar, osmon ham osoyishta va tiniq edi, sal nariroqda zarang daraxtining barglari oftob nurida beozor oltinlanmoqda edi... Futurologning musibatdan ado bo'lgan bevasi birdan keksayib qolgan edi. U daydi darvishga o'xshab qolgandi. Jessi nima qilishini bilmas edi. Alamini yig'idan olar edi. O'zini tutib olish uchun bo'lsa kerak, nimalarnidir o'zicha to'ng'illar, allanimalarnigina o'ylar edi.

- Robert sevgi ikki daryo qo'shilganday gap deb ko'p aytar edi. Men esa kulardim: o'zing ana shu azim daryoda cho'kib ketasan, Bob, der edim. Mana endi tushundim mening daryom yo'q. Bu daryo to'xtab, qurib qoldi, men esa bo'm-bo'sh qirg'oqqa uloqtirildim...

Shu on Jessining og'zidan qandaydir g'alati, sirli ibora chiqib ketdi:

- O', sho'rlik kitlar, men violenchel' chalganimda endi senlarni kim eslaydi?

Bu so'zlardan Antoni hang-mang bo'lib qolib, bu bilan Jessi nima demoqchi bo'lganini so'ramoqchi bo'ldi-yu botina olmadi. Ayriliq ne ko'ylarga solmaydi odamni deb o'ylab qoldi.

Shundan keyin ular ertagacha xayrlashishdi. Antoni telealoqaga tayyorlanishi kerak edi. Vaqt juda kam qolgan. Jessi Chikagoda qizi bilan kuyovining kelishini kutib gospitalda qoldi. Antonining omadi chopdi, gospitalga Dublinga telefon qilib, safarga otlamayotgan Ketti bilan gaplashdi, u hayajonda edi axir Kettilar kelishi bilan to'y masalasini kelishib olish kerak edi-da. hamma ishlar bir vaqtga to'g'ri kelib qolishini kim bilibdi deysiz. Ehtimol, uchar yulduzlargina Vaqt va Fazo orqali o'tib bir-birlari bilan shunday to'qnashishar.

Ketti bilan suhbatlashishning o'zi bo'lmadi. Ketti En-tonining qo'ng'irog'ini kutib turdi va uning yoqimli ovozi bir zum baxtli onlar bo'lib qulog'iga kirdi. Ketti turgan-bitgani kiprik qoqishi, nafas olishi-yu qadam tashlashigacha Antoni uchun hech qanday dalil-isbotsiz baxt edi.

- Bormisan, Antoni?! dedi Ketti. - Telefon qilasan deb rosa kutdim. - Telefondan tanish taft kelganday tuyuldi. - Onam bilan chorak soatdan keyin yo'lga chiqamiz. Qanday, yaxshi yuribsanmi, Antoni? Kutyapsanmi?

- Uzr, Ketti. Men ham o'lguday tajang bo'ldim, seni ko'rmay qolamanmi deb cho'chidim.

- Hechqisi yo'q, yaqinda diydor ko'rishamiz. Shunchaki sening ovozingni eshitay degan edim.

- Bilasanmi, bir muammo chiqib qoldi. Hozir tushuntirib o'tirishga vaqt yo'q. Keyin hammasini aytib beraman. Mening uchun onangdan kechirim so'ra: men senlarni aeroportda kutib ololmayman. Taksiga o'tiringlar.

- Nima gap o'zi, Antoni? Jiddiy bir voqea sodir bo'ldimi?

- Ha, bo'lganda qanday. Bu uzoq gap. Qisqacha aytib qo'yay. Men bugun kechqurun halok bo'lgan futurolog Robert Borkning o'rniga matbuot konferensiyasida ishtirok etishim kerak.

- Nega endi? Uni darg'azab namoyishchilar o'ldirishdi deb radioda xabar berishdi. Bunga sening nima daxling bor?

- Bilasanmi, men Filofey bilan o'rnatiladigan kosmik telealoqaning me'mori edim.

- Filofey bilan? O'sha, haligi bilan-a?

- Ha. O'sha bilan Robert Bork gaplashishi kerak edi.

- Hech narsa tushunmayapman, Antoni! hech narsa!

- Keyin hammasini aytib beraman. Shunday bo'p qoldiki, Filofey bilan endi men suhbatlashaman, keyin senga va onangga tushuntirib beraman, lekin boshqa iloji yo'q.

Kettinging ovozi pasayib qoldi va uning kafti bilan telefon dastasini to'sib turganini sezdi:

- Yaxshi, Antoni. Keyin aytib berasan. Men onamga hozircha hech nima demay turaman. U juda hayajonda, darg'azab qandaydir esi past kosmosdan turib butun dunyoni alg'ov-dalg'ov qilsa-ya, deydi. Har holda xursand emas.

- Men onangning ham, sening ham holingga tushunib turibman, - javob berdi Antoni. - Lekin o'tinib so'rayman, Ketti, onang bo'lar-bo'lmasga tashvish tortmasin. Keyin hammasini ipidan ignasigacha gapirib beraman. Men seni kutaverib ko'zim teshildi. Seni sevaman. Aeroportda taksiga o'tirib to'g'ri biznikiga boraveringlar. Matbuot konferensiyasi tugadi deguncha, qo'ng'iroq qilaman va uchrashamiz. Hayallab qolmanglar, samolyotga ulgurish kerak. Hozircha xayr, seni o'pib, sevgiling Antoni.

- Hozircha xayr, Antoni, hozircha... Hamma ishlaring o'ngidan kelsin... Men doimo sen bilan birgaman.

- Men ham... Kutaman...

Antoni Yungger sahnada o'tirarkan Ketti onasi bilan Irlandiyadan uchgan samolyot hozir Atlantika sohiliga yaqinlashgan bo'lsa kerak deb o'yladi.

Zalda esa shu paytda kosmik telealoqa ishlay boshlashiga sanoqli sekundlar qolgan edi. Butun dunyoda insoniyatning tinchini buzgan Filofey ismli bir shaxs jamoat hukmi oldida javob beradi, dakki yeydi.

Bugun kun bo'yi Antoni Yunggerga bir fikr tinchlik bermas edi: в Ёнь Bordi-yu bizning oilamizda ham shunday baxtsizlik ro'y bersa, ya'ni Kettida Kassandra tamg'asi nishon berib qolsa-chi? Unda nima bo'ladi? O'shanda nima qilamiz? Axir bundan hech kim qochib qutula olmaydi, bironta ayol ham. Hech kimning o'z genotipida kassandra-embriolikdan qo'rqmasdan iloji yo'q. в Ёк Shu paytda butun zal kosmosdan beriladigan ko'rsatuvning boshlanishini hayajon bilan kutmoqda edi, translyatsiya signali ovoz berib, ekran yorisha boshlashi bilan ko'plar seskanib tushishdi. Pashsha uchsa ovozi eshtiladigan jimlik boshlandi. Ko'rsatuvni olib boruvchi diktora shosha-pisha xaloyiqqa murojaat qildi:

17 Kitoblar Olami | Sever.UZ | Uzsmart.UZ

- Shunday qilib, o'zini samoviy rohib Filofey deb atagan olimning orbital stansiyadan turib o'tkazayotgan matbuot konferensiyasini olib ko'rsatamiz. Hammaga ma'lum bo'lgan faktlarni Filofeyning Rim papasiga yo'llagan favqulodda murojaatini, shundan so'ng ro'y bergan fojeiy voqealarni eslatib o'tirmaymiz. Hozir diqqat qilishlaringizni so'rayman...

Ekranda tasvirlar dastlab yoyilib xira ko'rindi va bir ozdan so'ng hamma narsa ravshan ko'rina boshladi ekranda hammaga ma'lum va mashhur kishining afti-angori ko'rindi. Hali hech kim og'iz ochmasdanoq fotoreportyorlar o'rinlaridan turib ekrandan Filofeyni suratga ola boshladilar.

Uolter Shermet fotoapparatlarning chaqmoqlariyu sharaq-shuruqlarini yorib o'tib, norozilik bildirishga majbur bo'ldi:

- Tartib saqlashlaringizni iltimos qilaman. Ko'zimizni qamashtirib qo'ymanglar. Biz ish boshlaymiz.

Fotoapparatlarning chaqmoqlari bir oz kamayishi bilan Filofeyning yuz-ko'zi yirik ko'rina boshladi, u kosmosdan xuddi shu yerga yaqin kelib qolganday edi. Hamma hayajonda. Odamlarning ko'z o'ngida Filofey butun borlig'i bilan namoyon bo'ldi bu buyuk payg'ambarmi, aqlidan ozgan ulkan olimmi yoki shaytoni lainmi kim bilsin! Mana, jazava va musibatlariga sabab bo'lgan odam! Mana, osmondan turib xotirlarga zondaj-nurlar yuborib nurlantirgan olim! Mana, Kassandra tamg'asi haqidagi mudhish ta'limotning muallifi!

Ko'rinishiga qaraganda Filofey ellik yoshdan sal oshgan. Yuzi cho'zinchoq, malla sochlari yelkasiga tushgan. To'q sariq siyrak soqoliga oq oralagan. U ekranda yelkasiga yo'l xalta ko'tarib, qo'lga hassa ushlab olgan va mo'ljalga to'g'ri ketayaptimi-yo'qmi ekanligini aniqlash uchun bir lahza to'xtagan yo'lovchiga o'xshar edi. Kech bo'lib qoldi, manzilga yetib olarmikin? Nigohidan tashvish tortgan diqqat-e'tiborli va bir maqsadga intiluvchan odam ko'rinadi. Entoni Yunger uni xuddi shunday tasavvur qilar edi va taxmini to'g'ri chiqqanidan xursand ham bo'ldi. Samoviy rohibning antiqa bo'y-basti orbital stansiyaning ichki bezaklariga yarashib tushgan. Filofey dadil va ishning ko'zini biladigan odam-ov! Yerdan talay uzoqda ekanligi hamda birdan bir ermagiyu ovunchog'i bo'lib qolgan sevimli ishi tufayli shunday sifat kasb etgandir. Chuqur ajinlar, osilgan qovog'i, tikilib boqadigan ko'k ko'zlari qandaydir jozibador, ayni vaqtda g'amgin tuyulardi.

Ko'rsatuvning dastlabki lahzalarida Entoni Yunger Filofey ingliz tilida yaxshiroq gapira oladimi-yo'qmi deb ham bezovtalangan edi: odam chet tilda savodli yoza bilsa ham, ayniqsa ko'pchilik oldida bimalol gapira olmasligi mumkin-ku! Biroq Filofeyning dastlabki iboralarini eshitib Entoni xotirjam bo'ldi - rossiyalik samoviy rohib talaffuzini hisobga olmaganda ingliz tilida bimalol gapira olarkan.

Suhbat shitob bilan boshlandi. Uolter Shermet soxta xotirjamlik va jindek mutoyiba bilan dedi;

- Salom, birodarimiz Filofey! Uzr, sizga shunday deb murojaat qilsak bo'larmikan, a labbay?

- Ha, shunday deyavering, - javob berdi samoviy rohib va qo'shib qo'ydi: - Xohlagan kishiga men birodarman.

- Bordi-yu hamma ham birodarlashishni xohlashmasa-chi? - qochiriq qildi Uolter Shermet.

- Unday bo'lsa, har kim o'zi biladi. Hechqisi yo'q. Lekin meni maqbul ko'rmaganlar uchun ham men o'zimni birodar deb bilaveraman.

- Nima uchun siz bu haqda ishonch bilan gapirasiz? Bu bilan o'zingizni bizning gunohkor dunyomizdan ustun qo'ymoqchi emasiz?

- Mening vazifam - menga kim qanday munosabatda bo'lmasin har bir kishiga hamdard bo'lishdir.

- Shunday bo'la qolsin. Biroq uchrashuvimizni shu sohada o'zaro munosabatlarni aniqlashdan boshlamaylik, - dedi Uolter Shermet gapga to'n kiydirishni davom ettirib. - Bundan ham jiddiyroq, siz tushunsangiz kerak, bundan ham qo'rqinchliroq narsalar borki, bular bevosita siz bilan, birodar Filofey, Sizning, orbital stansiyadagi ilmiy faoliyatingiz bilan bog'liqdir. Biz matbuot konferensiyasiga xuddi ana shuning uchun yig'ilganmiz. Ha, lekin ishni boshlash uchun ishtirokchilarni tanishtirib qo'yay. Zalda jurnalistlarning eng zo'rlari yig'ilgan. Bevosita teleko'rsatuv bo'layotir. Men konferensiyani boshqaruvchi Uolter Shermetman. Yonimda Entoni Yunger. U bugun ertalab ommaviy g'alayonlar vaqtida halok bo'lgan futurolog Robert Bork o'rmiga telealoqada ishtirok etmoqda. Kechirasiz, narsalarni o'z nomlari bilan aytishga to'g'ri keladi: ana shu fojeiy voqealarga xuddi siz sababchisiz. Hali, Entoni Yunger o'zini o'zi tanishtiradi va o'z fikrini aytadi.

- Rahmat, Uolter Shermet. Men Entoni Yungerni taniyman, - deb uning so'zini bo'ldi Filofey, Yunger tomonga qarar ekan. - Men Entoni Yungerni teletranslyatsiya qilingan saylovoldi mitingidan boshlab taniyman. Men bexosdan sizning so'zingizni bo'ldim, gapirishga ruxsat etasiz, men bu daqiqani, bu uchrashuvni, siz tilga olgan narsalarni gapirib berish imkoniyatini, odamlarning aql-idrokklarida va dillarida alanga olgan yong'in yoqlarining kosmosga qanday yetib borganini hikoya qilib berish paytini kutar edim. Ha, bu yong'inni men alanga oldirdim. Ha, shunday. Lekin men mash'alani bid'atchilarni gulxanda yoqish uchun olib kelgan emasman, men odamlarning dillarini yoritaman deb o'ylagan edim. Bo'lmadi. Hammasi zulmatga aylandi. Endi najot yo'q deb qo'rqaman. Mening yoshimda bunday deyish, ehtimol, soddadillikdir, haqiqat g'alaba qiladi deb o'ylagan edim. Yanglishibman. Dillarning yorishishi o'rniga hamma joyda alg'ov-dalg'ov va g'ulg'ulaga sabab bo'ldim. Bularning hammasini televizorimning ekranida ko'rib turibman. Bugun N'yuberida bo'lib o'tgan hodisani ham ko'rdim. Men Robert Bork bilan televideniye orqali uchrashaman, u bilan so'zlashaman, deb o'ylagan edim, lekin bu odamning o'z hovlisida vahshiylarcha o'ldirilishining guvohi bo'ldim. Ruslar aytganlaridek, be'mani va shafqatsiz isyon ro'y berdi. Bu ham mening aybim bilan bo'ldi! Xudo tomonidan menga yuborilgan hamfikrimning halok qilinishiga kosmosda turib bevosita sababchi bo'ldim. Odamlar, men sizlarning oldilaringizda tiz cho'kaman! Lekin mening endi tavba-tazarru qilishim bir pul. Halok bo'lgan Robert Borkni hech nima bilan tiriltirib bo'lmaydi, agar shunday qilishning iloji bo'lsa edi, men o'zimni hozir qurbon qilishga tayyorman. Qandi endi...

Savollaringizga javob berishdan oldin men yana bunday demoqchi edim. Ehtimol, zalning barcha savollariga javob berib ulgurmasligim mumkin, oldindan kechirim so'rayman. Men ketaman, sizlar yashaysizlar, yashamoq savollarga javoblarni o'zi topish demakdir. Meni tushuninglar, lozim topsangizlar, kechiringlar. Mening pirovardida birdan-bir aytmoqchi bo'lganim: kashfiyotlarimni hammaning mulkiga aylantirgan ekanman, men buni shon-shuhrat uchun ham, nafsoniyat uchun ham, boshqalardan afzal bo'lish uchun ham qilgan emasman, agar men shunday qilmaganimda, bu kashfiyotlar oqibatsiz qolib ketaverishi va dunyo oldingiday baxtli g'aflatda yashayverishi mumkin edi. Biz doimiy ravishda takomillashib boradigan bilimimiz orqali dunyo sirlarini ocha borish uchun abadiylikning mazmun va mohiyati sifatida yaratilgan emasmikinmiz, aks holda dunyosining nima keragi bor, zaifligimiz va injiqliklarimiz tufayli qulay payt poylab haqiqatdan yuz o'giraversak, abadiylik bizga keraksiz va sirlil qolaveradigan bo'lsa, abadiylikdan na murod? Biz aqlli mavjudotlarning maqomini yerga urmayapmizmi axir bizsiz xudolar xudo emas, bizsiz modda hech nima emas-ku! Agar biz v'bxborot taraqqiyot yo'lidir v'k deydigan bo'lsak, abadiylikning mohiyati yangidan yangi va keng qamrovli uzluksiz axborotlar oqimida emasmikin? Sivilizatsiyaning abadiyligi bilimlar abadiyligidadir. Lekin biz o'z manfaatimiz yo'lida, ya'ni haqiqatga xilof o'laroq bilimga chap bersak, biz o'ta ardoqli

abadiylikka chap bergan bo'lmasmikinmiz?

Men konferensiyada ishtirok etayotganlardan aslida mutlaq konkret narsalar yuzasidan mavhum mulohaza yuritganim uchun kechirim so'rayman, lekin biz bugun Robert Borkni o'ldirgan ekanmiz, u bilan abadiylikimizning bir qismini ham nobud qildik. Afv etasiz, men xohlar edimki...

- Ruxsat etasiz, ruxsat etasiz, birodarimiz Filofey! uning gapini bo'ldi Uolter Shermet o'zini zo'rg'a tutib. Yuksak moddalar haqida mulohaza yuritish durust, albatta, falsafasi maroqli. Lekin biz tug'ilish mo'jizasiga bosh suqib qoldik, men homilador ayollarda Kassandra tamg'asining paydo bo'lishiga olib keladigan samoviy eksperimentlaringizni nazarda tutayotirman. Siz bizning o'zligimizga nojoiz tazyiq ko'rsatayotirsiz. Siz bizlarni osmondan turib nazorat ostiga olmoqchisiz. Eslatib qo'yishga jur'at etaman, bunga Yerda deyarli hech kim rozi bo'lmaydi. Ha, yerda, bizning osiy yerimizda, siz osmoni falakda turib fikr yuritmang, siz darg'azab odamlardan yiroqdasiz. Ular g'azab otiga minishga tamomila haqlidirlar. Afv etasiz, men o'z nuqtai nazarimni ayon qilib qo'yyapman. Lekin hozirgi holatda taomil haqida, konferensiyani boshqaruvchining odob-axloqi to'g'risida so'z bo'lishi mumkin emas. Sizning kirdikorlaringizga qarshi norozilik bildirmasdan ilojim yo'q. Siz har qanday ezgu niyatlarni ko'zlamang, o'zingizning ilmiy kashfiyotlaringiz bilan, aytgan bo'lur edimki, kalondimog'ligingiz yo'lida sayyora ahlini yoppasiga iztirobga solishga sizga kim ruxsat etdi, qanday kuch ilhom berdi?! Bu shakkoklik emasmi, ayniqsa rohib, Rossiya ruhoniylari aytganlaridek, soxta rohib bo'lsangiz. Siz Xudoning qudratiga shak keltirmayapsizmi? Injilda o'zlariningdan ko'payinglar, uvali-juvali bo'linglar deyilgan-ku! Bu hech qanday pisandasiz aytilgan. Siz bo'lsangiz hech kim nazorat qila olmaydigan narsani taftish etishga jur'at etdingiz. Siz tug'ilish sirini do'zaxi kuchlarga qurbon qilmadingizmi? Menimcha, xuddi shunday qildingiz! Agar bu haqda mister Ordok bir siyosatchi sifatida gapirgan bo'lsa, men ko'p millionli auditoriya fikrini ifodalaydigan jurnalist sifatida gapirayotirman.

Birdan zalda shovqin ko'tarildi. Bu qandaydir g'alati manzarani eslatar edi: jurnalistlar sakrab turib, mikrofonlarga otilar, go'yo Filofey shu sahnada turganday unga qo'llari bilan o'qtalar edilar, Filofey bo'lsa, ekranda lablarini va ko'zlarini qisib, bosqlik bilan ularning gaplarini bamaylixotir eshitib turar edi.

Uning yuzi asabdan tortishib ketganligi sezildi. Bu uchrashuvni matbuot konferensiyasi deb atashga tiling bormaydi.

Ehtirosning quturishiga qaraganda konferensiya mitingdan farq qilmas edi. Kimki bir amallab mikrofoniga yetib borgan bo'lsa o'zining ismi-sharifini, gazetasini, axborot agentligini aytib bo'lishi bilanoq samoviy rohibni javobgarlikka tortishni talab qilar edi. Hech qanday falsafaning hojati yo'q, hayot tajribasidan a'lo narsa bormi? Filofeyni og'iz ochishga qo'yishmadi. Uning mazasi qochdi shekilli ekranda ko'rinmay qoldi. Zalda qiy-chuv ko'tarildi. Ekrandan tasvir yo'qoldi.

- Qayoqqa ketdingiz? Sizga nima bo'ldi, - qichqirdi Uolter Shermet. Shu paytda u yana paydo bo'ldi, bu safar uning qo'lida kosmonavtlarning skafandri bor edi.

Zalda bir zum ovozlari tindi. Hamma hang-mang bo'lib qoldi. Filofey esa indamasdan skafandri kiya boshladi. Entoni Yunger bu jimlik paytidan foydalandi. U o'rnidan turib, zalga murojaat qila boshladi:

- Mening so'zlarimga quloq solishlaringizni so'rayman, chunki men telealoqani o'rnatuvchilarning biriman. Shu munosabat bilan mening ham o'z burchlarim va huquqlarim bor. Birinchi navbatda Uolter Shermetga aytmoqchimanki, matbuot konferensiyasini davom ettirishni menga bersangiz. Siz aytadiganingizni aytib oldingiz, Uolter Shermet. Zalda bo'layotgan voqea, afsuski, jurnalistlarning kasbiy uchrashuvlariga mutlaqo o'xshamaydi. Matbuot konferensiyasida savol-javob degan narsalar bo'lardi. Hozircha shu kasbga oid savollar quloqqa chalinmadi. Hissiyot mantiqni bosib ketdi. Men matbuot konferensiyalarida ko'p bo'lganman, lekin bunaqasini ko'rmaganman. Hatto Fors qo'ltig'ida yaqinda bo'lgan urush paytida ham xilma-xil savollar turli mavzularni ifoda etgan edi. Hozir esa hamma jo'r bo'lib ashula aytayotganga o'xshaydi. Va hamma bir bo'lib bir hukm chiqarishayotir.

- Ruxsat eting, Entoni Yunger, - bardosh bera olmadi Uolter Shermet, - unday bo'lsa nega endi siz butun zaldagilarga, zaldagilargagina emas, balki butun dunyoga o'z fikringizni o'tkazmoqchi bo'lasiz. Nima uchun ayni vaqtda uchrashuvning boshqa ishtirokchilarini o'z nuqtai nazarini bayon etish huquqidan mahrum qilasiz?!

- Muhtaram Uolter Shermet, men tushunib turibman, hozir vaziyat shundayki, ko'z ochib yumguncha katta bir siyosiy kapital jamg'arish, televideniye orqali xalq ommasiga o'zining sodiq ekanini izhor qilish, jamiyatning himoyachisi bo'lib chiqish mumkin, shunday emasmi? Lekin bu bilan haqiqat yuzaga chiqmaydi. Vaziyat boshqa. Shuning uchun hali kech emas ekan, siyosatdan, uning vasvasalaridan voz kechishga, agar qo'limizdan kelsa, sevikli siyosatimizdan, uning har qanday shaklidan uzoqroq yurishga chaqiraman, aks holda biz muammoning tub mohiyatiga yetib bora olmaymiz. Haqiqatga yetish jasorat va amaliylikni talab qiladi.

- Xo'sh, sizning haqiqatingiz va jasoratingiz nimada? zaldan kimdir qichqirdi.

Uolter Shermet qanoat hosil qilganday kallasini qimirlatdi va boshqalarning g'ashiga tegadigan bir tarzda jilmayib qo'ydi. Zal sergak tortib, jimib qoldi.

- Jasoratga kelganda, - dedi Entoni Yunger jimlikdan foydalanib dona-dona so'zlar ekan, - bu haqda men gapirmay, chunki o'zimni jasoratli deb hisoblayman. Ishga kelaylik. Mana bizning ko'z o'ngimizda ekranda buyuk ilmiy kashfiyot, aytgan bo'lur edimki, tarixda mislsiz kashfiyot qilgan kishi turibdi. Bu kashfiyot bizga yoqadimi yo'qmi bu boshqa masala. Buni fan deydilar.

Birodarimiz Filofey u men uchun ota, ota Filofey kassandra-embriionlarning insoniyat uchun ahamiyatini tushunish yo'lida bizning ko'zimizni ochishga harakat qilmoqda. Bugun olomon qo'lidan vafot etgan bizning yana bir mashhur zamondoshimiz futurolog Robert Bork Filofey kashfiyotini Insoniyat ruhiyati tadrijiy taraqqiyotida yangi qadam deb baholagan edi. U bu haqda matbuotda yozdi. Bu esa uning oxirgi so'zi, vasiyati bo'lib qoldi. Men bu haqdagi fikrimni yangi bir baho, yangi bir xulosa deyishdan yiroqman, lekin aytadigan gapim shuki, o'zimizning o'tkinchi manfaatlarimiz yo'lida kassandra-embriionlar muammosini inkor etishimiz insofdan emas. Gap ana shu haqda borayotir. Hozir ham o'z-o'zimizga va ma'lum sabablarga ko'ra Filofey otaning o'zlariga savol beraylik. Endilikda hamma biladigan o'sha kassandra-embriionlar shaxsi oldida inson bundan buyon nima qilishi kerak?

- Mister Yunger, - dedi o'tirgan ayollardan biri, - kechirasiz-u, masalani qo'yishga siz juda faol chiqib qolmadingizmi? Gap qanday shaxs, xususan embrional shaxs haqida ketayotir, siz professional savollar kutmoqdasiz. Marhamat qilib javob bering-chi, hammaning o'takasini yorib ilojisiz-umidsiz bir ahvolga solishda davom etayotganingiz million-million gazetxonlar hamda teletomoshabinlar uchun, matbuot uchun lo'nda qilib aniq qilib javob bering-chi biron jon iltimos qilmagan holda siz Filofey ikkalangiz nima uchun shu halokatli muammoni jamiyatning bo'yniga osmoqchi bo'layapsanlar?

- Iltimos qilishganda qanday, xonim. Birgina ruh emas, son-sanoqsiz ruhlar so'rashyapti. Homilalar bizga najot so'rab murojaat qilishmoqda, bizlarning hammamizni quloq solishga va o'zlari haqidagina emas, biz bilan siz Hammamiz haqida o'ylab ko'rishga

chorlamoqda, biz bo'lsa ularga ham, o'zimizga ham javob berishdan bosh tortayotirmiz, irodasizlik qilayotirmiz, har holda yolg'onni pesh qilib bo'lsa ham sho'rlik embrionlarga chap berib ketish oson-da! Bunda biz hammamiz, biz bilan siz ham, xonim, o'tgan ajdodlarimiz bilan birga gunohkormiz. Hammamizga qaratilgan bu ovozlari, takror aytaman, tinglashga, o'rganishga, tahlil qilinishga muhtojdir, bu buyuk Filofeyning kashfiyotidir. Men bu insonning buyukligini yuziga aytmoqchiman, mana, ekranda ko'z o'ngimizda turibdi, lekin mening boshqa ilojim yo'q. Ha, u buyuk zot. Siz mendan, o'z iborangiz bilan aytganda, biz jamiyatning bo'yniga osmoqchi bo'lgan halokatli muammoni tushuntirib berishimni qattiq turib talab qilmoqdasiz. Aytaylik, Eynshteyn nisbiylik nazariyasini majburiy ravishda kashf qila olarmidi? Filofey ham xuddi shunday bu olim, bu fan, bu iste'dod, bu basho-rat, bu tajribalar va kashfiyotlar, bu aql-zakovat. Men shunday deb tushunaman. Tog' ortidan quyoshning chiqishiga monelik qilib bo'lmaganiday, bunday kashfiyotga ham qarshilik ko'rsatib bo'lmaydi. Biz odamlar, ya'ni jamiyat o'z mavqeimizni aniqlab olishimiz kerak gap ana shu haqda borayotir. Biz o'z-o'zimizga aytishimiz kerakki... Insoniyatga bundan buyon hayotning yangi dasturi lozim.

Xuddi shu paytda Uolter Shermet yonidagi telefon dastagini ko'tardi-da, kimgadir qisqa luqma tashladi:

- Kommutator, tayyormisiz? va telefon dastasini qo'yar-qo'ymasdan asabiy bir holatda Entoni Yungerga murojaat qildi: - Siz Filofey bilan qilgan safsatangizga xalqaro jamoatchilikning javobini eshitishni xohlaysizmi? Siz ishonch hosil qilmoqchimisiz? - Siz nimani nazarda tutayotirsiz?

- Matbuot konferensiyasiga bo'layotgan aks sadoni nazarda tutayotirman. Konferensiyamiz dunyoning turli burchaklaridagi shaharlarning maydonlarida tarjimai bilan namoyish qilinayotir. Qani hammamiz, birgalikda sayyoramizda nima bo'layotganini, rohib Filofey bilan uning hamfikrlarining mulohazalariga kishilarning munosabatini o'z ko'zimiz bilan ko'raylik. Yana bir bor takrorlayman dunyoning turli nuqtalarida, turli tillarda kishilarning munosabati bilan tanishaylik. Shunday qilib diqqat! deb komanda berdi telefon dasturiga. Markaziy monitorni ishlatinglar. Boshladik. Dastlab Tyan'an'men' maydonidan olib ko'rsatinglar, dunyoda aholisi eng ko'p davlatning poytaxti Pekin shahrida nimalar bo'layotganini ko'raylik.

Sahnaning markazida yog'dulanib turgan katta ekranda son-sanoqsiz odamlar izg'ib yurgan Tyan'an'men' maydoni. Binoning old tomonida Mao Szedunning ulkan surati ko'zga tashlanadi. Maoning ma'noli nigohi ostida turgan maydondagi dahshatli qiyomat arosat quturgan odam ummonini eslatardi. Xitoylar yong'inda qolganday qattiq jazava bilan baqirib-chaqirishmoqda.

Sharhlovchining gapiga qaraganda maydonda xuddi shunday voqea 1989 yilda talabalar g'alayonlarini bostirish paytida bo'lib o'tgan edi. ВЪН Tyan'an'menning jo'r ovozigacha quloq osing, - dedi so'zida davom etar ekan sharhlovchi, - so'zma-so'z keltiraman:

ВЪН Filofeyga o'lim! Sotsializm dushmani raketa bilan urib tushirilsin! ВЪН

Zal Filofeyga, uning ekranda ham ko'zga tashlanadigan bo'zdek oqargan yuziga, mikrofon oldida tosh qotib turgan Entoni

Yungerga, Uolter Shermetga boqar edi, Shermet komanda berar edi:

- Endi Moskvani, Qizil maydonni ko'raylik! Diqqat!

Qizil maydonda ham xuddi shunday manzara. Sahar payti. Gulxanlar yonib turibdi. Olomon qichqirmoqda: ВЪН Soxta rohib Filofeyga o'lim! ВЪН Ig'vogar raketa bilan urib tushirilsin! ВЪН Ana shunday olovlangan qiy-chuv olomon ustida boyqushga juda o'xshab ketadigan tungi qush ekranda lip-lip uchib ko'zga tashlandi. Bu qush oyog'i tushab qo'yilganday mavzoley ustida, Krem'l devori bo'ylab na'ra tortayotgan olomon ustida u yoqdan bu yoqqa uchar edi.

Uolter Shermet Yer sharining boshqa nuqtalaridan olib ko'rsatish uchun shahd bilan Berlin, Varshava, Monreal', Rio-de-Janeyro deya buyruqlar berar va hamma joyda xuddi shunday holat, xuddi shunday dod-faryod, hayqiriqlar eshitilar va o'sha

ВЪН Filofeyga o'lim ВЪН, ВЪН Ablah raketa bilan urib tushirilsin! ВЪН degan hukmlar yangrardi.

- Yetar, bas! Menga so'z beringlar! chap tomondagi ekrandan Filofeyning ovozi eshitildi.

- Ha, qulog'imiz sizda, birodar Filofey! - dedi Uolter Shermet bamaylixotirlik bilan. Qomatini rostlab ВЪН Siz amaldagi demokratiyani ko'rgach, endi nima deysiz? ВЪН deganda Shermetning tepakali zafarli yarqiraganday bo'ldi.

- Ko'ngilimga tugib yurgan narsalarni aytaman, - deb javob berdi Filofey. Uning afti-angoridan qandaydir hodisa oldida ekanligi uning nimagadir jazm qilganligi sezilib turardi. - Men sizdan minnatdorman, mister Uolter Shermet, siz dunyoning turli burchaklaridan reportaj uyushtirdingiz. Endi hech qanday shubhaga o'rin qolmadi. Manzara mutlaq oydinlashdi - men butunlay mag'lub bo'ldim. Men insoniyat diqqatini halokatdan qutqilish mumkinligiga va hatto tadrijiy taraqqiyotning yangi bir bosqichida erishish imkoniyatiga qaratmoqchi bo'ldim. Buning uchun bitta yo'l bor - u ham bo'lsa kassandra-embrionlarning oxirzamon haqidagi ishoralariga quloq solish va umuman jamiyatni, jumladan, har biringizni takomillashtirish zarurligi haqida xulosalar chiqarishdir. Mana oqibat - mening urinishlarimdan hech nima chiqmadi. Zamondoshlarning mening chaqiriqlarimga munosabati oxir-oqibatda salbiy bo'lib chiqdi. Tan olaman - men mag'lub bo'ldim. Va munozarani davom ettirishga hojat yo'q. Bo'ldi, nuqta qo'yilsin.

- Birodar Filofey, mana endi siz haqiqiy vaziyatni hisobga olayotirsiz, gap ana shu haqda borayotir: odamlarni xotirjam qilish, jamoatchilikka taskin berishga to'g'ri keladi, shunday emasmi? - dedi Uolter Shermet.

- Ha, shunday - rozilik bildirdi Filofey. - Robert Borkning o'ldirilishiga olib kelgan mislsiz g'alayon uchun xudo oldida ham, bandasi oldida ham men gunohkorman. Mana vaqti-soati yetdi - qilmish uchun intiqom payti keldi. Men shunga xursandmanki, umrimning so'nggi damlarida odamlarning ko'z o'ngida bo'lish imkoniyatiga egaman va ular mening tavba-tazarrumning samimiy ekanligiga ishonch hosil qilishlari mumkin.

- Birodarimiz Filofey, - deb yana burnini suqdi Uolter Shermet, o'zini butun dunyo ko'rib turganiga va har bir so'zi oltin barobarida ekanligiga ishonch hosil qilib. - Birodarimiz Filofey, - takrorladi u, - shaxsan sizdan bizga hech narsa kerak emas.

Ommaning g'azabi cheksiz, bu rost gap, lekin bunga o'zingiz aybdorsiz.

- Ha, ha, haq gap, - javob berdi Filofey. - Yaxshi so'zlaringiz uchun rahmat, lekin mening qilmishim uncha-munchalardan emas.

Men bunga javob bermog'im darkor. Dunyo mening kashfiyotimni qabul aylagunday bo'lsa, g'oyalarimni ruhning o'zini o'zi yangicha tushunishi deb bilguday bo'lsa, murodimga yetishishimga yoki bo'lmasa, qaqshatqich zarba yeb, o'z kashfiyotimning qurboni bo'lishimga aqlim yetar edi. Boshqacha bo'lishi mumkin emas edi. Men tavakkal qilgan edim. So'nggi so'zim shu. Men odamlarga yomonlik sog'inmoqchi emas edim. Lekin amalda boshqacha bo'lib chiqdi. Yaxshi niyat yomonlikka aylanib ketdi. Endi hammamiz ana shu yovuzlik qarshisida ojizmiz. Biroq men kashfiyotning o'zidan, kassandra-embrionlar fenomenidan, ular dunyoning oxir bo'lishi xabarchisi degan fikrimdan hech qachon voz kechmayman; kishilar bilib qo'yishsin: oxirzamon o'zlarimizda yovuzlikning muttasil jamg'arilib borishidan, o'zlarimizning qilmish-qidirmishlarimizdan, niyatlarimizni maqsadlarimizdandir; bularning hammasi odamning genetik kodiga ta'sir e'tib, buhronni yaqinlashtiradi. Peshona devorga tekkandan keyin kech bo'ladi...

Zalda shovqin ko'tarildi. Qahr-g'azabga to'la ovozlari jarangladi. O'tirganlardan bittasi mikrofoniga kelib jon-jahdi bilan baqira ketdi:

- Do'q-po'pisani to'xtating! Laqillatganingiz yetar! hamma eshitib qo'ysin: bu samoda turib insoniyat ustidan hukmronlik qilmoqchi bo'lib yurgan shaytoni laindir. Ha, ha, o'tmishning hokimi mutlaqlari ana shunday qudrati mutlaq haqida xayol surganlar, butun dunyoda hukmron bo'lishni orzu qilganlar, inchunin bu o'sha Gitler, o'sha Stalin. Ular qon kechib kelib, qon kechib ketganlar. Bu esa samodan turib tovlamachilik qilish bilan dunyoda hukmron bo'lmoqchi. Hozir u xalq nafratidan yiroq, ana shuni bilib turib, insoniyatga zulm o'tkazmoqda!

Entoni Yunger chidab tura olmay mikrofoniga otildi:

- Mister, sizning kim ekanligingizni men bilmayman mikrofoniga qarab tomog'ingizni yirtishdan oldin yo'q deganda o'zingizni tanishtirsangiz-chi!

- Mening ismim o'lguday jo'n - Smit, Jon Smit.

- Bu boshqa gap, Jon Smit! Siz bilibmi-bilmasdanmi, ishning mohiyatini noto'g'ri talqin qilayotirsiz, sizning ozodligingizni-yu huquqingizni hech kim poymol qilmayotir. Siz xohlaganingizday yashayverishingiz mumkin. Biroq kashfiyot qilgan, kishilik tarixida eng buyuk kashfiyot qilgan olim sizning betashvish, bamaylixotir yashashingiz uchungina o'zining ilmiy tadqiqotlarining natijalarini jamiyatdan yashira olmadi va u buni yashirmasligi shart edi. Filofeyni haqiqatdan, o'zlikdan voz kechishga majbur qilsa bo'lar, lekin voqea voqeligicha qolaveradi - kassandra-embriionlar yashayveradi. Kassandra tamg'asi bundan buyon o'zimzdagi yovuzlik nishonasi bo'lib qolaveradi. Va biz o'zimizga firib bermasligimiz, bor narsani o'zimzidan yashirmasligimiz darkor. Aksincha, biz, aniqroq nima desam ekan, harbiylar tili bilan aytganda, o'qqa ko'krak tutish kerak emish! Kim ko'krak tutadi? Ayollar ekan-da, - butun zalda xotin-qizlar guv etib dod-voy solishdi. - Siz faqat erkaklarning manfaatini ko'zlaydigan xudbin ekansiz! Xotin-qizlarning ishtirokisiz ish bitirishga erkaklarga kim ruxsat berdi! Bu yerda ham la'nati patriarxat ish berayotir! Men shaxsan o'qqa ko'krak tutmayman! O'sha jirkanchni, isnodni peshonamga tamg'a qilib bosib yurmoqchi emasman.

- Kechirim so'rayman! - ekrandan Filofeyning ovozi chiqdi. - Kechirasiz. Xudo haqi, men sizning so'zingizni bo'lmoqchi emas edim, lekin aytmasdan tura olmayman: Kassandra alomati - nuqson ham, isnod ham emas. Aslo, men tushuntirib berdim: bu kassandra-embriionning odam bolasida avloddan-avlodga jamg'arilib borilayotgan yovuzlikka munosabati, bu biz bilan sizni ogoh qilayotir. Dunyo oxir bo'lishining sababi o'zimzida - Kassandra tamg'asi ana shunday nishonadir. Iltimos, tinchlaningiz. Shu daqiqada meni eshitib turganlarning hammasidan o'tinib so'rayman, oxirgi vidolashuv so'zimni aytib olishga ruxsat etgaysiz. So'nggi bir kechayu kunduzda ko'rganlarim, eshtganlarim mening kashfiyotimning juda barvaqt, bemahal ekanini, bu kashfiyot zamondoshlarimizga tushuniksiz ekanini ko'rsatdi. Va shuning uchun men yo'qolishga, hayotdan ketishga, yaxshilik bilan, ezgulik bilan, tinchlik bilan foniylidkan boqiylikka rixlat etishga qat'iy qaror qildim, buni men hech kim xalaqit bermaydigan kosmosda qilaman. Ana shu daqiqalarda meni eshitib, ko'rib turgan yoki meni keyinroq bilib oladigan insonlar oldida o'z aybimga iqror bo'lmoqchiman. Men eng musaffo niyatlar bilan ish ko'rgan bo'lsam ham sizlarni qiynoqqa solib qo'ydim. Endi hayotdan ko'z yumayotirman. Men hozir ochiq fazoga chiqaman. Shunday qilib hayotimga yakun yasayman. Buni taqdir deyдилar. Men bunday o'limga tayyorman, boshimga shlyom kiysam bo'ldi. Men Pushkinning вЪНЪO'sha, bulutdan yuksak hujraga Xudoga qo'shni bo'lib yashirinsamЪНЪK degan chaqirig'iga ko'ra intilib samoviy hujramni tark etishdan oldin, ya'ni so'nggi qadam tashlashimdan ilgari meni ko'rib va eshitib turgan barcha odamlarni ishontirib aytmoqchimanki, sayyoraga zondaj-nurlar tarqatib turgan barcha asbob-uskunalarni o'z qo'lim bilan yo'q qildim. Barcha hisob-kitoblar, tadqiqotlar, tadqiqotlar bilan bog'liq barcha yozuvlar, Kassandra tamg'asi fenomeni bilan aloqador jamiki narsalar yo'q qilindi. Bularning hammasi yo'qoldi. Bularning hammasi o'zim bilan birga ketadi. Bundan buyon xotirjam bo'linglar. Ehtimol, inson tafakkuri qachonlardir bu hodisaga yana qaytajak, lekin bu bizdan keyin bo'ladi, bu kelajakning ishi. Hozircha esa hammasi falakning gardishi bilan davom etayotir. Hech qanday izziz. Mendan keyin kimdir orbital stansiyani ko'zdan kechiradigan bo'lsa, bir narsaga ko'zi tushishi mumkin. U ham bo'lsa mening o'z hayotim haqidagi yozuvlarim, samoviy rohibning taqdir, vaqt to'g'risidagi, kassandra-embriionlarning qanday qilib va nima uchun menga oshkor bo'lib qolganligi to'g'risidagi memuarlardir. O'zimdan qoldirganim faqat shu. Agar, o'g'lim Entoni Yunger bordi-yu bular senga ma'qul tuyulsa, ana shu yozuvlarni men senga vasiyat qilib qoldiraman.

Qimmatli Yunger, kechirasan, senga o'g'lim deb murojaat qilayotirman, bu mening yurak amrim. Taqdirimdan rozimanki, odamlar oldida seni o'g'lim deyayotirman. Mening hayotim shunday kechdiki, farzandsiz qoldim va oxir-oqibatda, so'nggi lahzalarda Entoni Yunger degan o'g'lim bor deb o'ylayman.

Zal jim bo'lib qoldi. Yana Filofeyning ovozi yangradi:

- Meni afv etasizlar, odamlar! Vidolashish paytida hammasini aytoilmaysan. Lekin bir narsa haqida indamasdan tura olmayman. Meni ko'pincha soxta rohib, soxta Filofey deb atashgan. Ha, bu to'g'ri. Hech kim meni rohib bo'lish uchun sochimni qirqqan emas, menga hech kim Filofey deb ism bermagan. Lekin gap cherkov marosimida emas, gap taqvodorlikdadir. Bu sohada meni to'g'ri tushunishlarini so'rayman.

Vaqt yetdi. Sizlar bilan vidolashaman. Yer kurrasini ekranlardan birida butunisiga ko'rib turibman - sayyoramiz koinot bo'shlig'ida suzib yuribdi, ikkinchi ekranda esa ayrim-ayrim manzaralar yirik qilib ko'rsatilayotir - unda hatto daraxtlar, o'tlar, toshlar ko'zga tashlanadi. Birdan qandaydir g'alati, hozircha tushunib bo'lmaydigan manzara paydo bo'ldi. Agar orbital monitordagi manzaralarni yerdagilarga olib ko'rsatish texnikaviy jihatdan mumkin bo'lsa edi. Siz o'sha manzarani o'z ko'zingiz bilan ko'rgan bo'lar edingiz.

Qarang, qarang, mana ekran mening yonimda, o'ng tomonimda turibdi, qarang ekranda dengiz, bu ummon - Atlantika okeani! Qarang, sohil yaqinidagi sayoz qirg'oqqa qandaydir dahshatli to'lqinlar yopirilmoqda va nima bo'layotganini ko'rib turibsizlarmi?! Kitlarni ko'rayapsizmi?! Man shu kitlar, bir gala bo'lib suzib yurishibdi. Ular tog'larga o'xshab okeandan suzib chiqishmoqda, qarang, voy-bo'y dahshat. Yopiray, Tangrining qudrati bilan kitlar o'qday suzib kelib o'zini qirg'oqqa otmoqda! Ular nimalar qilyapti? Bular o'zini o'zi o'ldiradigan kitlar-ku! Ularga nima bo'lgan? Nima uchun suvdan chiqadi? Nima sababdan halok bo'lishni xohlab qolishadi. Buning boisi nimada? Kitlarni shunday qilishga nima majbur etayotir? Qandaydir yovuz kuch, qandaydir dahshat o'limga majbur qilayotirmi? Yoki bu keyingi qilmish-qidirmishlarimiz bilan bog'liqmikan? O'zlarini o'limga mahkum qilgan kitlarning nima uchun shunday qilayotganini tushunayotgandayman. Afsuski, bu hodisaning tub sababini chuqurroq o'rgana olmayman, hayotning ana shu g'aroyib jumbog'ining sirini bilib olish uchun endi vaqt yo'q. Robert Bork ham xuddi shu ahvolga tushib qolgan edi. Uning maqolasini o'qir ekanman, tafakkurining naqadar teran ekanligini tuydim. Shu bilan birga matn ortida aytib ulgurilmagan yana qandaydir fikr bor edi. Men bir-birimizga dilimizni ochamiz va Ruhni yangichasiga tushuna boshlaymiz deb umid qilgan edim. Biroq bu nasib qilmadi. Kitlar ham xuddi shu ahvolga tushib qolgan. Ularning tili bo'lganda edi, ko'p

narsalarni bilib olgan bo'lur edik... Lekin men uchun endi kech bo'ldi... ularning nolalarini eshitayotganga o'xshayman. Kitlar meni chaqiryapti. Men kitlarga qo'shilib ketaman. Men ham o'zimni qirg'oqqa uloqtirib o'ldiradigan kitman. Azizim Robert! Men sening oldingda aybliman. Endi o'zim kitlar bilan birga sening yoningga boraman. Alvido...

Shunday keyin hammaning ko'z o'ngida ro'y bergan voqea tomoshabinlarni hang-mang qilib qo'ydi. Filofey butun dunyoning ko'z o'ngida, teleekranlar ro'parasida o'tirgan barcha kishilarning qarshisida hayot bilan vidolashdi. Samoviy rohibning har bir harakatlari uning qarori qat'iy ekanligini ko'rsatib turardi. Rohibning o'zini o'zi o'ldirayotganini hamma ko'rib turdi. Va hech kim Filofeyni o'lim bo'sag'asidan qaytara olmadi...

Zalda vahimani jimlik hukm surar edi. Hech kim qimir etmas, ovozini chiqarmas edi. Barchaning nigohi samoviy rohib hayotining so'nggi onglari aks etgan ekranga qadalgan edi. Entoni Yunger o'lim erkinligi ruhning hech nima bilan to'ldirib bo'lmaydigan, hech nima bilan o'lchab bo'lmaydigan ulkan fojeasi ekanligini payqab qoldi. Shu paytda Filofey boshiga kosmonavtlarning katta shlyomini kiyib uni kombinezon yoqasiga tugmalab qo'ydi. Ana shu daqiqadan boshlab uning chehrasini ko'rib bo'lmay qoldi. Hammasi tayyor bo'ldi. Ochiq fazoga chiqish kerak edi. Filofey orqasiga qaradi, bir narsalar deganday bo'ldi, lekin so'zlarini eshitib bo'lmas edi. Qo'li bilan vidolashar ekan, ochiq kosmosga sakrash uchun tuynuk tomon yurdi. Tuynukning tabaqalari ochildi-yu, Filofey bo'shliqqa qadam tashladi.

U yulduzlararo fazoga chiqib yuqorisi ham, pasti ham, chap tomoni ham, o'ng tomoni ham, ufq ham, chegaralariyu o'lchovlari ham bo'lmaydigan cheksizlikka indi.

U fazoda bir oz muallaq turib qoldi. Keyin kemadan tobora uzoqlashib intihosi va ibtidosi yo'q fazoda suzib ketdi.

U vaznsizlik holatida muallaq suzib, ko'p o'tmasdan ko'zga ko'rinmay qoldi.

O'nbirinchi bob

Qirg'oqqa otilgan kitlar sayozlikda ko'zlarini chaqchaytirib qiynoq va dahshatda jon taslim qilmoqda edi. Kitlarning jasadlari yong'inda kuyib ketganga o'xshab u yer-bu yerda dumalab yotar edi.

Yer esa hamon Quyosh atrofida aylanib-o'rgilmoqda edi.

Keyingi kuni ertalab butun dunyo gazetalar kelishib olganday birinchi sahifalarida вЂњKosmosda birinchi xudkushlik! вЂќ, вЂњSamoviy rohib Filofey insoniyatni Cassandra tamg'asining og'ir sinovlaridan ozod qildi! вЂќ, вЂњJoyi jannatda bo'lsin! вЂќ kabi shiorlar bilan chiqdi, gazetalar, teleekranlar va radiokanallar xilma-xil sensatsiyalarni tarqatdi.

вЂњTribyun вЂќ gazetasida Entoni Yungerning bir necha shoshilinch satrlari bosildi: вЂњMen otalarim Filofey bilan Robert Bork izlaridan boraveraman... вЂќ

Shu bilan birga ichiqorilik bilan bayon qilingan tantanavor hayqiriqlar ham bor edi: вЂњSoxta rohib arshi a'loga ko'tarila olmaydi. U hozirdanoq koinotda qorni osmonda bo'lib qolgan! вЂќ

Xilma-xil hayratomuz yangiliklar orasida yana o'sha sirli xabar: вЂњAtlantika okeanining g'arbiy sohilida katta bir gala kitlar okeandan quruqlikka otilgan. Hammasi nobud bo'lgan вЂќ.

Yana bir g'alati, kurakda turmaydigan xabar Rossiya gazetalaridan ko'chirib bosildi: вЂњO'tgan kechasi Qizil maydonda kimdir mavzoleyning ustiga o'lgan boyqushni uloqtirgan. Qushning tanasida portlovchi qurilma topilmagan вЂќ.

Ikki kundan so'ng Robert Bork dafn etildi. Qabristonda shovqin-suron bo'lmadi. Kuz. Osmon musaffo. Dafn oldidan duo o'qilayotgan paytda Entoni Yunger osmonga boqar ekan, xayolidan shu narsalar kechdi: haqiqat yo'lini tanlagan har ikkalasi taqdir etilgan o'z joylarini egallashdi: biri kosmik fazodan, poyonsizlik oqimidan, ikkinchisi - yer qa'ridan, abadiylik og'ushidan o'rin oldi. Va haqiqat ham ular bilan...

Epilog

вЂњO'tang kim? вЂќ - deb so'rashsa, вЂњShamoldan bo'ldim вЂќ, der emish. вЂњOnang kim? вЂќ - deb so'rashsa,

вЂњTumandan bo'ldim вЂќ, der emish. Qirg'iz xalq qo'shig'idan.

вЂњVaqtimning kuyib kulga aylanishiga sanoqli onlar qoldi. Shu bois vidolashuv maktubimni komp'yuterda terishga oshiqyapman. Nihoyat, yana g'aroyib hodisaning guvohi bo'ldim: Yerda tag'in yangi kun tug'ilishi uchun yorug' kunni tun zulmati yamlab yutayotir. Mana sizga manguqlikning zohiriy oqimi, mana sizga vaqtning ayoniy poyonsizligi. Biroq orbitadan kuzatayotgan shaxsning qismati bitdi.

Koinot miqyosida inson umri pashshaning umriday gap. Biroq insonga tafakkur ato qilingan, shu narsa uning umrini uzaytiradi. Lekin aksi ham bo'ladi - keskin qisqartiradi ham. Kun bilan tunning almashinishi sirini necha martalab beixtiyor kuzatganman,

o'shanda o'zimga oxirgi nuqtani o'zim qo'yaman deb sirayam o'ylamagan edim. Endi mening kunim bitdi, gunohkor hayotimning oxirgi kuni, mening uchun qiyomat kuni yetdi. Har qanday kishining hayoti bilan bog'liq barcha narsalari kabi, mening qiyomat kunim ham o'zim bilan birga ketadi. Men qiyomat kunimni o'zim belgiladim, ayanchli imtiyozim ham, inqirozim ham shunda.

Mana shu satrlarni bitib bo'lgach, nasib qilsa, kosmik matbuot konferensiyasida so'zga chiqmoqchiman. Shundan so'ng hayot bilan vidolashib o'z jonimga qasd qilaman. Mening o'zimga chiqqan hukmim shundoq. Men turmushning qonun-qoidalarini buzdim.

Men millionlar nafratiga yo'liqdim. Robert Borkning o'limiga men aybdorman. Men boshi berk ko'chaga kirib qolganman. Men daf bo'lishim, hayotdan ko'z yumishim lozim. Boshqa yo'l yo'q.

O'lim oldidan nafas olib to'yimsan deyishadi. Lekin men pirovardida hamma gapni ochiq aytib olmoqchiman. Yerdagi la'nati hayotning, joningga tegib bo'lgan bu dunyoning sendan keyin qanday bo'lishining nima ahamiyati bor? Senga bari bir emasmi?

To'ng'iz qo'pmaydimi? Biroq o'z qo'lim bilan hozirlagan ajalim oldidan meni vahima bosmoqda - odamlar nima bo'ladi, Cassandra tamg'asi hodisasini ertangi kun kishilarining aql-idroki, qalbi qanday qabul qiladi? Nima bo'lganda ham, la'natlangan haqiqat haqiqat bo'la olmaydi. Bugun inkor etilgan muammo ertaga yana paydo bo'ladi, bunday qutilish hecham mumkin emas.

Mening kun-soatim bitdi. Bundan tonib bo'lmaydi. Orqaga yo'l yo'q. Odamlar, men sizlarga tavba-tazarrumni qoldirayotirman. Bundan siz keyinchalik o'zini samoviy rohib deb e'lon qilgan kaminaning kim ekanini, nasl-nasabimni, umrimni qanday o'tkazganimni, nima ishlar qilganimni mash'um kashfiyotim - Cassandra tamg'asining sir-asrorini qanday bilib olganimni tushunib yetasiz...

Vidolashar ekanman, yana ikki og'iz so'zim bor. Kosmosdaligimda mening ongimda mislsiz kechinmalar, xayol-fikrlar jo'sh urdi. Nima uchun shunday bo'ldi - bilmayman sababini. Har safar kosmosdan bulutlar pardasi orqali yerga boqar ekanman, tahsinlar o'qiyman: yo Rabbim, qanday buyuk bir samoviy xilqat Yer o'zi. Quyosh ham insoniyat maskani bo'lmish Yer uchun yaratilgan

22 Kitoblar Olami | Sever.UZ | Uzsmart.UZ

bo'lsa ajab emas, yo'qsa bularning hammasi na kerak? Dunyo inson uchun kerak - odam uning asl mohiyatini tushunib olish uchun yaratilgan, shu bois ham dunyo turibdi. Bo'lmasa butun boshli galaktikasi nimaga kerak, aks holda na mazmuni bor, na mundariyasi bor dunyosining? Xudo haqida ham shunday deyish mumkin! U odam uchun zarur, shuning uchun ham u Xudo, shuning uchun ham u barhaq! Lekin inson shu koinotga, dunyoviy qonunlarga munosibmikin? Ana shu ulkan ochunga arzirmikin? Olamning jumbog'i ana shunda!

Bas, kunpayakun bo'lish fursati yetdi. Sanoqli daqiqalar qoldi. Ko'p o'tmasdan o'zimni ulotqirib tashlayman, stansiyadan ochiq fazoga sakrayman. Yerdan uzoqda. Benihoya uzoqda. Va butunlay gum bo'laman.

Meni afv etinglar.

Filofeyv Ёќ.

Filofeyning xati va uning Tavba-tazarrusining ruscha matni orbital stansiyaga astronomlar kelishi bilanoq kosmik rohibning xonaqosidan Yerga jo'natildi. Kosmik kema qo'mondonining shoshilinch xabarnomasida aytilishicha: shaxsiy komp'yuterning xotirasida Filofeyning vasiyati saqlangan, bu vasiyatda samoviy rohib kosmik stansiyaning bo'lajak xodimlariga murojaat etib, komp'yuter xotirasida terilgan Tavba-tazarruni Entoni Yungerning ixtiyoriga yuborishni iltimos qilgan. в ЁЃ Entoni Yunger mening yozganlarimni nima qilsa o'zi biladiв Ёќ.

Matn sarlavhasi: в ЁЃ Sen bilan va sendan keyin ko'rgan-kechirganlarimв Ёќ.

So'ngra bunday deyilgan:

в ЁЃ Ilgarilari kosmosdagi orbital stansiyaga kelib qolishni xayolimgayam keltirmagan edim. Meni bu yerga fan yetaklab keldi. Lekin kosmosga faqat ilmiy maqsadlar ilinjidadagina kelmaganimni, balki badarg'a qilinganimni, Yerdan tashqariga o'zimni o'zim quvg'in etganimni, keyichalik o'zimni samoviy rohib deb nomlaganimni hech kim bilmaydi. O'tmish davrlarda siyosiy yoki boshqa sabablarga ko'ra chet ellardan o'z vatani - Sovet Ittifoqiga qaytmagan va shu tariqa butun dunyo ko'z oldida buyuk davlatning hokimlariga qarshi chiqqanlarni в ЁЃ o'z vataniga qaytishdan bosh tortganlarв Ёќ deb atashgan, meni ham shunday deb atash to'g'ri bo'lsa kerak.

Yo'q, bu gal ishlar boshqacharoq. Men badarg'a ham qilingan emasman, o'z vataniga qaytishdan bosh tortgan kishi ham emasman, osmoni falakka kelib qolishimni tushuntirish qiyin - bu o'zlikka chekinish, kosmos orqali o'zlikka chekinishdir. Buni ruhiyatning kosmos bilan uyg'unlashib ketishi desa bo'lar edi, biroq bu o'ta balandparvoz tuyulishi mumkin. Lekin kosmosda bo'lishim butun hayotimning mantiqiy yakuni, taraqqiyotimning eng oliy va so'nggi nuqtasi bo'ldi. Bu azaliy qismat bo'lsa ajab emas. Bunga ishonish qiyin, lekin dunyoda nimalar bo'lmaydi deysiz.

Mening taqdirim ham boshqalarnikidan ayri. Shu bois ham men umrim bo'yi bu haqda gapirmaslikka, nasl-nasabim, to'g'rirogi tug'ilishim sirini doimo oshkor qilmaslikka tirishdim.

Meni chaqaloqligimda adyol ustidan qop-matoga o'rab bolalar uyining eshigi oldiga tashlab ketishgan. Eshik oldidagi soyabonli pillaroya rus tilida в ЁЃ kiril'sov Ёќ deyiladi. Menga bolalar uyida Kril'sov deb familiya berishganining sababi ham shunda. Otimni Andrey deyishgan, ota ismim Andreevich ham ismimdan olingan. Kril'sov Andrey Andreevich. Bu ayanchli voqea, menga aytib berishlaricha, 1942 yilning oxirlarida subhidamda ro'y bergan. O'shanda qor qalin edi. Men esa subhi sodiq paytini es-es bilaman, desam, bunga hech kim ishonmaydi, albatta. Lekin men to'g'risini gapiraman. O'shanda qulog'imga onamning qadamlari ostida qorning g'arch-g'urch ovozi eshitilgan. Yodimda, onam o'sha qish kuni, kallayi saharda shosha-pisha qadam tashlar edi. Esimda, u bezovtalanib meni bag'riga bosar, dam-badam seskanib cho'chib tushar edi, onam yuragining qo'rqinch aralash gupillab urganini mening norasta tanam sezar edi. U qadam tashlab borar ekan, harsillar, o'zicha nimalarnidir gapirib-gapirib qo'yar, menga qarab nimalarnidir pichirlar, o'krab yuborguday bo'lar va ko'z yoshini bazo'r tiyar edi, onam meni bolalar uyining eshigi oldiga tashlab ketish uchun ko'tarib borayotgan paytda adyolning tirqishidan uning yuziga ko'zim tushdi, qor qoplagan kipriklarini, tepadagi bulutli osmonni, qor uchqunlarini ko'rdim. Bo'ralab qor yog'ayotgan edi. Aftidan u mening qulog'imga shunday pichirladi: в ЁЃ Sen yig'la, ovozing boricha yig'la, o'shanda sening ovozingni tezroq eshitishadiв Ёќ.

U meni eshik oldida yerga qo'ygandan so'ng bu qilmi-shining sir-asrorini hadeganda tushunavermadim. Men sovuq yeya boshladim va onam qaytib kelib meni ko'tarib olar deb kutdim. Lekin u nariroqda qor bosgan butalar orqasida yashirinib turar va men tomonga kelmas edi. Shundan keyin men yig'ladim, qattiq yig'ladim, shu asnoda eshik ochilib, kimdir keldi-da meni ko'tarib olib ketdi...

Qorni tilga olishimning boisi shuki, keyinchalik eshitishimcha qor uyumlarida onamning izlari qolgan, boshqa hech qanday nishona topilmagan ekan.

Men endi tasavvur qilaman butalar orasida yashirinib turish va tashlandiq bolasining chinqirig'ini eshitib ham yoniga kelmaslik onamga oson bo'lmagan bo'lsa kerak. Men tez-tez, doimo bir xil tush ko'raman: qalin qor uyumlari uzra qadam tashlayman va onam izlarini axtara ketaman, bu izlar esa qorong'i o'rmonga olib boradi: meni vahima bosadi, qor ko'mib tashlaydi, sovqotaman: в ЁЃ Она! Onajon!в Ёќ deya faryod solaman-da, uyg'onib ketaman.

Lekin mening onamni o'sha dahshatli sahar paytida bunday mudhish qilmishga nima majbur etdi ekan? Koshkiydi bilsam! Mening otam kim edi? Buni onamning o'zi bilganmikin? Shu kabi ko'plab savollar men uchun javobsiz, butun umrim bo'yi jumboq bo'lib qolaverdi.

Bolalar uyida bu haqda menga hech kim og'iz ochmadi, o'zim ham bunga harakat qilmadim. Ochig'ini aytsam, kimgadir yuragimni to'kib solgim kelar edi. Lekin onamning o'sha qorli qish kuni tongda meni ko'tarib borganini eslayman, xolos, boshqa hech vaqo yodimda qolmagan. Buning ustiga chaqaloqligimda esimda qolgan voqealarni aytib berganim bilan hech kim ishonmas edi.

Ammo dunyoda nima uchundir mening so'zlarimga quloq soladigan, aytganlarimni jon qulog'i bilan eshitadigan ayol bor edi. U Valeriya Valentinovna yoki xizmatdoshlari tili bilan aytganda Valya edi. Biz bolalar ham uni Vava, Vava xola der edik. Bu so'zda qandaydir iliqlik, qon-qardoshlik ma'nosi borday edi. Tabiiyki, Vava xola bizning eng suyuqlik tarbiyachimiz edi.

Bizning 157-bolalar uyimiz Ruza shahrining chekkasida, Maleevka posyolkasining yonida Moskvadan taxminan yuz chaqirim narida edi. Bolalar uyi nemis qo'shinlari Moskva ostonasidan chekingandan so'ng oradan ko'p o'tmay front yaqinidan keltirilgan bolalar uchun yetimxona sifatida qurilgan edi. Vava o'sha paytda bu yerga yaqin Ruza shahridagi o'rmon-parkda joylashgan kompozitorlarning Ijodiyot uyida ishlar edi. Aslida bu koshona sovet kompozitorlarini yetishtirib beradigan "parvarishxona" edi. Bu yerda turli o'lkalar va respublikalar kompozitorlari davlat ta'minotidagi parvarishxonada har biri shaxsiy kottejda yashab asrning tantanali muzikasi barcha zamonlarning eng buyuk dohiysi, xalqlarning otasi o'rtoq Stalinni sharaflaydigan kantatalar va xorallar ijod qilishar edi... Ba'zida bu yerga yuksak martabali partiya arboblari qadam ranjida qilishib, etikchi o'g'lidan XX asr

hokimiga aylangan ana shu zotga bag'ishlangan muzikaviy asarlarni birinchi bo'lib eshitib ko'rishar edi. O'qtin-o'qtin bu yerda otaliq konsertlari ham uyushtirililar, bunday konsertlarga biz bolalar uyining tarbiyalanuvchilari ham kiritilar edik. Vava xola ijodiyot uyining ma'muri edi, buning ustiga bu ayolning o'zi binoyiday pianinochi ham edi. Shu bois u urushdan keyin bizga muzika rahbari bo'lib kelgan edi.

Qirq birinchi yilning kuzidan to qirq ikkinchi yilning bahoriga qadar Ruza shahri va uning atroflarida nemislarning tank qo'shinlari turgan edi. Bu voqeaga mening hech qanday daxlim yo'q edi, albatta, biroq men tug'ilgan vaqt bilan tashlandiq bolalik taqdirim o'rtasida qandaydir aloqa borgan o'xshaydi, har holda Vava xolaning bu haqda o'ylanib qolganlarini sezganman. O'smirligimda men bilan bo'lgan suhbatlarda bunga shama qilgan paytlari ham bor. Vava xola Ruza deyarli yarim yil davomida nemislar qo'lida ekanligida shu shaharda yashagan, ko'p narsalarni biladi. Ikkalamiz muzika xonasida xoli qolganimizda u menga nota o'rgatar edi, ba'zan shunday ham bo'lar ediki, suhbatimiz muzika mashqlaridan yiroq-yiroqlarga ketar edi.

Vava! Vava! Qani endi kekxa bo'lsa ham yonimda senga o'xshagan onam bo'lsa edi, sen o'z onamday sirdosh, jondoshsan.

Tasodifni qarang, hech qachon mening onam bo'lmagan, Vavaning esa bolalari. Bu ayolning hayotida nega omadi kelmaganikin, uning bola-chaqali bo'lishiga nima xalaqit berdiykin? Ehtimol u so'qqabosh bo'lganidan yetim bolalarni joniday ko'rar?

- Andryusha, - der edi u menga, - sen tashlandiq ekanligingdan ich-ichingdan zil ketasan, albatta. Men sening ahvolingga tushunaman. Bu haqda o'ylamaslik mumkin emas. Lekin bunday o'y-xayollardan ne naf? Sen o'zingga chetdan qarab boq.

Butunlay o'zgacha bir manzarani ko'rasan. Men yanglishmasam, Xudo senga, Andryusha, cho'ng iste'dod ato qilgan. Xudo haqqi shunday! Mening so'zlarim bir kuni bo'lmasa, bir kuni esingga tushar, sening boshing oltin, sen haddan ziyod qobiliyatli bolasan. Hatto muzika sohasida ham sendan binoyidek navozanda chiqishi mumkin. Lekin kim bo'lish o'zingning ixtiyoringda. Muzikani o'zing uchun o'rgansang bo'ladi, odamlar uchun esa boshqa sohalarda xizmat qilishing mumkin. Maktabni tugatib o'qishni davom ettirasan, xohlaganingday hayot qurasan. Sen uchun hamma yo'llar ochiladi, Andryusha, bunday zehnu qobiliyating bilan hali uzoqqa borasan. Senga xalaqit beradigan narsaning o'zi yo'q. Onangning kim ekanligini parvardigordan boshqa hech kim bilmaydi, otangning kim ekanligi ham mulluq noma'lum. Onangni kim majbur qildi o'z jigarporasidan voz kechishga, g'oyib bo'lishga? Bu haqda biron narsa deyish amrimahol. Mening fikri ojizimcha, sen onangning go'riga g'isht qalamasliging kerak.

Yo'q, ona aybdor bo'lsa ham uni afv etish lozim. Sen onangdan minnatdor bo'lishing kerak desam jahling chiqmasin. Ha, minnatdor bo'lishing joiz. Bu gaplar qulog'ingga g'alati eshinishi mumkin. O'zing bir o'ylab ko'r, Andryusha. Birni ko'rib fikr qil, mingni ko'rib shukr qil. Sendagi favqulodda salohiyat onangdan, ota-onangdan meros, bu iste'dod onangdan, u orqali o'tgan. Seni tashlab ketish oson bo'lmagandir u mushtiparga. Shunga jur'at qiptiki, seni asrab qolishning boshqa chorasini topolmagan, sho'rlik. Bunga mening iymonim komil. Tavakkal qilib tahlikaga borgan. Bunday yo'l tanlashga nima majbur qilgan uni? Bilmayman. Eng muhimi, sen omon qolding. Gap gap bilan, ammo mamlakatimizdagi bolalar uylari chakki emas. O'zingga qarab baho beraverishing mumkin. Gap yana onangga borib taqaladi. Sening bo'yi-basting, aqli hushing onangdan meros. Sendagi jismoniy va aqliy iqtidor aksari tabiatdan, demakki onangdan. Mening senga bir maslahatim bor: sening onang noilojlikdan shu yo'lni tutgan, bu so'zlarimni qulog'ingga qo'rg'oshinday quyib ol. Voyaga yetgach, oq-qorani o'zing ajratib olarsan.

Yillar o'tib men shunday xulosaga keldimki, Vava qandaydir favqulodda vaziyatlarni, ochiq muhokama qilib bo'lmaydigan sirlarni nazarda tutgan ekan. Vavaning o'z fikrlariga naqadar amin ekanligi haqida biron narsa deb bo'lmaydi. Oradan bir necha yil o'tgach, Moskvada universitetda o'qib yurgan kezarimda Vava vafot etdi. Lekin Vavaning gaplari umrim bo'yi qulog'imda jaranglaydi, ammo kampirning og'zidan chiqqan so'zlarining to'g'ri-noto'g'riligini isbotlaydigan biron dalil yo'q.

Men to'qqizinchi sinfda o'qib yurgan paytlarimda Maleevka posyolkasida katta baxtsizlik ro'y berdi. Bir ayol va uning o'n yetti yashar qizi o'z jonlariga qasd qilishibdi. Avval ona, so'ng qizi o'zini osib qo'yibdi. Ona yolg'iz qizi bilan turar ekan. U kompozitorlarning ijodiyot uyida farrosh bo'lib xizmat qilar, qizi esa maktabda o'qir ekan. Bu ayol nemis qo'shinlari Moskva ostonasidan chekinib ketgandan so'ng yarim yil o'tgach tuqqan ekan, qizi nemis soldatidan, ya'ni bosqinchidan, istilochidan, fashistdan tug'ilgani hech kimga sir emas ekan. Qo'shnilar sho'rlik ayolga kun berishmas, maktabda esa qizchani ko'z ochirishmas ekan. O'sha kuni Vava bu fojiali voqeadan dahshatga tushib og'zidan g'alati so'zlar chiqib ketdi, men bo'lsam kampirning ilmoqli so'zlarini qulog'imga quyib oldim: в Ём Sirayam o'zimga kelolmayapman, Natal'ya, - dedi u tarbiyachilardan biriga, - qanday dahshat bu! Qanday vahshiyona ajal bu! Onasi ham, qizi ham o'z joniga qasd qilsa-ya!... Odamlarni ne ko'yga solish mumkin, axir?! Tanangga mundaq o'ylab ko'rsang, nima uchun shu darajaga borishdi? Urush urush-da! Uning vahshiyona qonun-qoidalari bor. Bir-birlari bilan urishishadi, bir-birlarini o'ldirishadi. Lekin odamlarga tokaygacha yomonlik sog'inish, ta'na toshini otish, malomat qilish mumkin? Xo'p, bo'lar ish bo'пти, sho'rlik ayol boshiga balo qilib nemisdan bolalik bo'libdi, tug'ibdi, o'z boshiga sho'rishu g'avg'oni sotib olibdi. Nega endi undan o'ch olish kerak ekan! Qanday vahshiylik bu! Qizchani gunohi nima ekan?! Axir hech kim ota-onasini tanlolmaydi-ku, ota-onang kim bo'lishi Xudodan. Nega endi sho'rliklarning ko'zini ochirishmaydi? Bordiyu ona o'z jigarporasini eshik oldiga tashlab ketganda, mushtday farzandning chivinday joni omon qolsin, el qatori unib-o'ssin deb o'zi ochiq mozorga kirgandek, nom-nishonsiz yo'qolganda, tirik murda bo'lib yurganda anavilarning qichig'i qonarmidi? в Ём

O'sha paytlardan boshlab vaqt-soati yetib jo'ja tuxum po'chog'ini teshib chiqqani kabi, miyamda bir fikr nish urdi: mening onam ham, xuddi o'shanaqa bo'lib chiqsa-chi, onam norasidani eshik yoniga tashlaboq dorilbaqoga rixlat qilgan bo'lsa-chi?..

Bunday hodisa nechuk va qanday holatlarda yuz bergan bo'lishini tasavvur etishga urinib ko'rdim. Xayol oti olib qochdi, kallamga nimalar kelmadi deysiz. Hechvaqo yo'q, kimsasizlik, ma'naviy yolg'izlik. Dengizda kemadan qolib ketgan kishi xuddi shunday ahvolga tushsa kerak... Ovoz boricha qichqirsang ham kema ko'zdan g'oyib bo'ladi. Tevarak-atrofdan tirik jon ko'rinmaydi, qayoqqa qarasang faqat dengizni ko'rasan. Qirg'oqdan nom-nishon yo'q... Kimdir uni dengizga tashlab yuborgandir? U kim edi? hammasini bilish, o'zimcha bu savolga javob topish istagi tinchlik bermas edi menga. Lekin nega menda shunday istak paydo bo'ldi, bundan murod ne edi bu savollarga javob topa olmas edim. Bundan qanday naf ko'rar edim? hech qanaqa! Bordiyu mening otam nemis soldati bo'lsa, uning taqdiri ne kechdi ekan shu kabi savollar tinchimni buzardi mening. Birdan miyamda kurakda turmaydigan g'alati fikr paydo bo'ldi nega endi u mening padarim bo'lishi kerak ekan, buni kim undan iltimos qildi, butun Yevropani qadamlab kelib, meni dunyoga keltirishni va suvga cho'kkan toshday nom-nishonsiz g'oyib bo'lishini undan kim o'tindi? ha, nasl-nasabingni bilishni istaysan, lekin buning uddasidan chiqa olmasan, tinimsiz o'ylayverasan. Onamning qayerda ekanini bilgim keladi. Ha, yana shuni bilgim keladiki, o'sha nemis soldati, mening otamga nima bo'ldi u tirik qolganmi yoki o'lib ketganmi, bordiyu tirik, sog'-salomat bo'lib, Germaniyaning qaysidir burchagida istiqomat qilayotgan bo'lsa, dunyoda qirq ikkinchi yilda bolalar uyining eshigi oldiga tashlab ketilgan o'g'li borligi tushiga ham kirmayotgandir... Men uning o'sha o'g'liman. Uning esa men bilan sariq chaqalik ishi yo'q. Mo'jiza yuz bersa-yu, xabar topib kelib qolsa-chi? в Ём Mana, men keldim, mening o'g'lim

qani? В Ёк - desa-chi? Shundan so'ng nima bo'ladi? Bunday xayolparastlikning nima keragi bor? Bordi-yu, hammasi haqiqatdan ham men o'ylaganday bo'lsa, tupukday esdan chiqqan bu tarix bilan nemisning hemirilik ishi bor deysizmi? Nega endi u bizning g'amimizni yeyishi kerak?

Bunday bema'ni boshvoqsiz fikrlar g'ujg'on urar edi menda. Nima haqda o'ylasang, kishilar qismati chorrahasida albatta urush turar edi. Urushda tug'ilgan, ota-onalari hayotning tubsiz jahannamida chirigan bolalarning fojiasi shundoq ko'z oldingizga kelar edi. Sovuqlik, begonalik, nojinslik, jirkanchlik ufarar edi bu jahannamdan. Va mendan farqli o'laroq в Ёк risoladagiday tug'ilganlar в Ёк ahliga nisbatan mening qalbimda ichki dushmanlik hissi paydo bo'lardi, dunyoda osoyishta-xotirjam kelganlarga o'zining shak-shubhasiz ustunligimni isbot qilishni, jamiyat mening benazir shaxs ekanligimni ko'rib qo'yishini, mening daho ekanligimni bilib olishini va bunga tan berishga majbur bo'lishini, kuchga kuch bilan, yovuzlikka yovuzlik bilan javob berishga doimo tayyor turishni xohlar edim...

Ana shunday puch xayollar bilan katta hayot yo'lga kirdim. Bu dunyoda bir o'zim ekanligimni, so'qqaboshligimni bir soniya ham unutmas edim. Mening otam ham, onam ham, aka-ukalarim ham, opa-singillarim ham, amma-xolalarim ham, jiyalarim ham, amakivachchayu ammayvachcha, xolavachchalarim ham, qo'yingki, hech kimim yo'q. Men oydan tushgan kishiga o'xshar edim. Ehtimol, shu narsa menga yordam bergandir... Ha, fanda mislsiz shuhrat qozondim, butun borlig'imni fanga bag'ishladim, bu esa menga o'zim tanlagan sohada kamtarlik qilmayman dohiyona kashfiyotlar qilishimga imkon beradi. Ha, chindan ham shunday. Men fanga xizmat qildim, fan esa menga, mening mashhur bo'lishimga, mening nafsoniyatimga, mening jamiyatdagi o'rnimga, mening moslashuvchanligimga xizmat qildi...

Bularning hammasi oxir-oqibatda mening taqdirimni belgiladiki, meni kosmosga, orbital stansiyaga olib ketdi, men bu yerda o'zimni o'zboshimchalik bilan samoviy rohib deb e'lon qildim. Bu esa shuhratim yulduzining so'na boshlashidan nishona edi. Endi menga yerda joy yo'q ekanligiga aqlim yetdi.

Men samoda shu narsani tushunib yetdimki, taqdir ko'rgan-kechirganlarimni, kosmosga kelib qolganimning sabablarini qog'ozga bemalol tushirishdek noyob imkon beribdi. Men o'zimga o'zim shunday dedim: sen barcha ko'rgan-kechirganlaringni dadil tan olishing, o'zingga va boshqalarga iqrar bo'lishing shart. Tavba-tazarruning mohiyati shunda o'zingga hecham rahm-shafqat qilmaysan. Hamma-hammasini boshidan oxirigacha aytib berasan.

Aslini olganda, keyinchalik ko'p shov-shuvga sabab bo'lgan bu tarix, aytish mumkinki, arzimas narsadan tibbiyot institutidagi seminardan boshlangan. Oqibatda men homiladorlik mo'jizasini va odamning dunyoga kelish sirlarini o'rganishga muhtalo bo'lib qoldim. Ehtimol, tashlandiqlik sabab alamzada bo'lib qolganim uchun qaltis bo'lgan bu mavzuni odatda hech qachon, hech kim bilan muhokama qilmaganman, boz ustiga yaqin-atrofdagi kishilardan ham tashlandiq degan gap-so'zlarni hech qachon eshitgan emasman.

O'ylashimcha, birga ishlashib turganlar uchun men eng avvalo talabchan ilmiy rahbar, qattiqqo'l boshliq, barcha tan olgan va kattakonlarning doimiy e'tiborida bo'lgan obro'li kishi edim. Iqrar bo'lishim kerakki, mening nazarimda, insoniyat uchun la'nati jumboq bo'lmish intilish shuhratparastlik va amrifarmonlik balosidan men ham xoli emas edim. Men hamma vaqt mavqeimni mustahkamlashga, o'z obro'-e'tiborimni oshirishga harakat qildim. Orqavartdan men haqimda в Ёк Bizning gendik в Ёк deb pichirlashganlari в Ёк Bizning general direktorimiz в Ёк degan ma'noni emas, balki в Ёк Bizning genial diktatorimiz в Ёk degan ma'noni anglatar edi. Bundan zarrachayam xijolat tortmas edim. Buni tushuntirib berish qiyin. Lekin hokimiyatga, hukmronlikka bo'lgan zo'r chanqoqlik chindan ham insoniyatning aql bovar qilmaydigan jumboqlaridan biridir. Va men buyurishga, farmon berishga orzumand edim, hammani tartib-intizomga chaqirar, o'zining yopiq laboratoriyam xodimlaridan, direktor bo'lganimdan keyin esa institut xodimlaridan, ham so'zsiz itoatkorlikni talab qilar edim, iste'dod va tartib-intizom kadrlarni tanlashda mening andozalarim ana shu edi.

Ana shular tufayli men eksperimentator sifatida biologiyada yangi, kutilmagan yo'nalishning dadil tashabbuskori sifatida faqat fanda hammaning diqqatini o'ziga qaratgan taniqli namoyandagina emas, shu bilan birga, tashkilotchilik, rahbarlik bobida ham obro'-e'tiborga sazovar edim. Ha, mening omadim chopdi, bu sohada manfaatdor tashkilotlarning yordami ham chakki bo'lmadi, lekin bu haqda alohida gapirarmiz, men bo'lsam, muvaffaqiyatlardan ilhomlanganimdan, shiddat bilan kuch to'plagan qovoq ariga o'xshab, fan pay-kali ustida parvoz qilar edim: men kashfiyotdan kashfiyotga uchib, oldinlari hech kimga noma'lum bo'lgan fikr-g'oyalar shovqinidan gangib yurar, ana shu sohada abadiylik sir-asrorining muallifi Olloh taoloning o'zini ham orqada qoldirishga tayyor edim. Men ilmiy eksperimentlar doirasida bo'lsa-da, ota-onalar xohlashadimi-yo'qmi, kimning yorug' dunyoga kelishini, qanday tug'ilishi, qanday ota-onalardan tug'ilishini shaxsan o'zim hal qilar edim, ularning urug'laridan nima yarata olishimni bilishsa edi...

Men endi o'zimga o'zim deyman: buning ajablanarli joyi yo'q, o'zingni в Ёк menga yetadigan kishi yo'q в Ёк deb hisoblashingning sababi ham shunda! Nimasini ham aytсам men inson homiladorligi va tug'ilishini idora qila olganimdan chinakamiga esankirab qolgan edim.

Chorva mollarini sun'iy qochirishga o'xshash, sun'iy urug'lantirish yo'li bilan ota-onalari noma'lum odamlarni yaratish fikri birinchi bor paydo bo'ldi. Zootexnika sohasida-ku, bu masala hammavaqt dolzarb muammo. Inson o'zining xo'jalik manfaatlariga qarab chorva mollarining zotlarini o'zgartirib kelgan.

Eksperimental biologiya bu holatdan qanchalar uzoqlashib ketdi. Endi u shunchaki ilmiy-tadqiqot maqsadlaridagina emas, balki odamning tug'ilishini idora qilish, to'g'rirog'i, bu borada sirkdagi nayrangboz kabi, xohlagancha hunar ko'rsatish yo'li bilan odamni sun'iy yaratish muammolari ila shug'ullanmoqda!..

Ha, fanning qorong'i kavagida (fanga o'z mohiyatidan boshqa hamma narsa bir pul) karaxt holda otilib ketganimni anglab yetishga endi harakat qilayotirman, biroq o'sha paytlarda inson zoti uchun xavfli bo'lgan, axloq doirasidan chetga chiqadigan mashg'ulotlarga o'ylamay-netmay boshim bilan sho'ng'ib ketganim haqida fikr yuritmas, buni xayolimga ham keltirmas edim. Men uchun, yosh olim uchun birdan-bir o'lchov - ilmiy peshqadamlik edi. Va fan tantanasi yo'lida men shunday sohaga kirib bordimki, u barcha dinlarda taqiqlangan, oldin biron kishi ham bu jabha sari qadam qo'yishga jur'at eta olmagan edi, men bo'lsam ilohiy eshikni surbetlarcha tepar edim, holbuki, bu eshik ostonasida Xudoga tiz cho'kish kerak edi.

Mana, sen qayerlarga borib qolding. Kunlardan bir kun seni institut partkomiga chaqirishdi va katta hurmat, xayrixohlik, hatto xushomadgo'ylik bilan kechirim so'rab bildirib qo'yishdiki, sening ilmiy ishlaring bundan buyon mutlaqo maxfiy hisoblanadi, в Ёк Sening qimmatli tadqiqotlaring haqida ochiq matbuotda, ayniqsa chet ellarda hech narsa bo-silmasligi kerak, o'shanda ham sen bu gaplarga ahamiyat ber-mading. Holbuki, o'shanda sening qo'ltig'ingga birinchi bor qo'l solib ko'rishgan edi. Keyingi buyurtmachilar sendan o'z-lari uchun tayyor malay yasab oldilar. Sen uchun esa boshqa narsa "ish qilish, fanni oldinga siljishi"

muhim edi.

Tan olish kerakki, sen biologiya jahannamida Mefistofel' eding. Bosiq aql, o'tkir mushohada sen olimning hammadan ko'ra ham ana shu sifatlarini yuqori qo'yar eding. Sen o'z roling uchun vaj qidirmading, ana shu la'nati yo'lda shu qadar katta kuch-quvvat sarflashga seni nima majbur etganini tushunib yetishga harakat ham qilmading. Tashlandiq bolaning eng avvalo, asrning hech kim oldiga tusha olmaydigan dahosi bo'lish istagida ekanini kim bilibdi deysiz? Sen ilmiy muammolarga butun borlig'ing bilan sho'ng'ib ketib, o'zing sezmaganda holda yaxshilik va yomonlikning, ezgulik va yovuzlikning narigi qirg'og'iga o'tib qolding, odamlarni qiynab kelgan masala o'zlari yaratgan va o'zlari cho'qinadigan amri axloqlarini butunlay mensimay qo'yding. Hayotning mazmun-mundarijasini anglab olish uchun asrlar bo'yi sarson-sargardon yurgan odamlarni nazar-pisand qilmading, sening bundan boshqa ishtiyotlaring ham oshib-toshib yotar edi. Buyuk faylasuf, sening vatandoshing, zamondoshing Losevning gaplarini payt topib o'zingdan nariroqqa surib qo'yding, holbuki olim insoniyat tarixida fanning roli haqida mulohaza yuritarkan, go'yo ataylab sening uchun dolzarb fikr bildirgan. Darvoqe, Losev jamiyat va madaniyatning cheksiz taraqqiy etishi to'g'risida yangi yevropacha ta'limotning nigilizmi borasida so'z yuritarkan, bunday degan edi: yevropacha paradigmaga ko'ra, har qanday davr o'z oldiga umuman mazmunsiz bo'lgan holda, boshqa davr uchun tayyorgarlik va o'g'it, bundan keyingi har qanday davr ham o'z holicha mazmun-mundarijasiz bo'lgani holda boshqa bir davr uchun, shu bilan birga kelajakda ro'y berishi mumkin bo'lgan barcha davrlar uchun oziq va zamindir, xolos; maqsad esa har doim va muqarrar suratda cheksiz zamonlar sari tobora uzoqlashaveradi; shunday qilib, yangi-yangi jannatlar va'da qilganlarning haq ekanligini hamisha tasdiqlaydi. Sen bo'lsang Losevning ana shu teran fikrini o'zingga erkinlik yaratmoq, javobgarlikni avlodlar zimmasiga yuklamoq uchun o'z intilishingga moslab sharhlading. Sen o'zingni mening vazifam "fanni rivojlantirish", kashfiyotlar qilishdan iborat, bu kashfiyotlarning natijalari nima bo'ladi buni boshqalar hal qilsin deb ishortirding. Sening ishing inkubator bachadonda homila yetishtirish edi; sun'iy yetishtirilgan odamlarning taqdiri nima bo'ladi, buning senga daxli yo'q edi.

Hozirgi kudalik hayotda "Bu bizning muammolarimiz emas" degan surbetlaricha ibora tarqalgan. Sen bo'lsang oldinlari ham xuddi shu yo'sinda ish ko'rar eding, sun'iy homilalarning taqdiri haqida gap ketganda o'z raqiblaringga: bu masala ularning o'zlarini tashvishga solsin, ularni o'z muammolarini o'zlari hal qilishlariga qo'yib berish kerak, deb javob berar eding. Shu yo'l bilan tug'ilganlar, ijtimoiy mavqe nuqtai nazaridan boshqalar bilan teng sharoitda bo'lgan ikszurriyotlar o'zgalari kabi o'zlari haqida o'zlari o'ylashlari lozim edi. Sen bularning fan uchun hech qanday daxli yo'q deb hisoblar eding. Sun'iy bola tug'dirish texnologiyasidan tashqarida bo'lgan biron narsa seni tashvishlantirmas edi.

Ha, sen shunaqa odam eding. Ehtimol, chindan ham o'z ilmiy sohangda dunyo ahamiyatiga ega kashfiyotlar qila biladigan, fanning kelajak taraqqiyotini oldindan aytib bera oladigan daho bo'lgandirsan. Lekin sening barcha qilmishlaringni o'sha tashlandiq bola boshqarib turar edi. Sen bo'lsang buni tan olmading, qachonlardir eshik oldiga tashlab ketilgan xuddi o'sha tashlandiq bola mo'jizalar ko'rsata olishini, oldindan rejalashtirilgan odamlarni tug'dirishga amr bera bilishini butun dunyoga isbot etish uchun har doim urinar edi. Sen bu taqdirlarni o'z laboratoriyangda hal qilding, sen hech kim jur'at eta olmagan, hech kim qila bilmagan ishlarni qilding sen o'z xohishing va chizma rejangga qarab, sun'iy loyihalashtirilgan odamlarni dunyoga keltirding, sen vasvasaga tushgan eding, sen odamlar ustidan botiniy hokimligingdan mast eding.

* * *

Va har ehtimolga qarshi sen o'z qilmishlaringni XX asr oxirzamonini oldindan sezganing bilan oqlamoqchi bo'lding, holbuki buni geopolitik miqyosda butun dunyo anglab tashvishga tushgan. Axir termoyadroviy kashfiyotlarining mudhish, tubsiz jahannami yoqasida hech kim fan otining jilovini tortmagan, shu sohada ish olib borayotgan olimlardan birontasi olamning umuman hayotni xavf ostida qoldiradigan sirli negizlariga burun suqmaslik uchun cho'rt orqaga qaytmagan, bunga o'zini majbur ham qilmagan edi. Fan kashfiyotlarning dohiyonaligi ila yumushlarning jinoyatkorligi orasida beparvolik bilan ish ko'rib, ularni baravarlashtirmoqchi bo'ldi, strategik mulohazalarga ko'ra maxfiy tutilgan, lekin vaqt o'tishi bilan atom bombalarining otalari deb e'lon qilingan, umri oxir bo'lgan sari tobora ko'proq vijdon azobini tortgan va coyada qolmasmikinman deb o'ylagan olimlarni fan butun dunyoga ma'lum va mashhur qildi va ularning fani olg'a boraverdi. Axir fan arboblari uchun hech qayoqqa qaramasdan va hech narsani nazar-pisand qilmasdan atomning ichki dunyosiga kirib borishdan, odam bolasining g'arib jismi-joniga nisbatan bahaybat ana shu dev kuchini tezroq qo'lga kiritishdan muhim vazifa yo'q edi, axir, bu kuch odamlarga butun koinotda cheksiz qudrat egasi bo'lishga da'vo qilishga imkon berar edi-da! Ana shu ilmiy g'oyalarning g'irt mutaassibligidan kelib chiqadigan halokatli xavf haqida, yadrochilar kashfiyotlarining muqarrar oqibatlari to'g'risida shuni aytish kerakki, bu tashvishlar avlodlar chekiga tushar edi. Otolarning vasvasaga tushib qilgan kashfiyotlarining mashaqqatlarini shu avlodlar tortishi kerak edi, qanday ish ko'rish lozimligi haqida, tirikchilik qilish uchun qaysi yo'l bilan moddalarni yanada boshqa holatlarga aylantirish ustida bosh qotirish ham avlodlar zimmasiga qoldirilgan edi. Hozircha hammasining iloji topilayotgan edi. Sen ham shunga umid bog'lar eding...

Ha, sen ham tabiat inson oldida mas'ul bo'lmagan kabi, olim ham o'z tadqiqotlarining samaralari uchun javobgar emas, deb astoydil ishonarding. O'z burchingning xaloskorligiga bo'lgan ishonchingga hech nima putur yetkazmas, sen hech narsadan xijolat chekmas eding.

Ha, sen nigohdan yashiringan ko'zgu orti ilmiy dunyosida chiqib kelayotgan yulduz eding. Va hatto xotining Yevgeniya birdan vabodan qochganday seni tashlab ketib, viloyat teatrlari bo'ylab kezar ekan, azob-uqubatdan boshi chiqmagan kampirlar roliga rozi bo'lib yurganda ham, barcha voqeadan xabar topib, ko'p narsalarni sen bilan birgalikda boshidan kechirgandan so'ng birdan qarib qolganda, hatto sendan qochib ketganda ham o'zingni yo'qotmading, iztirobga tushmading, alanglab qarab qolmading, uning ketidan quvib ketmading, eng muhimi, uning ko'ziga o'ta dahshatli bo'lib ko'ringan narsalarni tanqidiy nuqtai nazardan xayoldan o'tkazishga ham harakat qilmading. Yevgeniya tadqiqotlarining ma'nosini chaqishga biron marta ham urinmadi.

Eksperimentlarning mohiyatini biron marta ham tasavvur qila bilmadi. Xotining ilmiy maqsadlardan uzoq edi, o'zga muhitda yashar edi, lekin u senga qadr don edi va sen u bilan ko'p yillar bir yostiqqa bosh qo'ygan eding, u sen faqat ish bilan ovora bo'lganingda ham, hatto o'zing uni tez-tez abort qilib turganingda ham (keyinchalik bu haqida o'zing achchiq alam aralash afsuslading, axir bu bilan sen o'z oilaviy hayotingning ildiziga bolta urgan, risoladagi ayolning qat'iy nafratiga uchragan eding-da) - Hamma-hammasiga chidadi, lekin seni hech narsa to'xtata olmas edi. Sen fanga fidoiylik bilan kirib ketib boshqalarning, eng avvalo sevikli xotiningning his-tuyg'ulari, fikr-mulohazalari bilan hisoblashmasdan to'g'ri ish qilayotirsanmi-yo'qmi bu savolga javob berishga harakat ham qilmading, bu haqda o'ylab ham ko'rmading. Yevgeniya sening nima ishlar qilib yurganlarindan, yillar o'tib, nimalarga erishganingdan va bundan qanday maqsadlarni ko'zlayotganingdan xabar topgach, sening oldingda tiz cho'kib yig'ladi, hammasini tashlab, Moskvadan uzoq-uzoqlarga, ayatlyk ilmiy markazlarida ishlar to'lib yotgan, professorlar

yuksak qadrlanadigan va Moskvadagidan kam maosh olmaydigan Uzoq Sharqqa ketishni iltimos qildi; xotining o'sha tomonlarda teatrlardan ish topishini aytib, yangidan turmush boshlashni, nihoyat, bolalik bo'lishni o'tinib so'radi, lekin sen rafiqangning tavallolarini inobatga olmading, ayolingning, o'zing aytganday eksperimentlaringdan soddalarcha qo'rqishi, injiqliklari senga chivin chaqqancha ham ta'sir etmadi, sen o'zingga ishonib topshirilgan yumushlardan voz kechishni xohlamading. Buning uchun keyinchalik qanchalar afsuslanmading, qanchalar o'kinmading, lekin endi kech edi... Hayot echa bir o'zandan o'tib, boshqa o'zanlarda davom etaveradi...

Senga shuhratparastliging tinchlik bermas edi. Yevgeniya ketdi-qoldi, shunga ham kuyib-pishamanmi deb o'ylading nima, shunga ham ota go'ri qozixonami, o'zingga boshqasini topib olasan, ishlardan sal qutilgach, razm solasan atrofda qancha xotinlar bor va albatta o'zingga, didingga yoqqanini, eng muhimi, pokdomon, sen qilayotgan ishning axloqqa to'g'ri kelish-kelmasligiga ortiq darajada shubha bilan qaramaydiganini tanlab olasan. Va bu ayolni imtiyozli kishilar uchun ajratilgan "feodallar" xiyobonida, atomchilarning xuddi shunday dang'illama hovlilari biqinidagi o'zingning akademiklarga mo'ljallangan toq-ravoqingga olib kelasan. Lekin bu rejalarining bemalol ro'yobga chiqadigan bo'lishiga qaramasdan, o'shondog'icha qolib ketdi. Yangi voqealar yuz ko'rsatishi bilan uylanishdan boshqa tashvishlarning ham yetib ortar edi, sening keyingi butun hayoting, kosmosga, orbital stansiyaga jo'nab qolishga va o'zingni samoviy rohib deb e'lon qilishga majbur etgan barcha shart-sharoit mana shu voqealar oqibati bo'ldi.

U paytlarda sen akademiklar orasida anchagina mashhur shaxs eding, fanga otalik qiluvchi organlarning alohida diqqat-e'tiborida turarding. Adolat yuzasidan aytganda, KPSS MK bu ma'noda maqtovg'a sazovor edi. Bunga o'z tajribangda bir necha marta guvoh bo'lgansan.

Har qanday mablag' va imtiyozlarning sening institutingga, eng avvalo, o'zingning mashhur laboratoriyangga deyarli yugur-yugursiz, tanish-bilishlarsiz osongina berib turilishi MK homiyligi tufayli edi. O, hokimlarning marhamatiga, saroydagilarning mehribonligiga-yu, to'ralarcha hozirjavobligiga odam bolasi naqadar tez ko'nikadi. Endi esa hamma vaqt shunday bo'lib kelganmi, har doim shunday bo'lib qolaveradimi, deb o'z-o'zingga savol berasan. Misol keltirish uchun uzoqqa borish shart emas. Fanlar akademiyasining prezidenti, yetakchi atomchi olim shaxsiy suhbatlardami, telefon orqalimi, "Andrey Andreevich, xudo haqqi, hech narsadan o'zingizni qismang. Dadil bo'ling, mamlakat sizning programmangizni jamiki zarur narsalar bilan ta'minlashga tayyor. Chet ellardan keltirilgan asbob-uskunalar bo'ladimi, transportmi, qo'ying-chi, nimaiki zarur bo'lsa, aytavering, tortinmang. Siz o'ta muhim ish qilyapsiz", deb qayta-qayta tayinlar edi.

Dunyoning yarimini egallagan butun mamlakat nomidan aytilgan ana shunday maqtovlardan, oliy himmatdan g'alati bo'lib ketar eding, o'lja ilinjida aylanib ucha boshlagan yirtqich qushlar yanglig' partiya xodimlarining sof ilmiy tajribalar bilan tobora ko'proq qiziqqa boshlagani sening g'ashingga tegar edi, lekin sen og'zingga talqon olib g'ing demay turaverar eding, sen minnatdorchilik og'ushida xushomadgo'ylik ham qilmading, shu bilan birga oliy rahbariyatning e'tiborini ohangraboday o'ziga tortgan shov-shuvga sabab bo'ladigan qandaydir loyihaning bo'yin tovlamas ijrochisi deb qarashlariga qarshilik ham ko'rsatmading, men bunaqalardan emasman deb ham qo'ymading. Ha, o'zingni vaqtida to'xtatishing, keyinchalik ma'lum bo'ldiki, o'zingning chindan ham mulohazali ekanligingga amin bo'lish uchun bahona qoldirmasliging kerak edi. Lekin sen o'z qiziqing, betayinmiding, amalparastmiding, senda hokimiyat egalari xira pashshaday yopishib olish xususiyati bormidi? Ehtimol, xuddi shuning uchun bo'lsa kerak, niyat-maqsadi o'ta dudmal ilmiy programmani boshqarishni senga taklif qilishdi. U "Jinslarni embrional negizda boshqarish" deb ataladi, biroq bundan maqsad: noma'lum (anonim) ota-onalardan yangi zurriyotlar yaratish metodini ishlab chiqish edi.

Bunaqasi dunyoda bo'lgan emas. Sen dafatan paydo bo'lgan qaroqchiga o'xshab bu ishga o'ralashib qolding. "Ikszurriyot" istilohi sening ixtirong emas, uni qisqartmalar desa o'zini tomdan tashlaydiganlar fan mutasaddilari o'ylab topganlar, bu ibora tezda qariyb o'ziga xos inqilobiy sirso'z (parol) bo'lib qoldi, chunki laboratoriya sharoitida ikszurriyotlar yaratishdan maqsad yangi tipdagi odamlarni, mafkuraning bo'lajak fidokorlarini yetishtirish edi. Ikszurriyotlar XXI asrning fidoyi inqilobchilari bo'lib qolishlari kerak edi. Xuddi ana shu narsa nazarda tutilar edi. Partiya rahbarlari o'lim to'shagida yotgan jahon kommunistik mafkurasini tiriltirish va qayta tiklashning yangi usuli ana shunda, deb tushunishar edi. Sen iqror bo'lishing kerak oradan ko'p o'tmasdan "ikszurriyot" degan yangi so'zga qulog'ing o'rganib ham qoldi, sen qilayotgan ishga yuraging, qalbing odatlanib qoldi sen o'zingni o'zing shu narsaga ishontira oldingki, sening eksperimentlaring bor-yo'g'i fandır, tajribalardan nimalar kelib chiqishi esa sening ishing emas.

To'xta! Oshiqma! Bu yerda hamma narsani ipidan ignasigacha gaplashib olishga to'g'ri keladi. Ha, "ikszurriyot" atamasini yuqoridan taklif etishgani tushunarli, bunda insoniyatning yangi zotini yaratishning uzoq muddatli programmasi ko'zda tutilgan edi. Lekin ishning eng boshida strategik maqsadlar tilga olinganda, sen e'tiroz bildirmading, undan voz kechmading, o'zingni chetga olishga harakat ham qilmading. Va seni yangi Darwin deb ko'kka ko'targanlarida ham, sivilizatsiya tarixidagi bu mislsiz programma sening nazariy va amaliy ishlaringdan, bu boradagi bashoratlaringdan kelib chiqdi, deganlarida xijolat ham tortmading. Seni ilmiy rahbarlikka taklif qilganlarida go'yo shunday bo'lishi tabiiyday, o'sha zahoti rozilik bildirmagan bo'lsang ham, o'ylab ko'raman, deding, lekin butunlay voz kechmading. Ha, voz kechish kerakmi, shunday qilish mumkinmidi? Yolg'iz o'tning changi chiqmas. O'sha paytga kelib, rasmiy doiralarda da'vatiga shunday uchgan edingki, xo'jayinlarning birona iltimosiga yo'q demasding.

* * *

Bu gap to'g'ri bo'lib chiqdi. Fanlar Akademiyasi prezidentining taklifiga javoban "o'ylab ko'raman" degan kuningoq sen Eski maydonga, Siyosiy byuro a'zosi, KPSS MKning mafkuraviy masalalar va xalqaro kommunistik harakat bo'yicha sekretari Konyuxanov Vadim Petrovich huzuriga taklif qilinding.

Eski maydonga sen deyarli o'z uyingga kelganday yetib kelding, tez-tez bo'lmasa ham turli masalalar yuzasidan yiliga bir necha marta bu yerga kelib ketar eding-da. Bu safar ham o'zingning direktorlik qora "Volga"ngda kelding, Moskva ko'chalarida izg'ib yurgan mashinalarga, chumoliday qaynab yotgan yo'lovchilar oqimiga alang-jalang qarab qo'yar eding. Sening qayoqqa va qanday maqsad bilan ketayotganingni bilganida bormi, olomon ko'chani to'sib olib mashinangning dabdalasini chiqarib tashlagan, o'zingni esa toshbo'ron qilgan bo'lar edi. Buni vahshiylik deymasding, ularning bu shafqatsizliklarini Parvardigor afv etgan bo'lur edi. Har doimgiday, tushdan keyin Moskva, ayniqsa, shahar markazi odam dengiziga aylangan edi. Odamlar bu haqda fikr qilib ko'rishdimi-yo'qmi, lekin xuddi shu soatda ular uchun turmushning jamiki muammolari biron narsani qidirib topish haqida bosh qotirishdan va qo'lga kiritish, sotib olish, shu niyatda itday izg'ib yurishdan iborat edi desa bo'ladi. Lekin ulardan birontasi ham sal nariroqda kimningdir Tabiatga, Tarixga, Xudoga, odamlarga Hamma-hammasiga qarshi qandaydir ish qilish niyatida ekani,

shundan so'ng dunyoning qaytadan yaratilganday o'zgarib ketishi haqida bir lahza bo'lsa ham o'ylab ko'rmas edi.

Darvoqe, ana shu rejani amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lgan kishi ularning yonginasida ko'zni kuydirib salobatli avtomobilida suzib ketayotgan edi va tabiiyki, xuddi shu onda bu kishining oila, nasl-nasab, avlodlarning vorisligi tushunchalari o'tmishning sarqitlari bo'lib qoladigan zamon kelishi uchun ishlayotganini, oqibatda har kim ibtido va intiho bo'lib qolishi mumkin ekanligini, kishilar kimlardan paydo bo'lgani va kimlarni dunyoga keltirgani haqida zig'irchayam tasavvurga ega bo'lmay qolishini ulardan birontasi xayoligayam keltirmas edi... Bu vazifalarni oila o'rniga Ota-Davlat bajarishi kerak edi.

Ammo bu sening shaxsiy jahonshumul programmang emas edi, albatta. Mafkuraviy g'oya lop etib sening miyangga kelgani yo'q, bu boshqalarning fikri, shunday bo'la qolsin, lekin bunga shaxsan sen va sening ilming xizmat qildi, tajribalaring totalitar davlatning qora kuchlariga ulardan o'z maqsadlarida foydalanish yo'lini shifitib qo'ydi. B haqda sen endi, bo'lari bo'lgandan keyin gapiryapsan. Biroq sen o'sha kezlarda ham kashfiyotdan qanday amaliy xulosalar chiqarish mumkinligiga fahming yetar edi, ammo sen bu narsaning bevosita menga aloqasi yo'q deb hisoblading va bu haqda o'ylamaslikka intilarding. Shunday bo'lib chiqdiki, ulkan reja, kirdikor mo'ljallangan, bu hech ham xomxayolik emas ekan, sen shug'ullanayotgan kori-amal endi xo'jayinlarning erkatoyi bo'lmish tadqiqotchining ilmiy mashqlarigina emas edi. MKga kelganingdan keyin bunga amin bo'lding. Bu safar eshik oldida seni Konyuxanovning kotibi kutib oldi va maxsus liftda barcha nazorat postlarining yonidan o'tib, yettinchi qavatiga olib chiqdi. Konyuxanov seni kutib turgan edi. U eshikni o'zi ochib, seni kabinetiga taklif qildi.

- Andrey Andreevich, sizni ko'rganimdan xursandman! U ko'zoynagini yaltiratib salomlashdi sen bilan. Uning iltifotida soxtalik sezilmasdi. Biz siz bilan tez-tez ko'rishib ham turolmaymiz. Keling, biroq gaplashaylik, yuragimizni bo'shataylik. Sizni kutib o'tiribman, buning uchun har kungi yumushlarni bir chekkaga surib qo'ydim, qurib ketsin bu ishlar! ha, siz haqsiz, har holda tez-tez muloqot qilib turgan ma'qul, Andrey Andreevich. Lekin hammasiga vaqt kerak, vaqt, vaqt! Marhamat. - Va kotibani ogohlantirdi: - Hech kim bezovta qilmasin. Men yo'qman.

Bu pisanda uchrashuv favqulodda ahamiyatga ega ekanligini bildirar edi. Oqibatda xuddi shunday bo'lib ham chiqdi.

Konyuxanov o'zini tuta bilar, suhbatdoshini o'ziga rom qila olar edi. Odobli edi, andisha bilan quloq solar, o'ylab gapirar edi. Taomili bilan kiyingan edi: sipo kostyum, shu rangdagi galstuk, sifatli poyabzal. Ovqatni ko'p yemasa, suyuqni ko'p ichmasa, qaddi-qomatiga ahamiyat bersa kerak. Favqulodda yaltiroq ko'zoynagi uning turmush lazatlaridan voz kechgan kishilarnikiga o'xshash cho'zinchoq yuziga yarashib tushgan edi. "Takaning soqolini yopishtirib qo'ysa, Dzerjinskiyning o'zi bo'ladi-qoladi", deb o'ylagansan sen o'shanda nima uchundir.

MKning bu kotibi haqida fikr yomon emas edi, aksincha, ko'plar uni keng fikrlaydigan odam deb hisoblardi. Siyosiy byuro a'zolari orasida u eng yoshlaridan biri edi. U ellikka yaqinlashib qolgan va eng ishchan kotib deb tan olinar edi. Diplomatiya sohasida martabaga erishdi, bizlar uchun siyosiy jihatdan ayriча ahamiyatli bo'lgan mamlakatlarda bag'oyat puxtalik bilan, aniq maqsadni ko'zlab ish ko'rardi. Shimoliy Koreyada, V'etnamda, Kubada va Xitoyda maslahatchi, so'ngra elchi bo'ldi, uning xizmatlari yuksak baholandi va o'sha yerdan, o'sha qaynoq chiziqdan mas'ul ishga ko'tarishdi, shuni aytish kerakki, umumiy fikrga qaraganda, juda munosib va odilona ish bo'lgan. Keyinroq esa, xalqaro Olimpga BMTga Doimiy vakil bo'lib jo'nab ketishdan sal oldin Konyuxanov birdan partiya organlariga, ularning oliy pog'onalariga ishga olindi va shundan buyon xalqaro kommunistik harakatlar sohasida barcha mafkuraviy va tashqi siyosiy ishlarni boshqaradi.

Sen Konyuxanovni bilar eding va mana, kezi kelib uni boshqacharoq nuqtai nazardan ko'ryapsan.

Umumiy gaplardan keyin, muddaoga ko'chishdan oldin u qistirib qo'ydi Andrey Andreevich, gapni uzoqroqdan boshlayman. Meni to'g'ri tushunsangiz kerak, demoqchimanki, insoniyatning tarixi bir lahza, aytaylik, kimningdir miyasiga qandaydir fikr yashin yanglig' kelib qolganda voqe bo'ladi. Ma'lumki, hayotda hamma narsa muayyan vaqtgacha tadrijiy rivojlanadi. Lekin ba'zan birdan, aytish mumkinki, inqilobiy vaziyat paydo bo'ladi, kolliziya ro'y beradiki, qandaydir g'oya chindan ham hamma narsani birvarakayiga ag'dar-to'ntar qila oladi. Va hozir xuddi ana shunday paytdir. Faqat, xudo haqqi, bu g'oyaning muallifi kaminai kamtarin deb o'ylamang. Men bu o'rinda bor-yo'g'i galaga qo'shilib uchadigan qushday boshqalarga hamrohman, xolos.

- Unda men qanaqa qushman? - suhbatdoshning nima demoqchi ekanligini tushinib olishga harakat qilib luqma tashlading sen o'zingni tutolmay.

- O'zgina sabr qiling. Bu shunchaki, gapning xamirturishi, muqaddimasi, bo'lmasa, ishning mohiyatiga yaqinlashish amrimahol.

Demak, muqaddimani davom ettiraman. Men nazarda tutgan narsa inqilobiy xarakterdagi tarixiy qadam. Unda Fransiya inqilobining uchquni, bizning Oktabr' inqilobimizning yolqini mujassam, men shunday deb bilaman. Bu tafakkurning mutlaq erkinligi, siyqasi chiqqan zamonlar Aflotun nazarda tutgan fikrning o'zginasidir: g'oyaning moddaga ta'siri va moddaning o'zgarib ijtimoiy-siyosiy idealga aylanishi. Men tushunib turibman, Andrey Andreevich, siz hozir bu gaplarning nima keragi bor, bu qanday leksiya o'zi, deb hang-mang bo'lib qoldingiz. Lekin meni afv eting, bu masala sizga, sizning faningizga bevosita aloqador! ha, ha! Ajablanmang, shunday!

Ikkovlaring guruh-guruh odamlarni yig'ib o'tkaziladigan kengashlar uchun mo'ljallangan katta stol atrofida o'tirdinglar, kotiba jimjimador gulli nafis finjonlarda choy keltirdi. Sen bu yerga o'ta muhim yumush yuzasidan taklif qilinganligingni tushunding, aks holda uzundan-uzoq debocha kimga kerak edi. Va sen o'zingning o'ta ayriча ilmiy eksperimentlaringning amaliy ahamiyati partiya Markaziy Komitetining e'tiborini nimasi bilan tortganini fahmlab olishga urinib ko'rding. Asta-sekin manzara oydinlasha bordi, bu ish seni o'z miqyosi bilan hayratda qoldirib, sergaklikka chaqirar va ayni vaqtda o'zining shiddati bilan o'ziga rom etar edi.

- Mana sizga, Andrey Andreevich, ochig'ini aytganda, suhbatimizning mundarijasi, - davom etdi Konyuxanov. U chekib bo'lgan papiros qoldig'ini billur kuldonga qo'li bilan xomush ezib o'tirar ekan, birdan boshini ko'tardi. - Masalani keragidan ortiq darajada chigallashtiryapman shekilli, - kulib qo'ydi u. - Shunaqa muqaddimalarga ko'nikib qolganman. Siz esa o'zimizniki. Shuning uchun imkon qadar samimiy va qisqa gaplashaman. Mana shunisi qiyinroq. Faqatgina... Birinchisi, eng muhimi, partiya sizga ishonadi, Andrey Andreevich. Ishonadi. Va tarix sizning oldingizga qo'ygan vazifa Hammamizning umumiy vazifamiz. Ha, tushunaman, fan bilan partiya ayrim-ayrim narsalar, biroq hamma sohada va hamma joyda sinfiy yondashish muqarrardir. Biz markschileninchilar shunga asoslanamiz va bizning tarixiy afzalligimiz, shubhasiz, ana shunda. Mana shu masalada sizning kashfiyotlaringiz, ta'bir joiz bo'lsa, qo'lbola biologiyaning kashfiyotlari bu odam tabiatiga chuqur kirib borish, aslida inson shaxsini qayta qurish, shaxsning kelib chiqishini, jamiyatdagi o'rni va rolini qayta qurish, keyinchalik esa sun'iy tug'iladiganlar matritsasiga asosan butun insoniyatni qayta qurish imkoniyati demakdir. Faqat boshlab yuborish qiyin, xolos. Mana, XX asr aravasi qayerlargacha bordi!

Men sizga aql o'rgatmoqchi emasman, lekin shu ma'noda men Fan bo'limimizning fikriga to'la qo'shilaman dunyo yaratilgandan

beri bunaqasi bo'lgan emas. Sizning siymongizda fan chindan ham misli ko'rilmagan qudratga ega bo'ldi. Darhaqiqat, siz tahsinga loyiqsiz. Idora qilib bo'lmaydigan homiladorlik va tug'ilish hodisasi boshqariladigan jarayon bo'lib qolayotir. Endi shunday fikr tug'ildi: buni ommaviy tartibda joriy qilishga urinib ko'rilsa, qanday bo'larkin? Bu inqilob, faqat nomi yo'q, biologik tur sifatida odamni qayta ishlab chiqarishdagi chinakam inqilob. Shunday ekan, bu jarayon boshqariladigan va nazorat qilinadigan ekan va jamiyat hayotida yangi omil ekan, tarixning yangi dastagi ekan, demak, siz ham tan oling, bu endi siyosatning ishi. Va bu asnoda biz siz bilan, Andrey Andreevich, endi sheriklar, partnyorlar sifatida uchrashyapmiz. Biz shunga asoslanamizki, partiya chetda qolmasligi, qandaydir kuzatuvchi bo'lib turmasligi kerak, aksincha, vaqtni qo'ldan boy bermasdan, bu jarayonning boshida turmog'i, jamiyatimiz, mafkuramiz maqsadlari va vazifalarini ko'zlab uni tegishli yo'nalishga burishi lozim. Xudo haqqi, meni kechiring, Andrey Andreevich, men tuzalmaydigan sergapman. Lekin siz gap nimada ekanligini tushunasiz. Siz hamma narsani oldindan bilib turasiz, siz - daho kishisiz. Va men bir narsani qo'shimcha qilmoqchiman. Gap nima haqida ketmasin kosmosdagi kashfiyotlardan tortib ekspremental biologiyadagi kashfiyotlargacha biz o'zimizning pirovard maqsadimizni, jahonshumul rolimizni unutishimiz mumkin emas. Mana sizga eng muhimi. Afsuski, hatto bizning MKda, apparat doiralarida ham ma'lum revizionistik kayfiyatlar bor. Men sizdan hech narsani yashirmayman, siz o'zimiznikisiz. Ba'zi bir o'rtoqlar alohida mamlakatda sotsializm sharoitida tinchgina yashashni xohlaydilar. Ular bizning butun dunyo mehnatkashlari haqida qayg'urishimizni unutib qo'yadilar. Kapitalizm bilan musobaqada biz g'alaba qilishimiz lozim. Va jahon inqilobi shiori hozir ochiq aytilmayotgan bo'lsa ham sayyorada kommunizm g'alaba qilajak! Bu bizning asl maqsadimiz va uni har qanaqa yo'l bilan, jamiki vositalarni ishga solib yaqinlashtirmog'imiz darkor. Inchunin faqat ilm bilan andarmon bo'lib, eksperimental biologiya sohasidagi sizning noyob yutuqlaringiz insoniyat hayotida qandaydir jahonshumul voqea bo'lajagidan bashorat qilayotganiga shubha qilmasangiz kerak. Ha, shunday! Men buni jiddiy aytayapman. Sirdan qaraganda, buni tasavvur qilish ham qiyin axir hamma narsa bor-yo'g'i laboratoriyada undirilgan embriondan, aytaylik, probirkada dunyoga kelgan urug'dan boshlanadi-da! hamma gap shundaki, buning oqibatida tug'ilgan odam uni ikszurriyot deb ataylik noma'lum shaxs. Bu ota-onasi noma'lum, sun'iy yetishtirilgan sub'ekt, men shunday tushunaman. Sizga kunday ma'lum bo'lgan narsalarni nima uchun men tushuntirib berishga urinyapman? Gap shundaki, bu siz uchun qiziqarli laboratoriya eksperimentlari ob'ekti bo'lsa, biz uchun ikszurriyot yangi tipdagi odam. Va bizning taxminlarimizga ko'ra, mehnatkash sinflarni eski dunyodan xalos qilish uchun, uni ag'dar-to'ntar qiladigan ham xuddi ana shu ikszurriyotdir! hamma gap ana shunda. Vaqt kelib, tarixiy jarayonda harakat qiluvchi bosh shaxs ham ana shu ikszurriyot bo'lishi mumkin!

Ehtimol, meni hissiyotga berilib, jo'shib ketyapti, deb o'ylarsiz, Buning sababi bor. Axir ikszurriyotlar fenomeni siyosiy jihatdan hayron qolarli darajada istiqboli porloq. Bu shunday o'tkir kuch bo'ladiki, bu kuch bizdan farqli o'laroq, orqa-oldiga qaramasdan, qo'rqinch va shubha nima ekanini bilmasdan butun dunyoda kommunizm g'alabasi uchun kurashadi. Oila va qarindoshlik aloqalarini eski, zo'ravonlik dunyosining qoldiqlari sifatida huddi ana shu ikszurriyotlar tarix axlatxonasiga uloqtiradi. Shaxs va ruhiyatning misli ko'rilmagan ozodligini o'zida mujassamlashtirgan ikszurriyotlar odamzodning inqilobiy ta'limimiz allaqachon oldindan ko'ra bilgan yangi davriga yo'l ochib berajak. Ikszurriyot o'z umrini o'tagan eski dunyoni kelajakda qo'porib tashlash barobarinda yangi dunyoni bunyod etajak. Aminmanki, ikszurriyotlar muhitida buyuk kishilar, daholar odatdagi eskirib qolgan muhitdagiga qaraganda ko'proq paydo bo'ladi. O'zingiz tushunib turibsiz bunda oilaviy va boshqa eskirgan kishanlar va tashvishlardan butunlay ozod bo'linadi. Bolalar sun'iy yo'l bilan, ota-onalarsiz bunyod etiladi, tegishlicha tarbiya qilinadi. Aytmoqchi, bo'limdagi ayrim o'rtoqlar ota-onasi noma'lum bo'lgan bolalarni kelib chiqishi noaniq bo'lgan qimmatli tog' jinsi parchasiga o'xshatib вЂњsbakitlarвЂќ deb atashni taklif qilmoqdalar, lekin mening nazarimda вЂњikszurriyotвЂќ yaxshiroq, aniqroq.

Hozircha biz faqat nazariyabozlik qilayotirmiz, faqat bizni qiziqtirgan mavzu yuzasidan fikr yuritmoqdamiz, mislsiz yangi olam hodisasi nimalarga olib kelishini oldinroq ko'rishga harakat qilayotirmiz, lekin buni oldinroq aytib bera olish zarur. Hozirgi zamon sivilizatsiyasi voqealarni, muammolarni qatorlashtirib qo'yayotgan ekan, qo'l qovushtirib turish mumkin emas. Tarix buni kechirmagan bo'lur edi. Shu munosabat bilan aytadigan gapim shuki, kelajak ko'p jihatdan dunyoviy kurashda birinchilikni qo'lga ola bilgan kishiga bog'liq bo'ladi. Yangi odamlarga - ikszurriyotlarga jamiyat eshigini ochib qo'ygan kishi g'olib chiqadi, ikszurriyotlarning shubhasiz afzalliklari shundaki, ana shu ota-onasiz, qon-qarindoshsiz tug'ilgan zotlar oiladan, har xil qon-qarindoshlik va urug'-aymoqlik rishtalaridan, patriarxal hamda o'zga aloqalardan mutlaqo erkin bo'ladi, bu esa eskirgan axloqning asriy yukidan qutqaradi. Siyosiy jihatdan esa mislsiz yutuq. Ikszurriyotlar kollektivizm va baynalmilallik etaloni bo'lib qoladi. Ular kommunistik baynalmilalning zarbdor kuchi bo'lib qoladi va xuddi shu odamlar G'arbga hal qiluvchi zarba berajak! Bularning hammasi, sezib turganingizday, istiqbolda bo'ladi, lekin umumiy konsepsiya ishlab chiqilishi kerak va ishga tushirilishi lozim. Va partiya siz kabi olimning, Andrey Andreevich, mazkur masala yuzasidan bizning mavqeimizga sherik bo'lishdan o'ta manfaatdor. Aslini olganda ikkovimizning uchrashuvimizdan murod ham shu. Va men o'ylaymanki, til topisha olamiz. Axir, amalda, Andrey Andreevich, asosiy narsa sizga bog'liq, siz ikszurriyotlar yetishtirish texnologiyasining ijodkorisiz. Biz esa shunchaki sheriklarmiz: mafkura yelkanga urilgan kuchli shamol, yelkanning emas, balki harakatning shamolidir... Shunday emasmi? Aytganday, vakolatli organlar sizning ishingizga katta qiziqish bilan qaramoqdalar, bu borada ularning muayyan takliflari ham bor.

Suhbat davom etar edi. MK kotibining o'z og'zidan eshitgan gaplardan hang-mang bo'lib, shu paytda meni tashvishga solgan va qiynagan narsalarni yashirishga intildim. Suhbat davomida aytgan mulohazalarim va bildirgan e'tirozlarim haqida bu o'rinda gapirib o'tirmayman. Fikrlarim shu ma'noda unchalik muhim emaski, ularda MKning mavqeidan farq qiladigan yoki aytaylik, Konyuxanovning fikriga e'tiroz bildiradigan gaplar yo'q edi, nari borsa mening mulohazalarim suhbatdoshning ehtiyotkorlik bilan bildirgan mulohazalariga o'xshaydi.

Nega o'sha suhbatni endi eslab, vahimaga tushyapman?! Va endi kosmosdan turib oradan ancha vaqt o'tgandan keyin xitob qilayotirman: ikszurriyotlar atrofida nima ishlar qilina boshlagan, nimalar rejalashtirilgan, nimalarga tayyorgarlik ko'rila boshlagan. Esda qolgan o'sha uchrashuvni xolislanillah tasvirlashga harakat qilar ekanman, hamma narsani qanday bo'lgan bo'lsa shundayligicha, o'zimni ham o'sha soatda qanday ahvolga tushib qolgan bo'lsam o'shandog'icha tasvirlayman. Mening o'sha paytda o'zimni qanday tutganim obro'yimga obro' qo'shmaydi. Lekin o'sha kezda Eski maydonda o'zimni boshqacha tutishim mumkin ham emas edi, men o'zimni oqlamoqchi emasman, men qahramon emasman, qahramon bo'lmoqchi ham emasman, lekin vijdon hurmati, aytib qo'yishim kerak: o'zimni boshqacha tutishim amri mahol edi; aks holda kelajakda meni siqib qo'yishar, o'zinning asosiy mavzuimni tadqiq qilishdan asta-sekin chetlashtirib, partiyaning sodiq askarlari bo'lmish o'z xodimlarim bu mavzuni o'ziniki qilib olishgan bo'lur edi Fanlar akademiyasi tarixida bunday misollar to'lib-toshib yotibdi. Ko'pincha rahbarlikni va

ta'sirni boy berish fandagi o'rinni yo'qotishdan ko'ra ham dahshatliroq halokatga sabab bo'lar edi. Nimasini aytasiz, men borib turgan aqidaparast, hokimiyatning malayi bo'lib ish tutdim, axir o'sha davrdagi ziyolilarning ko'pchiligi urushdan so'ng qiliching bilan tezak chop deganlariday, o'zlari haqida endi nimalar deyishmasin, xuddi menga o'xshab kun ko'rishgan.

Yana ahamiyatiga ko'ra boshqalardan qolishmaydigan, o'sha holatda menga xalaqit bergan bir jihat, shaxsiy masala... Tushunib turibman, o'zimni oqlash uchun aytayotganim yo'q, shunday bo'lsa ham... Organizmga har doim fermentlar berib turadigan me'da osti bezi kabi o'zimning ota-onam noma'lumligi haqida Konyuxanov nima deb o'ylayapti ekan degan alamli fikr meni to'xtovsiz siquvga olar va tinchlik bermas edi. Bu fikr menga o'zimni odamday his qilishimga imkon bermas edi. U buni bilar edimi yoki yo'qmi, yo bo'lmasa, o'zining fikr-xulosalari hamda g'oyalarga mahliyo bo'lib, mening kim ekanligimni, nasl-nasabimni butunlay unutib qo'ydimikin yoki aksincha, tarjimai holimdagi ana shu faktdan bir vaqtlar Ruza bolalar uyining eshigi yonida qanor matoga o'rab tashlab ketilgan bolaning tarjimai holi voqeasidan atayin foydalanayo-tirmikin? Aslida men ham ikszurriyotman, tabiiy holda tug'ilgan bo'lsam ham, nasl-nasabsiz, urug'-aymoqsiz o'shanday odamman, bag'ritoshlik bilan bo'lmasa ham sabot-matonat bilan, pinagini buzmasdan ish ko'radigan, o'z ishining qattiqqo'l mutaxassisi, o'z layoqati hamda vaqtini maqsadni aniq ko'zlagan faoliyatidan boshqa narsalarga sarflamaydigan xodim deb nom chiqarganman. Hamma narsa shuni ko'rsatdiki, partiya mafkurachilarini xuddi shu xususiyat qoniqtirar edi ular, ikszurriyotlarning xuddi ana shunday bo'lishlarini xohlar edilar. Men taqdir taqozosi bilan ikszurriyot bo'ldim-qoldim. Bu haqda oshkora gapirilmasa ham, men istar-istamas jonli misol, ma'lum darajada timsol bo'lib qoldim... Buni tushunar edim... Ehtimol, Eski maydondagi eng nufuzli xosxonalardan birida g'alati his-tuyg'ular shuning uchun ham o'sha kuni mening yuragimga g'ulg'ula solgandir.

Men o'zimni bo'shang, beqaror sezdim: jonim qiynoqda edi. Shunday bo'lib chiqdiki, shu xonada, o'zimning ishtirokimda menga qarshi fitna uyushtirildi. Ilmiy tajribalar bilan jinoyat o'rtasidagi chegara qayerdan o'tadi, ana shu omonat chiziqni kim ko'rsata oladi?! Qalbimni shubha kemirar edi: agar bu narsa insoniyatning uzoq davrlardan buyon davom etayotgan avlodlar silsilasida mashaqqatlar chekkan asriy armonlariga qarshi, qo'rqinchli va bema'ni hayot bilan yashayotgan bo'lsa ham, avlodlar-avlodga takomillashishga chanqoq insoniyatga qarshi o'zlariga nasib qilmagan bo'lsa-da bolalari, nevaralari baxtga erishadilar deb astoydil ishongan ajdodlarning orzu-umidlaridan kelib chiqib, mo'jiza ro'y berib, xayoliy g'oyalarning amalga oshishiga insoniyatga qarshi fitna bo'lsa-chi? Ikszurriyotlar bu yorug' dunyoda hamma uchun va har bir kishi uchun avlodlar tajribasining davomi bo'lmish tarix g'ildiragining harakatini to'xtatishi, Otalikka, Onalikka chek qo'yishi, hamma narsaga barham berishi kerak edi... Asrlar osha ko'z ko'rib quloq eshitmagan va aqlga sig'maydigan holat: Odam Ato bilan Momo havodan so'ng ikkinchi marta dunyodan Ota bilan Ona quvg'in qilindi, quvg'in qilinganda ham yashirinch, osmoni falakni larzaga keltiradigan momoqaldiroq yanglig' nafrat guldirosarisiz, barcha davrlarda bo'lganiday nafrat-la'natlarsiz quvg'in qilindi ota-onalik burchlarini yo'qqa chiqarish yo'li bilan, makkorlik va sekin-astalik bilan homilalarga v Ёњhunar ko'rsatishv Ёќ orqali quvg'in qilindi, shu bilan bir qatorda yo'qlikka quvg'in qilindi.

Bu voqealarning barchasida bosh qahramon, Otalik va Onalikning ta'qibchisi va ko'zga ko'rinmas jallodi sifatida men turar edim. Shu bilan bir vaqtda tushunar edimki, endi mening rolim, ahamiyatim tobora oshar, zamon quyoshi ostida mening o'rmim tobora muhim bo'la borar edi. Ulkan ishni amalga oshirishda dunyo hokimlari menga muhtoj-mute bo'lishardi.

Men tashlandiqligimning mevasiga to'yib bo'ldim. Ehtimol, bu taqdir taqozosidir oldindan tayyorlangan qandaydir dahshatli ssenariy asosida xuddi ana shu aqlga sig'maydigan usul bilan dunyodan o'ch olish uchun meni atayin rag'batlantirishayotgandir ikszurriyot bo'lib tug'ilganim sababli o'zim ishlab chiqqan texnologiya asosida ota-onasi noma'lum bo'lgan ikszurriyotlar avlodini yaratish mening zimmamga tushgandir. Voqealarning shunday kechishi kingadir juda qo'l kelgandir shu paytda lop etib men chiqib qolganirman.

Eshik oldida xayrlashar ekan, Konyuxanov bunday dedi:

- Andrey Andreevich, sizni bilmayman-u, bu uchrashuvdan men juda katta qoniqish oldim...

Men ham unga taxminan xuddi shunday lutf bilan javob qaytardim. U yana gapni davom ettirdi:

- Bilasizmi, Andrey Andreevich, men bir jihatni tushuntirib qo'ymoqchiman. Sizga organlardan o'rtoqlar murojaat qilishadi, ular haligi masala yuzasidan... u gapini oxiriga yetkazmadi va davom etdi: sizga yordam berish uchun ularning o'z takliflari bo'ladi. Bular endi tashkiliy masalalar, albatta, xavotir olmasangiz bo'ladi. Darvoqe, ularda, har qachongiday, hamma narsa o'ylab, hisob-kitob qilib qo'yilgan va bu safar ham, aytgan bo'lur edimki, ishning ko'zini bilib...

Rostini aytsam, bunday axborot meni tashvishga soldi:

- Vadim Petrovich, - murojaat qildim men Konyuxanovga. - Modomiki o'zingiz bu haqda gap ochdingiz, buning uchun men sizdan minnatdorman, tilga olingan o'rtoqlarning ko'magi nimalardan iborat bo'lishini shaxsan o'zingizdan eshitasam yaxshi bo'larmidi? Aytaylik, tegishli muloqotlarga tayyor bo'lib turish uchun.

- Xo'p bo'ladi, mening fikrimni o'qiganday kulib qo'ydi Konyuxanov. - Siz bilan, Andrey Andreevich, fikrlashishga tayyorman va shunda to'g'ri bo'ladi, roziman. Menda sizning bo'limingizdan ma'lumotlar bor. Qolganlarini bevosita ish jarayonida bilib olasiz. Keyinchalik eshitib-bilganlarimiz, sof xizmat yuzasidan olganda, chindan ham maqsadga juda-juda muvofiq bo'lib chiqdi. O'rtoqlar nima istashlarini yaxshi bilishar va hamma narsani o'ylab, pishitib qo'yishgan edi.

Mashinada ketayotib ham shu haqda o'ylardim. Moskvaning gavjum ko'chalariga yana nazar tashlar ekanman, Konyuxanov bilan bo'lgan suhbatni ikir-chikirlarigacha esga oldim, mening laboratoriya mashqlarim qanday qilib birdan davlat ahamiyatiga ega bo'lgan o'ta maxfiy programmaga aylanganidan hayratda qolib borardim.

Nufuzli organlarning loyihalariga qaraganda ikszurriyotlarni ikki bosqichda yetishtirish ko'zda tutilgan edi. Birinchi bosqich embrional inkubatsion bosqich to'laligicha va butunlayin, mening institutumga, mening mas'uliyatimga yuklatilgan edi, buning uchun men tegishli huquq va mablag'lar olar edim. Bu bosqichda eng qiyini laboratoriyada undirilgan noma'lum urug'ni inkubaning, ya'ni embriionni ko'tarib yurish uchun, aniqrog'i, to'qqiz oylik odatdagiday homiladorlik uchun o'z organizmini laboratoriya ixtiyoriga topshirgan ayolning bachadoniga implantatsiya qilish (ko'chirib o'tkazish) bilan bog'liqdir. Bola tug'ilgandan keyin ikkinchi bosqich boshlanadi, buni shartli ravishda emizik bosqichi deb atash mumkin. Bu qismning bizga aloqasi yo'q edi, ikszurriyotlarni tarbiyalash bilan maxsus internatlar shug'ullanishlari kerak edi. Ikszurriyotlar v Ёњsanoatv Ёќ haqidagi vakolatli organlarning umumiy tasavvuri taxminan ana shunday edi.

Muammolar-chi? Barcha sohalardagi kabi bunda ham o'ziga xos muammolar paydo bo'lgandi. Hayron qolarlisi shundaki, bu texnologiyada urug'ni donor ayolning qorniga joylashtirish ham, homilani undirish ham emas, balki inkubalar deb ataladigan ana shu ayollarning ruhiyati bilan bog'liq axloq-etikaga borib taqaladigan sof insoniy omillar masalaning eng nozik jihati bo'lib chiqdi. Laboratoriyada sun'iy undirilgan ikszurriyotning inkuba bo'lmish ayolga genetik jihatdan hech aloqasi yo'q edi. O'zini bilgan har

qanday ayol ham ana shunday вЂњijaravЂќga, o'z onalik pushtini soxta onalik uchun topshirib turishga rozilik beravermas edi. Buni aytib o'tirishning hojati ham yo'q. Ana shu muammo tevaragida jamiyatda janjal boshlanib ketishi hech gap emas edi. Chet ellarda ham shov-shuvlar ko'tarilib, BMTgacha va muhimroq ishlarga tuzoq qo'yib o'tirgan boshqa insonparvar tashkilotlarga yetib borgan bo'lur edi. Mana bu o'rinda bizning hamma narsadan voqif вЂњuch harfligimizвЂќ - DXK (Davlat Xafsilik Komiteti)ning ziyrakligi va tadbirkorligiga qoyil qolish kerak. Konyuxanov eshik oldida meni kuzatib qo'yayotib vakolatli organlarning tashkiliy g'oyalarini tushuntirib berganda men g'orga kirib qolgan qush uchun faqat bitta yo'l borligini, bizning laboratoriyamizni, institutimizni va mening o'zimni vakolatli organlar allaqachondan buyon bedorlik bilan kuzatayotganini muammoning mohiyatiga naqadar aniq tushunishganini anglab olgan edim. DXK xodimlari vazifani hal qilishda o'z usuli va ko'magini taklif qilgan edilar. Taklif bunday edi: inkubalar jazo muddatini o'tayotgan mahkumalar orasidan maxfiy yo'l bilan tanlab olinadi. Bunday mahkumalar esa mamlakatda keragidan ortiq darajada. Turli jinoyatlar uchun turlicha moddalar bilan kesilgan o'n minglab va yuz minglab mahkumalar ko'pdan-ko'p ayollar koloniyalari va badarg'axonalarda to'lib-toshib yotibdi. Ana shu ma'noda mahkumalar orasidan inkubalarni xohlagan miqdorda tanlab olish mumkin. Mening roziligim kerak bo'lib qoldi. Men o'ylab ko'raman, dedim.

Keyinroq vakolatli organlar takliflari bilan ikir-chikirlarigacha tanishdim va ularning topqirligidan, rejalashtirilgan vazifalarning aniqligidan bu safar ham og'zim ochilib qoldi. Inkubalikka 10 yildan 25 yilgacha muddatga ozodlikdan mahrum etilgan mahkumalardan nomzodlar tanlab olinishi kerak edi. Tegishli tadbir yordam ko'rsatilgandan so'ng mahkumaga quyidagi shartlar asosida inkubalik rolini bajarish taklif qilindi: a) bir ikszurriyot tug'ilishi qamoq muddatining yarmisini qisqartirar, ikkinchi ikszurriyotning tug'ilishi butunlay ozod bo'lish huquqini berardi; b) mahkuma-inkuba ikszurriyot-chaqaloqni uch oyga to'lguncha emizib turishga, shundan so'ng uni davlat tarbiyasiga so'zsiz topshirishga majbur; v) bola tug'ilgandan keyingi ta'til davri tugagandan so'ng mahkuma-inkuba o'ta uzoq rayonlardagi lagerga yoki badarg'axonaga jo'natiladi; g) mahkuma-inkuba o'zining roli, manzili haqidagi, xizmat qiluvchi xodimlarning shaxsi haqidagi ma'lumotlarni sir saqlash to'g'risida tilxat beradi, tilxatda ko'rsatilgan shartlar buzilgan taqdirda ikkinchi marta jazoga tortilardi.

Mahkumalar orasidan inkubalar tanlash loyihasi umumiy tarzda ana shunday edi. Men uzoq o'yladim. Bu loyihani qoyil qolib qarshi oldim deya olmayman, lekin boshqa yo'lini topa olmadim va tavakkaliga rozilik berdim.

Vakolatli organlarning bir xodimi bilan suhbatlashganim esimda. U suhbat uchun institutga keldi. Xiyla aqlli odam ekan. Inkubalarni qamalanganlar orasidan tanlab olishning axloqiy jihatiga shubha qilganimda u hozircha boshqa yo'li yo'q, vaqt kelib mahkumalardan foydalanish zaruriyati qolmaydi inkubalarning xizmatlari, aytaylik, fohishalarning xizmatlari kabi pullik bo'ladi deb javob berdi. Va ehtimol, otalari noma'lum bo'lgan bolalarni qornida ko'tarib yurish ma'lum doiradagi ayollar uchun kasb, bo'lganda ham talaygina serdaromad kasb bo'lib qolajak.

Mutlaqo oshkora, ochiq gaplashdik.

- Shunday vaqtlar keladiki, - deb isbotlamoqchi bo'ldi u: - Inkubatorlik oshkor bo'libgina qolmasdan, balki bolalarni dunyoga keltirishning bu yo'li eng afzal yo'l bo'lib qoladi. Va ana o'shanda вЂњOnavЂќ, вЂњOtavЂќ tushunchalari cho'pchakka aylanadi yoki faqat shartli ahamiyat kasb etadi.

Shu tariqa vakolatli organlarning rejalari hali ishga solinmagan jihatlari va uzoqni ko'zlagan g'arazlari bilan tobora oshkora tus ola bordi, yangi tipdagi ildizsiz odamni yaratish ustidan nazorat qilishdan ayricha manfaatdor ekanligi qadam-baqadam ravshanlasha bordi. Birmuncha vaqtdan so'ng bu ishni keng yo'lga qo'yish mo'ljallangandi. Yana ko'zda tutilgan ediki, tug'ishni o'ziga kasb qilib olgan ayollar vositasida otalari noma'lum ana shunday bolalarni dunyoga keltirishni tobora keng joriy qilish, ikszurriyotlarni tashkiliy suratda internatlarda tarbiyalash, oqibatda bola tug'ib o'stirish zaruratidan butunlay ozod bo'lgan aholi o'zini, hayotini unumli mehnatga, boshqa dolzarb vazifalarga va eng avvalo, albatta, hujumkor jahon inqilobi ishiga butunlay bag'ishlash imkoniyatiga ega bo'lar edi. Kommunistlar bu maqsaddan hech ham voz kechmoqchi emas edilar. Ikszurriyotlar jahon tarixiga nuqta qo'yishadi va yangicha yil hisobi taqvim boshlanajak...

вЂњIkszurriyotlar uzil-kesil nuqta qo'yishadi, - takallufsiz so'zlar edi mening suhbatdoshim, boshlig'im, bu nuqta allaqachondan beri zarur edi. Barcha shovqin-suronlar, butun dunyoda tinchlik uchun kurash va boshqa soxta go'zal iboralar hissiyotni ko'zlab aytilgan safsatalardir. Modomiki, hal qiluvchi so'z atom zarbasida ekan, bu ishni xuddi ana shu ikszurriyot amalga oshiradi. U nimaniyam yo'qotardi, uni biron kishi bilan bog'lab turgan hech narsa yo'q, uning hech kimi yo'q, u ham hech kimniki emas, uning Vatani probirkada unga hayot bergan sistemadan boshqa narsa emas. Knopkani bosish kerak bo'lganda uning qo'li qaltiramaydi ham. Hamma gap kim birinchi bo'lishida, kim tomonidan voyaga yetkazilgan ikszurriyot birinchi bo'lib yadro zarbasini berishidadirвЂќ.

***

Moskva ostonalariidagi o'rmonlar orasida joylashgan va oldin kasaba uyushmalariga qarashli bo'lgan chog'roq sanatoriy oradan ko'p o'tmay bizga ilmiy-tadqiqot bazasi qilib berildi. Kabinetlar, palatalar, qorovulxonalar va boshqa xonalarni ta'mirlab jihozlashga yarim yilcha vaqt ketdi.

Men unchalik shoshib-pishmadim. Lekin baribir ishga kirishish vaqti keldi. Boshida aytib qo'yimoqchimanki, bu ishga xotirjam bo'lib kirishmadim va ehtimol shuning uchun inkubalikka nomzodlarning shaxsiyatlarini bilan ularning hujjatlaridagidan boshqa ma'lumotlarga mutlaqo qiziqmadim. Ular bilan rasmiy muomala qilar, ro'yxush bermay, qisqa-qisqa so'zlashardim. Ularni klinikaga yopiq mashinada bitta-bittadan belgilangan soatda oddiy kiyimda olib kelishar, ular esa men uchun bor-yo'g'i iksembrionning bo'lajak implantatsiya ob'ektlari edi. Men ularga ismi familiyasini tilga olmasdan вЂњjuvonвЂќ deb murojaat qilar edim: вЂњSalom, juvon. Ahvolingiz qalay, juvon, sizni ko'rib qo'yishim kerak, qimirlamangвЂќ. Faqat shu. Shuningdek, menga ham вЂњprofessorвЂќ debgina murojaat qilish mumkin edi. Hech qanaqa ortiqcha gap bo'lmasligi shart edi, barcha inkubalar ijara olingan muvaqqat onalar sifatidagina muhim edi. Men ularning birontasini yuzidan tanimas edim, chunki ish uchun buning keragi yo'q edi... Faqat bittasigina bundan mustasno edi. Lekin bu haqda keyinroq... o'sha haqda keyinroq gapirilsa bo'ladi...

Mana sen qirg'oqqa kelding, nariroqda esa boshqa Daryo...

Sen unga bog'liq xotiralarni orqaga surish, kechiktirish uchun o'zingni qiynaysan, bahona qidirasan. Xo'sh, oqibat nima bo'ldi? O'zlikdan qochishga urinishning bema'niligiga, xomxayoligiga har gal ishonch hosil qilmaysanmi? O'lish mumkin, lekin o'zlikdan qayoqqa qochasan? Shu ma'noda odam o'limga mahkum bo'lsa ham umrboqiydir.

Yo tavba, nega sen tushuntirish mushkul bo'lgan narsalarni tushuntirishga urinasan, so'z bilan, yo'q deganda sening so'zing bilan ifodalab bo'lmaydigan narsalar haqida hikoya qilib berish uchun qalbingning qa'riga nazar tashlaysan.

Axir sen o'zingni o'ta kuchli shaxs deb bilar eding, do'ppi tor kelganda, zaruriy maqsad yo'lida o'zingga o'zingning kuching yetmas ekan, bu g'alati bir holdir. Lekin bu safar sen o'zlingni yenga olmading... Boshqa dumli yulduzga kelib urilgan uchar yulduz yanglig' nima bilan to'qnashishingni bilmading. Hammasi bir maromda borayotgan edi-ku.

Bu voqea keyingi yili bahor paytida bo'lib o'tdi mahkuma-inkubalarning birinchi guruhiga embrionlar implantatsiya qilingan va bu guruh tegishli tibbiy kuzatishdan o'tkazilmoqda edi.

Bu ayolni o'sha kuni boshqalar kabi vTbfe'l'dsherbTbK hamrohligida tekshirish uchun olib kelishdi (biz inkubalar soqchisini eskichasiga ana shunday atar edik). Assistent bilan hamshira uni mening huzurimga kiritishgandan so'ng uning dastlabki tibbiy ko'rigi haqidagi ma'lumotlarni apil-tapil ko'zdan kechirdim. Hamma narsasi: umumiy jismoniy ko'rsatkichlari ham, ginekologiyasi ham joyida ekan, meni faqat shu narsa mijozning homilani ko'tarib yurish uchun yaroqliligi qiziqtirar, qolgan jihatlari maxsus xizmatlarning ishi bo'lib, bu haqda ular bosh qotirishlari kerak edi. Shu ma'noda ish yaxshi yo'lga qo'yilgan, hech qanchay muammo yo'q edi. Boshqacha bo'lishi mumkin ham emas edi. Chunki nomzodlarni turmalardagi malakali xodimlar tanlab olishgan, mahkumalarning ko'zlangan maqsadga loyiqligini sinchiklab tekshirishgan edi; homilani bo'yida olib yurishga rozi bo'lgan mahkumalar hammasidanam jazo muddatini qisqartirishdek favqulodda imkoniyatni puchga chiqaradigan biron-bir voqea ro'y berib qolmasligidan ko'proq manfaatdor edi: homilani oy-kuniga yetkazib tug'ib berish bilan bir necha yillik hibsdan ozod bo'lish mumkin edi. Bunday narsa avvallari birontasining tushiga ham kirmagan. Mahkumalarning bu yerga kelganlarida qo'rqinch va umiddan titrab-qaltirab turishlari, o'zlarining dahshatli yo'lida duch kelgan inoyatdan mahrum bo'lib qolmaslikni falakdan iltijo qilishlari ravshan edi. Tekshirishning oxirgi bosqichida sendan inkuba chiqmaydi deb yaroqsizlar qatoriga qo'shib qo'yishlari hech gap emas edi. Ayollarning hayajonga tushishlari tabiiy edi.

Kabinetga boshlab kelingan yangi mahkumani eshik oldidagi kursida qoldirib ketishdi. Qisqa salom-alikdan so'ng men hujjatlarni mahkumaning shaxsiy nomeri va hibsxona indeksini yana ko'zdan kechirdim, familiyasiga yana bir bor qarab qo'ydim-u, o'sha zahotiy oq esdan chiqardim. Lopatina bo'lsa kerak. Familiyalar odatda esda turmaydi yoki juda murakkab yo bo'lmasa o'lguday jo'n. Biroq juvonning ismi menga juda g'alati eshitildi Runa, bunisi qanaqa ism bo'ldiykin, bu ism qandaydir sirliday tuyuldi, o'zimdandan-o'zim kulimsirab, boshimni ko'tardim. Esimda qolgan birinchi narsa shu bo'ldiki, juvon ko'zoynak taqqan edi. Demak, inkubalar orasida ko'zoynakliyam paydo bo'pdi. Ko'rinishidan ziyoliga o'xshar ekan, bu ayolga zonada oson bo'lmasa kerak, degan fikr xayolimdan o'tdi, axir u yerlarda boloxonador qilib so'kinish, yoqalashish-mushtlashish, sochlarni yulish va boshqalar odatiy hol. O'zi kelishgangina, qamalmasdan oldin yana ham chiroyliroq, ehtimol go'zal bo'lgandir. Uning ko'z qarashlari ham mahkumalarnikiga o'xshamaydi aybdorlar singari zo'rma-zo'raki kulib ham qo'ymaydi, nigohida iltifotdan darak ham yo'q. Qo'y ko'zlaridagi sinchkovlikni ko'zoynak yashirib turganday. Qamoqqa tushmasdan oldin o'ziga qarab yurgani, qoshlarini terib, kipriklarini bo'yab, oyna oldida o'ziga zeb bergani shundoq bilinib turibdi... Bularning hammasi shunchaki omadi gaplar, aslida u jiddiy jinoyatga qo'l urgan, uning o'n yilga hukm qilingani, mahkuma bo'lgani bejiz emas, albatta... Endi bo'lsa qamoq muddatini qisqartirish uchun ikszurriyot tug'ib berishga jur'at qilgan.

- Xo'sh, endi, juvon, - dedim men, - tekshirish analizlarini tag'in bir marta takrorlashga to'g'ri keladi. Shundan so'ng yana nimalar qilish kerakligi aniq bo'ladi.

U indamadi.

- Shikoyatlar bormi?

- Siz nimani nazarda tutyapsiz? - dedi u.

- Sog'lingizni. Boshqa hech narsani emas.

- Yo'q, hozircha yo'q.

- Tayyorgarlik davri ko'rsatmalarining hamma-hamma-siga qat'iy amal qilish kerak. Nima qilish lozimligini senga aytishadi.

Hamma narsa ko'ngildagidek chiqsa, kelgusi haftaning boshlarida, seshanba yoki chorshanba kuni implantatsiya qilishadi. Demak, biroz kutishga to'g'ri keladi.

- Men shoshilmayman. Bularning hammasi men uchun bir pul.

Uning qo'rs javobidan hayratda qoldim. Munaqasi umuman uchramagan. Ko'zoynaklik ayolga diqqat bilan nigoh tashlab, stoldan turdim-da, yoniga keldim. U ham o'rnidan turdi. Shunda men bunday qo'pol muomala qilmaslik kerakligini aytib qattiq ogohlantirdim:

- Agar sen shoshmayotgan bo'lsang va buning senga bir pullik ahamiyati bo'lmasa, huda-behuda ishlarning nima keragi bor edi? Sen bu yerga qanday niyat bilan kelding, sen qayerga va nima uchun borayotganingni bilarmiding?

- Bilardim. Bilganda qanday.

- Shundaymi? Juvon, men sendan so'rayapman. Sen bu yerga nima maqsadda kelding?

- Nima maqsad bilan? Sizni ko'rish uchun, professor va bularning hammasi bolalarning cho'pchaklari emas ekanligiga ishonch hosil qilish uchun.

- Bor-yo'g'i shuning uchunmi?

- Ishoning bor-yo'g'i shuning uchun. Sizni ko'rish uchun, butun haqiqatni yuzingizga aytish uchun.

- Ha, shunaqami?! - beixtiyor og'zimdandan chiqib ketdi. Shundan so'ng men lo'nda qilib uzil-kesil gapirdim:

- Sen yozma tarzda rozilik berganmiding?

- Ha.

- Sen tushunasanni-yo'qmi - bu qiliq bilan tilxatni buzgan hisoblanasan va sening muddating yana cho'ziladi.

- Tushunaman.

- Shunday qilishing shartmi?

- Shart. Bu siz uchun zarur.

- Men uchun? Nima, biz sen bilan qandaydir muammoni hal qilayotirmizmi?

- Ha. Odamlar tabiat va Xudo aytganday urchishadimi yoki bu muammo shaytoni la'inning vasvasasi bilan hal qilinadimi?

Men shiddat bilan devorga kelib urilganday jim qoldim. Shundan so'ng g'azabimni zo'rg'a tiyib, dedim:

- Bunga o'zimning ham aqlim yetadi, xonim. Sen bilan vidolashishga to'g'ri keladi. Afsus, sen muddatingni qisqartirmaysan, aksincha yanada cho'zar ekansan. Endi o'zingdan ko'r.

- Men aytadigan gaplarimni aytib oldim.

- Sen haddingdan oshmayapsanmi? Me'yor degan narsani bilasanmi o'zi?

- Men mahkumaman, Andrey Andreevich, - u kutilmaganda menga rasmiy ohangda murojaat qildi va har kuni boshqalardan yuz

martalab eshitgan bu so'zlar uning og'zidan chiqqani g'alati tuyuldi. - Men mahkumaman, vassalom, - takrorladi u. - Nimaga buyoqqa kelayotganimni bilardim. Bu burchni qo'limdan kelganicha bajardim. Bu suhbat, ehtimol, sizda qandaydir his uyg'otar, o'ylab ko'rishga majbur qilar. Boshqa gapim yo'q.

- Sen menga aql o'rgatma! - g'azabnok javob berdim, inkubalar bilan ishlashda ro'y bergan bu ko'ngilsizlikning qachonlardir yuz berishi muqarrar ekanini yaxshi tushuna turib. - Sening o'rningga o'nlaracha talabgorlar chiqadi!

- Eng dahshatlisi mana shu-da, - ta'kidladi u. - Buning uchun ham siz aybdorsiz, bu ham sizning vijdoningizga havola. Boshdan-oyoq sizning vijdoningizga.

- Vijdon bilan vijdonning farqi bor, - kesib gapirdim men.

- Bunaqangisini birinchi bor eshityapman.

- Falsafiy munozarani vaqti bemalol bo'lganlarga qoldiraylik. Seni bu yerga safsata sotish uchun olib kelishmagan. Kelgan joyingga qarab tuyog'ingni shiqillatib qol. Sen bilan gaplashadigan gap qolmadi.

Men tugmachani bosdim. Uni olib ketish uchun kelishdi.

- Xayr, - dedi u ketayotib.

Indamadim.

Eshik yopildi. Men yozuv stolimga qaytib keldim. Boshqa ishlar, boshqa tashvishlar bilan o'ralashib qoldim.

Lekin o'sha ko'ngilsiz hodisa hech ham miyamdan chiqmas edi. O'sha вЂњhaqiqatparvar вЂќni kelgan joyiga, zonasiga (Kostroma atroflari shekilli) jo'natib yuborish haqida ko'rsatma kerak edi, u o'sha yerda o'zini kim deb bilsa, bilavermaydimi. Lekin bu ishni keyinga qoldirdim. Ishlar, qo'ng'iroqlar, suhbatlar orasida o'sha mahkuma yodimga tushaverar, uni unutishga o'zimni hech ham majbur qila olmas edim, lekin hech kimga hamkasblardan birontasiga, hatto ancha yaqin bo'lgan xodimga ham mening jahlimni chiqargan va hamon dilimni achitayotgan voqea haqida bir og'iz so'z ochganim yo'q.

Juda g'alati ahvolga tushib qoldim, o'zimni-o'zim tanimay qoldim. Men nima uchundir uning ishi bilan yaxshiroq, batafsilroq tanishishga qaror qildim. Bunaqasi qayerdan chiqdi? U asli kim? Nima uchun qamalgan? Qaysi modda bilan ayblangan? Miyasi mundayoqlarni zonalarda ushlab o'tirishmasa kerak. Bu bebosh juvon kim o'zi? Uni qanday umidsizlik shamoli haydab kelgan, uning miyasida qanday fikrlar va so'zlar jo'sh urmoqda? Erk berib qo'ysang bormi, seni vijdon azobiga solish, ko'nglingga alag'dalik urug'ini sochish uchun, azob-uqubattan qon yutib emaklab qolishing uchun hali ko'p vaysashi mumkin edi.

Vijdonlilik da'vosini qilganlarning qat'iy nuqtai nazaridan boshqa hech vaqosi bo'lmasligi mumkin va ularning hujumkorligi shundan. Biroq vijdon, eng avvalo, ichki mustaqillikni talab qiladi, aks holda uni eski-tuski narsalar kabi bozorda sotish va sotib olish mumkin bo'lardi. Sirasini aytganda dunyoda vijdon tushunchasidan ham ko'ra siyqasi chiqqan narsa bo'lmasa kerak. O'sha mahkuma bu yerga Amerikani qaytadan kashf qilish uchun kelganmidi? Jinoyatchiga, hukm qilingan xiyonatkorga vijdon haqida gapirishni kim qo'yibdi.?!

Shunday deb o'ylar edimu baribir o'zimdan nafratlanardim. Sen o'zingni oqlamoqchisan, kimning oldida va nima uchun oqlamoqchi bo'lasan?! Sen ojiz ekansan. Bo'lmasa nima uchun hamon o'sha juvonni o'ylayapsan?

Men uning hujjatlarini yana bir bor varaqladim. Lopatina Runa Fedulovna, sovetlarga qarshi materiallarni saqlagani va tarqatgani uchun 158-moddaga binoan hukm qilingan. A-ha, mana endi tushunarli, qanday parranda ekanligi parvozidan ma'lum ediku?

Albatta, albatta, bundaylar hech qachon tinib-tinchimaydi, to'ymaydi, o'zining kim ekanini bildirib qo'yish uchun ular har doim norozilik bildirishlari kerak, bu gal qayerga bosh suqishni topganga o'xshaydi Eri yo'q, ajrashgan. Bunday palid ayol bilan kim ham yashardi. Ajablanishga o'rin yo'q ekan.

Keyin boshqa ishlar bilan chalg'ib ketdim va faqat xizmat hujjatlari uchun mo'ljallangan po'lat sandiqlarda saqlanishi kerak bo'lgan qog'ozlarni uyga olib ketmaslik uchun ishdan qoldim. Runa Lopatinaga oid barcha qog'ozlarni boshdan-oyoq o'qib chiqdim. Umuman olganda qandaydir boshqacha, hayotga o'z nuqtai nazari bilan qaraydigan juvon ekan, bunday shaxslar, odatda, keskin chora-tadbirlar tarafdorlari bo'lgan guruhlarda, ma'naviy, siyosiy doiralarda, hukumatga qarshi muxolifatchilar orasida hamma zamonlarda bo'lib kelgan. Bundaylar orasida har xil odamlar bo'lishi mumkin. O'zlarini xaloskorlar deb biladigan va g'oya yo'lida o'z muxlislarining barchasini qurbon qilishga tayyor turadiganlari ham bo'ladi. Lekin Runaning bunga nima aloqasi bor? Barcha ma'lumotlarga qaraganda, u so'qqabosh idealist. Yanayam kim biladi deysiz. Uni bir marta ko'rib, undan bor-yo'g'i bir necha so'z eshitibgina qanday xulosa chiqarishim mumkin? ha, albatta, u oddiy odam emas, ayniqsa, uning qismati qiyin kechgan, o'qituvchilik qilgan, keyin kinohujjatchilik bilan shug'ullangan sovet maktabi haqida hujjatli kinossenariylar yozgan, bizda esa maktab muammolari ijtimoiy jihatdan har doim keskin bo'lib kelgan.

Birdan qimmatli Vava, Valeriya Valentinovna esimga tushib qoldi. Koshki u o'zining daho shogirdi endilikda nima ishlar bilan shug'ullanayotganini bilsa! Lekin bu shunchaki gap edi. Runaga kelganda shuni aytilish kerakki, bu ayol, barcha ma'lumotlarga qaraganda, o'zining ukasi Lopatin Igor' Fedulovich kasriga qolgan. Xuddi o'sha kishi professional kinochi bo'lgan ekan, mashhur Kinematografiya institutini bitirgach, ehtimol, akasining ta'siri va yordamida Runa maktab haqida kinosujetlar bilan shug'ullangan. Keyingi materiallarda qayd qilinishicha, sobiq o'qituvchi Runa Lopatina Gor'kiy nomidagi kinostudiya qoshidagi havaskorlar seksiyasida ishlab, kino havaskorlari orasida g'oyaviy jihatdan shubhali fikrlar tarqalishiga ko'maklashgan, ba'zi bir guvohlar bu juvon, Runa san'atda muayyan bir g'arazli yo'nalish uchun, sovet kishilarini va ularning hayotini salbiy tomondan tasvirlaydigan hujjatli lavhalar tayyorlash uchun kurashgan deb isbotlaganlar. Bular qoralov muqaddimasi edi.

Ish yuzasidan bosh aybdor juvonning ukasi Igor' Lopatin edi. U вЂњshatdagib вЂќ kinooperator bo'la turib, davlat apparatlari va vositalaridan jinoiy jazoga loyiq faoliyat yo'lida foydalangan, sovet voqeligini buzib ko'rsatadigan, sovet ijtimoiy va davlat tuzumini badnom qiladigan, boshdan-oyoq tuhmatdan iborat hujjatli lentalarini suratga olgan va shu yo'l bilan g'arb jamoatchiligini yolg'on ma'lumotlar bilan chalg'itmoqchi bo'lgan вЂќ. Yana shu narsa qayd qilinganki, вЂњsudlanuvchi mazkur jinoiy ish bilan beg'araz shug'ullanish u yoqda tursin, aksincha, sovet davlatini badnom qiladigan kinomateriallarni G'arbg'a valyuta hisobiga sotib yurgan. Xuddi o'sha yerda, chet ellarda materiallar kinozallarda va televideniye kanallari orqali namoyish qilinayotganda bizning maxsus xizmat tashkilotlarimiz bu kinolentalar-ning qayerdan kelganini aniqlagan вЂќ.

Bunday hollarda qanday tanish qo'shiqlar, qanday tanish qilmishlar deyishganidek, aslida shunday bo'lganmi-yo'qmi kim biladi deysiz, har qalay Runa ana shu gaplar bilan ayblangan. Runa ukasi bilan bevosita hamkorlik qilganda ayblangan ukasi opasiga вЂњruxsatsiz suratga olingan lentalarini bergan, opasi bu lentalarini yaqin dugonasinikida saqlagan вЂќ. Bu ishlar tekshiruvda aniqlangan. Kimdir iziga tushgan. Igor' qamoqqa olingach, Runa ogohlantirish uchun shoshilib dugonasinikiga kelsa, bu yerda tegishli xizmat xodimlari uni kutib turishgan ekan. Shunday qilib, Runa jinoyat ustida ushlangan. Shundan so'ng kutilmagan voqea sodir bo'ladi protsess jarayonida Runa ukasining qismatini qanday qilib bo'lsa ham yengillashtirish uchun bor kuchi bilan urinib

ko'radi. U sovet kishilarining hayoti va turmush sahnalarini kinoga olish mendan chiqqan g'oya edi, nimalarni va qanday qilib kinoga olish kerakligi to'g'risida ukamga men ko'rsatma bergan edim, suratga olingan lentalarini xorijiy muxbirlarga valyuta hisobiga shaxsan men bergan edim, ukam mendan chiqqan g'oyalarni ijro etgan xolos, deb, asosiy aybni o'z gardaniga olgan edi. Mana shunday gaplar. Bu o'rinda yana bir tafsilotni aytib o'tishga to'g'ri keladi: sudda Runani amerikalik jurnalist bilan oshiq-ma'shuqalikda ayblashadi jurnalist Amerikasiga qaytib kelgandan keyin maqola yozgan emish. В ЎЎBu maqolada o'ynashi haqida maqtoqli fikr aytgan, sovet jamiyatiga esa, aksincha, o'ta dushmanlik munosabatda bo'lgan ЎЎk emish, bu esa qamoqqa tushib qolgan jinoyatchi juvon uchun o'ch olish usuli emish. Runa bo'lsa amerikalik jurnalist o'ynashi bo'lganini tan olmagan, mehmonga rus tilini o'rgatib yurganman, xolos deb ko'rsatma bergan. Xullas, kalavanning uchini topolmaysan. Ularning nima ishlar qilganini kim biladi deysiz, nima bo'lganda ham, bularning hammasi Runaning boshiga balo bo'ldi.

O'sha kuni ishdan kech qaytdim. Boshqa yumushlarim bor edi, shu bilan birga Runa Lopatinaning o'tmishi bilan yaxshiroq tanishishga bo'lgan ishtiyoq ham meni ancha ushlab qoldi.

Odatdagiday darvoza oldida soqchiga ishora qilib qo'yib, xiyobon bo'ylab Uspenskiy ko'chasiga kirganimda g'ira-shira bo'lib qolgan edi. Moskvaga oshiqayotgan mashinalar oqimiga qo'shildim.

Bu yerlarda o'rmonlar va tepaliklar oppoq qorga burkangan qish paytida ham tushdagiday ko'rkam, yashillik olami gulga bezangan yoz faslida ham tengsiz go'zal, ana shu paytda o'rmondan o'tgandan so'ng birdan Moskva daryosining nurafshon muyulishi bir necha laha kishini maftun qilib qo'yadi. Bu suv, osmon, o'rmon mo'jizasi, men har doim shu yerga kelganda oyna orqali boqib, mashinada olg'a qarab yelib borar ekanman, ortda qolgan manzarani mumkin qadar ko'proq xotirada saqlashga odatlanganman. Bu tafsilotlarga to'xtalib o'tirishim bejiz emas. Bu yerlarda har ikki tomonga qarab necha martalab mashinada g'izillab o'tganman, lekin hayotimning ana shu yo'l yoqasidagi go'shalar bilan chambarchas bog'lanib ketishi yetti uxlab tushimga ham kirmagan. Vaqti kelib bu yerlardan o'tishga yuragim dov bermay, aylanma yo'ldan yura boshlar ekanman...

Bu gal Moskvaga yaqinlashar ekanman, o'sha inkubalikka nomzod qaysar juvon Runa Lopatinani keyingi kuni yana klinikaga keltirish kerakmi deb o'yladim. Ha, keltirish to'g'risida ko'rsatma berdim. Nega bunday qildim? Unga nimalar deyman? U inkubalikka rozilik berganda butkul boshqa maqsadni ko'zlaganligi aniq emasmi. Ehtimol, o'sha Runa savdoyidir, unda soxta odillilik, o'ta vijdonlilik kabi boshqa bir xislatni vasvasa qilayotgan bo'lsa-chi? U bilan pachakilashib o'tirishim shartmi?! Uni uzoq-uzoqlarga haydab yuborish kerak, zonada harom o'lsin. Izza qilish uchun odamini topibdi, o'zi kim bo'пти?! В ЎЎSen o'zing-chi? Senchi? dedim o'zimga o'sha zahotiyog. - O'zinga nishon, mo'ljalni rosa topibsan! Jazoga hukm qilingan, haq-huquqdan mahrum mahkuma bo'lsa-yu, sen u bilan olishib yuribsan! Barakalla azamat, gap yo'q, zo'rsan! ЎЎk

Yo'l muyulishlarida ikki marta tormozni qattiq bosib yuboribman, yo'lovchilar tum-taraqay qochib qolishdi ru'da o'tirib xayol surib ketibman, xira fikrlar hamon ta'qib qilardi. Men o'sha Runasini bor-yo'g'i bir marta ko'rdim, uning nimasi rom qilgan edi meni? Bo'lgan voqeani xotirladim stoldan turdim, unga yaqinlashdim, u ham turdi. Mana, mening yonimda turibdi mahkuma, shahar chekkasidagi klinikaga professorga ko'rsatish uchun maxsus kiyimda olib kelishgan, egnida xudo bilsin qayerdadir tikilgan kulrang kofta, halpillagan keng yubka, dag'al botinka. Kiyim-bosh ko'rkiga ko'rk, husniga husn qo'shgan paytlarda u go'zal bo'lgan, albatta. Men uning menga hayajon bilan, dadil va mardona boqqan ko'zlarini esladim. Ko'zni odatda qalb ko'zgusi deyishadi, lekin bu to'g'ri emas, ko'z dilning o'zi, uning jonli ifodasidir. O'g'il bolalarnikiga o'xshash yelka suyaklari turtib chiqqan, nimjon kiftlari beixtiyor junjikkan, nozik, ingichka qo'llarini qovushtirib turar edi. Qaddini rostlab g'oz qadam tashlasa, tortinmasdan emin-erkin yursa, yayrab qahqaha otsa, ola-bula olomon orasida ko'chada yallo qilib yursa yarashmasmi? Murtdalik uchun va umuman bu zamon uchun yaratilgan emas u. Unga o'tgan asrning liboslarini kiyintirib qo'ysa bormi?! Axir hamma vaqt shunday bo'lib kelgan, kishi qayerga bormasin o'z vijdonini pesh qiladi, nima bo'lmasin, nima ro'y bermasin unga bu vijdondan yoki vijdondan emas deb javob ber. Har bir kishi qo'ltig'ida o'zi bilganday vijdonini ko'tarib yuradi. Odam bolasi borki, o'z vijdoni bilan maqtanadi. Odam bolasi borki, vijdonni tilga olganda Xudo nomidan gapiradi... Lekin birgina vijdon bilan uzoqqa borib bo'lmaydi. Ollohga qarshi, u hammamizga ato qilgan va bizlarni jilovlab turadigan vijdonga qarshi chiqish hammaning ham qo'lidan kelavermaydi, har doim faqat Olloh taoloning kor-u amali bo'lib kelgan ishlarni, aytaylik, odamning dunyoga kelishi jarayonini o'z qo'lga olish, kerak bo'lib qolganda В ЎЎmana men ЎЎk deyishga qodir odamlar ham ko'p emas. Xudoning o'lim ustidan yakka hukmronligi yetar, bu kasbni hech kim undan tortib ololmaydi. Tug'ilish masalasiga kelganda shuni aytish kerakki, men bu o'rinda u bilan bellashaman va mening vijdon bilan hemirilik ishim yo'q... Buni Runa tushunarmidi u tushunmasa kerak. Shu boisdan ham u vijdon deya na'ra tortib, o'zini qahramon qilib ko'rsatdi... Undan ko'ra o'zi haqida o'ylasa bo'lmasmi, endi u qayerga boradi va nimalar qiladi?

O'sha kechani men akademiklar uchun mo'ljallangan dang'illama hovlimda o'zimni qayoqqa qo'yishni bilmay o'tkazdim. Bu hovli Stalin o'zining atom bombalar yasaydigan komandasiga tortiq qilgan uylardan biri edi. Devorlari nihoyatda qalin, derazalari katta, shiplari juda baland uylar. Xo'sh, qanday qilib men bu yerga kelib qoldim? Umuman men bu yerga nimaga keldim va nima uchun bu yerda yashayapman? O'sha kechasi tashlandiq ekanligim yana esimga tushdi. Men ortiqchaman, mening o'zim ikszurriyotman, men insoniyat orasida В ЎЎqora tuynukman ЎЎk. Dunyoda mendan kim baxt ko'rди, kim? Qaysi ayol men bilan uchrashganida hayotdan mamnun bo'lganini izhor qildi? Orqa-oldiga qaramasdan qochib qolgan Yevgeniyami? U, o'sha ajoyib aktrisa men bilan yashab nima ko'rди? Iltifotsizlik, e'tiborsizlik, shafqatsizlik, o'z erining qo'li bilan qilingan abortlarnimi? hayot yo'lida chaqmoqday to'qnashib g'oyib bo'lgan ayollar ham men bilan uchrashuvlarini nogohoniy baxt onlari deb eslamagan bo'lsalar kerak. Mening butun ko'rgan-kechirganlarim bo'm-bo'sh, g'amnok tuyuldi...

Birdan xayol oti meni yana o'sha ayol, bugungi o'sha mahkuma Runa, runik davrlardan qolgan ismli juvon sari eltdi. Nega men o'sha ayol haqida o'ylayapman? Shu soatda u nimalarni boshidan kechiryapti ekan? Qiynalayotgan bo'lishi mumkin. Ehtimol, o'zini qiynoqqa solayotgan, miyasida g'ujg'on o'ynayotgan yovuz fikrlardan xoli bo'lish uchun sochini tarab yoyayotgandir. Qamalmasdan oldin u sochini boshqacha tarab yurgan bo'lsa kerak, uning sochlari quyuq va jingalak bo'lgan, zonadagiday yelkasiga siqib turmaklab yurmagan. Professorning В ЎЎko'zini ochib ЎЎk qo'yaman deb, o'zini yana qiyin ahvolga soldi, o'zining hayotini yanada mushkullashtirdi. Nahotki, u hammasini bila turib qilgan bo'lsa? U bugungi uchrashuvimiz haqida nimalarni o'ylayaptikin? Ehtimol u qaysi bir masalalarda haqdir, lekin birgina vijdon bilan, ezgu niyatlar bilan dunyoni to'ldirib bo'lmaydi-ku! Quyosh tagida tobora ko'proq joy olish uchun orzumand bo'lgan insonning vahshiyona nafsini qondirib, o'zgartirib bo'lmaydi, agar odamlarning ishtahasi shunday bo'laversa bormi, ko'p o'tmasdan odamlarga quyosh ham ozlik qiladi, lekin yana ham xavfli shuki, u, ya'ni inson boshqa kishilar ustidan tag'in-da ko'proq va tag'in-da kuchliroq hukmronlik qilish kasaliga muhtalo bo'ladi. Shuning uchun ham yangi odamlar ikszurriyotlar kerak... u ayol bo'lsa ularning yo'lga qarshi chiqmoqchi, ularning hayotga, hokimiyatga, urushga kirib kelishiga monelik qilmoqchi bo'ladi. Buni tushunish mumkin, lekin bu qudratni yengadigan hech

qanday kuch yo'q...

* * *

Keyinchalik men behuda bo'lsa ham tez-tez o'z-o'zimga savol berardim: nima uchun o'sha kechasi butunlay o'zim bilan o'zim bo'lib qoldim? Boshqa kunlari tinchlik bermaydigan bironta majlis ham, yig'in ham, uchrashuv ham va boshqa siyosiy voqea yoki kundalik to's-to'polon ham bo'lmadi...

Men o'sha kechasi qiynalib chiqdim va hech ham o'zimga kela olmadim. Meni o'sha mahkuma Runa dovdiratib qo'ydi va g'aflatda qoldirdi axir tevaragimizdagi bironta kishi ishimizga shubhalangan emas yoki menga shunday tuyuldimikin?..

Lekin u o'zini ham ayamadi, o'zini namoyishkorona qurbon qildi! Shunday qilib bo'ladimi? Nima uchun u meni mirshab va prokuror rolida nojo'ya harakatlar qilishimga majbur etadi? Nahotki u mening aybimni yuzimga aytish uchungina o'zini yana bir necha yil ozodlikdan mahrum etishga jur'at qilgan bo'lsa?! To'g'ri, uni ham tushunsa bo'ladi, o'z mavqeini, ko'nglidagi haqiqatni aytib olishni maqsad qilib qo'ygan ekan, shundan boshqa yo'l yo'q edi-da. U buni ko'chada, majlisda, ayniqsa, xorijiy muxbirlarga ochiqchasiga hammaning oldida oshkora aytish imkoniyatiga ega emas. U zonaga mixlab tashlangan... Endi bo'lsa uni yangi jazo xavfi kutmoqda. Yaxshiyamki, ikkalamizning oramizda nima gap o'tganini hech kim bilmaydi, yaxshiyamki, men bu haqda biron tirik jonga lom-mim degan emasman, yaxshiyamki, uni takror chaqirish haqida ko'rsatma berdim. Ha, ertaga, kunduz soat ikkida uni olib kelishadi. Hali hamma narsa boy berilgani yo'q, hamma ko'priklar kul qilib kuydirilganicha yo'q. Ehtimol, uni yana sudlanishdan qutqarib qolish mumkin bo'lar.

Miyamda ana shu fikr borgan sari qat'iylashar, menda uni himoya qilish, jazodan qutqarib qolish istagi tobora kuchliroq avj ola bordi va o'zimni boshqacha his eta boshladim, o'zimni o'zim kashf qilar ekanman, o'zimni tanimay qoldim. Menga nima bo'ldi o'zi? Juvonni tushunish va himoya qilishga intilar ekanman, asta-sekin shunday fikrga keldimki, Runa Lopatina menga da'vo qilib o'zini qiynoqqa solar ekan, bu xudoning xohishi emasmikin? ...Ilgarilari men Rahmoni Rahim degani nima, bu nimalarda va qanday namoyon bo'ladi bu haqda o'ylamagan ham edim va endigina birdan seza boshladim: men o'z kuchiga mahliyo bo'lib, odam urug'ini ming ko'yga solib hunar ko'rsatgan bo'lsam, bu asnoda Xudoning ko'krigidan itarib qo'ygan bo'lsam, mahkuma Runa Akram ul-akraminning elchisi, ifodachisi emasmikin? Bu mendagi Ezgulikni sinab ko'rish yo'li emasmikin?

Ana shunday achchiq va shirin xayollar og'ushiga g'arq bo'lardim. Menda o'sha juvonga, o'sha mahkumaga nisbatan ko'zimni ochishga, o'zimga shubha bilan qarashga, o'zimning takabburligimni va dimog'dorligimni tushunib yetishimga majbur qilgani uchun minnatdorchilik hissi paydo bo'ldi. Men uning oldida endi o'zimni boshqacharoq tutishim kerak ekan. Afsus, Runaga, uni vaqtincha saqlab turgan xos izolyatorga o'sha zahoti telefon qilib bo'lmas edi. Unga ko'p narsani gapirib bergan, javobiga undan ko'p narsa eshitgan bo'lardim. Qani endi iloji bo'lsa-yu, mashinamga o'tirib tun qorong'usida o'sha izolyator tomon yo'l olsam-da, uni topib gaplashsam! Lekin bu ham amalga oshmaydigan orzu edi, xolos. Qo'limdan keladigani ertangi uchrashuvni kutish edi. Runani kabinetimga olib kelib, suhbat qilish uchun tashlab ketganlaridan so'ng unga yaqin kelib, qo'l olib ko'rishaman. ВЪНМени afv eting, Runaxonim, biz o'sha suhbatimizni davom ettiramiz. Men sizning mulohazalaringizni jiddiy e'tibor bilan eshitishga tayyorman, sizning ham xuddi shunday yo'l tutishingizni iltimos qilaman. ВЪНМening ham vajlarimga quloq tuting ВЪК, ВЪНJuda yaxshi! ВЪК deb javob beradi u va samimiy iqror bo'ladi: - Men bo'lsam sizni hech qachon ko'rmayman deb o'ylovdim, professor. Eski hammom, eski tos deganlaridek, men la'natini ertalabdan o'z joyimga, zonamga, haydab borishadi, meni yangidan sud qilishadi va yana ham uzoqroqqa, Sibirgami, Oltoygami olib borib tashlashadi deb o'ylabman, birdan deng, navbatchi nazoratchi kelib qoldi, meni yana professor Kril'sov Andrey Andreevich chaqiryapti, deb qolsa bo'ladimi. Mana, men keldim... ВЪК ВЪНOdil hakam Xudoyim! Qanaqangi noma'qulchiliklarni yog'dirasana menga? pichirladim chorasizlikdan. - Qanaqangi bolalik bu o'zi, meni to'xtat, go'dakligim tutib ketibdi! ВЪК

Chindan ham, buyuklik bilan bachkanalik orasi atigi bir qadam ekan, mayli men bachkana bo'la qolay, hamma narsa men o'sha kechasi shirin hayolga botganim kabi bo'la qolsa jon derdim. Diling tubidagi bema'nilikka ishonishning o'zi ham bir baxt! Dilimni birdaniga yalang'ochlab tashlagan ana shu barcha jo'shqinliklardan so'ng ufqdan ko'tarilgan qora bulut kabi mening uchun eng og'ir shubha paydo bo'la boshladi men inkubalar qornida ikszurriyotlar yetishtirishga ma'naviy huquqqa egamidim? Mening ishlarimni qaysi yuksak maqsadlar bilan oqlab bo'ladi? Ikkiyuzlamachilik qilmayman, bunday shubhalar dilim tubida har doim mavj urar edi, lekin na men, na mening hamkasblarimdan birontasi hech qachon bu haqda g'ing degan emasmiz. Fan yutuqlari bizning obro'yimizni o'z ko'z o'ngimizdagina emas, balki jamiyat nazarida ham yuksaklikka ko'targan edi. Biroq, fan bilan vijdonning bir-biriga qanchalik mos kelmasligiga, ko'pgina hollarda fan bilan jinoyat bir-biri bilan bog'lanib ketganligiga misollar topish uchun XX asrda uzoqqa borish shart emas.

Mana, mening vijdonim, turma mahkumasi uyg'otgan vijdonim tilga kirdi. Betayin ota-onalardan noma'lum bolalar yetishtirishning, ularni inkubalar yordamida dunyoga keltirishning insoniyatga qarshi harakat ekanligini tan olish Runa meni ana shunga undadi.

Uni menga nima olib keldi, ajal ostonasigacha bizlarni nima bog'lab qo'ygan ekan, uyog'ini taqdir biladi... Hukmni men chiqarmay...

O'sha kechasi hammasi o'zgarib ketdi. Milsiz fidokorligi, aqlga sig'maydigan qilmishlari meni rom etgan ayoldan kechirim so'rashga tayyor edim. Men inson zotiga qilgan yovuzligimdan voz kechish yo'lida o'sha ayol oldida tiz cho'kishga tayyor edim. Bordi-yu u mening muhabbatimni qabul qilsa va o'z navbatida menga muhabbat izhor qilsa, men unga uylangan bo'lardim... Ha, ha shunday!

Bunga qanday erishish mumkinligini tasavvur ham qila olmayman, axir ko'p yillarga hukm qilingan, u ВЪНmayli ВЪК deydigan bo'lsa, men u bilan o'rmongami, toqqami, dengiz ortigami qayerga bo'lmasin, faqat birga yashash uchun bosh oqqan tomonga qochib ketishga tayyor edim... Hayotni yangidan boshlash uchun darbadarlikka ham roziman, bu bilan men mash'um o'tmishimning gunohlarini yuvgan bo'lardim...

Bu haqda bir marta xayol surdim-u, o'zimni to'xtata bilmadim. Mening xayollarim cheksiz-chegarasiz edi. Men o'zimda to'ntarish yasadim. Xayollar og'ushida qoldim. Mening yangi hayotim ertadan, Runani olib kelishgan va ikkalamiz xoli qolgan soatdan boshlanishi kerak. Menda qanday o'zgarishlar ro'y berganini tushuntirib, ruhan yengil tortganimni hikoya qilib berishga va o'zimning hamma narsaga tayyor ekanligimga uni ishontirishga harakat qilaman. U faqat ВЪНхо'рвЪК desa bas, u meni sevgilim deb tan olsa bo'ldi. U faqat mening samimiy ekanimga ishonsa, bizning birga bo'lishimizga amin bo'lsa kifoya.

Men divanda notinch va sergak uyquga ketganimda tun yarmidan oshgan edi. Tong saharda momoqaldiroq guldirdi. Tom ustida gumbirlagan ovoz eshitildi, deraza ortida jala quydi. Tabiat hodisalariga nazar tashlar ekanman, bu momoqaldiroqni xuddi o'zim

gumbirlatayotganday bo'ldim, osmonning yarmisini egallab chaqmoqlar chaqqanini, chelaklab quyayotgan yomg'ir qasirg'asidan shox-shabballarning yerga tekkunday yukunganlarini, qushlar galasining momoqaldiroq quchog'ida hurkib bezovtalanib boshpana ilinjida uyoqdan-buyoqqa o'zini urganini ko'rdim...

O'zim ham momoqaldiroq qo'ynida parvoz qildim. Men darcha orqali derazadan uchib chiqdim, tomlar ustida, ko'chalar va xiyobon ustida qanot qoqdim. Yashin hamda bulutlar orasida tasmollab va chamalab parvoz qilardim axir qayerdadir turma bor, o'sha joyda u, inkuba bo'lishdan bosh tortgan juvon ham momoqaldiroq ovozi eshitdi. ВѢѢRuna, Runa! deb qichqirdim men. - Bu menman! Men seni qidirib yuribman!ВѢѢ. Momoqaldiroq gumbirlatayotgan, men osmoni falakdan bor ovozim bilan unga murojaat qilayotgan shu onlarda u nimalar haqida o'ylayaptiykin?..

Keyingi kuni o'zimni tutishga, klinikamizdagi barcha xizmatchilarning har doimgiday puxta ishlashi uchun men o'zimni ishlayotganday qilib ko'rsatishga qancha kuch sarf qildim. Hamma narsa odatdagiday edi. Xodimlardan birontasi ham mening boshqa odam bo'lib qolganimni sezmedi...

Men o'z vaqt-soatimni kutar edim. Vaqt esa mashaqqat bilan sekin o'tayotganday tuyular edi menga...

Men hammaning ko'z o'ngida edim, har doimgiday o'z burchlarimni ado etar edim. Lekin bu endi men emas edim...

Vaqt esa men uchun mashaqqat bilan sekin o'tayotganday edi...

Tayin qilingan soat yaqinlashmoqda. Runa hademay kelib qoladi. Mana, mana... Lekin hamon olib kelishmadi...

Yana chorak soat o'tdi. Lekin hanuz yo'q. Men qo'ng'iroq qilishni va mashinaning qachon yo'lga chiqqanini aniqlashni buyurdim.

Kotiba telefonda gaplashibdi, unga mashina o'z vaqtida jo'nab ketgan deyishibdi.

Men xavotirga tusha boshladim. Nima bo'ldiykin? To'satdan yo'lda halokatga uchragan bo'lsa-ya?

Soat uchga yaqinlashmoqda edi. Qachon keladi? Men o'zim qo'ng'iroq qila boshladim. Menga mashinaga bir narsa bo'lgan deb javob berishdi. Shu paytda kotiba yugurib kirib keldi. Rangi o'chib ketgan.

Nima bo'ldi o'zi? - deb qichqiraman.

Mijozimiz vafot etibdi!

Qanday vafot etibdi? Qaysi mijoz ekan?

Biz kutayotgan ayol. Hozirgina qo'ng'iroq qilishdi.

Halokatga uchrabdimi?

Yo'q. U qochgan ekan.

Qochgan ekan? Keyin nima bo'пти?

Uni o'ldirishibdi.

hozir borib, hammasini aytib beramiz deyishyapti.

Ha, tunov kuni men bergan yo'llanmaga ko'ra mahkuma R. F. Lopatinani tayin qilingan vaqtda klinikaga yetkazib kelish uchun A-6-87 nomerli mashinada olib ketishgan.

Shahardan chiqqandan keyin Moskva daryosi qirg'og'i yaqinidagi o'rmon orasidan o'tayotganda mahkuma ko'nglim ayniyapti, boshqa yurishga majolim qolmadi deb zorlanadi, mashinani to'xtatib tushishga imkon berishlarini so'raydi, talab qiladi va qayt qila boshlaydi...

To'xtashga to'g'ri keladi. Mahkuma mashinadan tushadi, yo'ldan bir necha qadam nariga boradi-da, yugurib o'rmon ichiga kirib ketadi. Soqchi ayol uning orqasidan quva boshlaydi. Mahkumaga ВѢѢto'xtavѢѢ deb buyruq beradi. Lekin u to'xtamaydi. Soqchi ВѢѢotib tashlaymanВѢѢ deb ogohlantirib, osmonga qaratib ikki marta o'q uzadi. Har qanday qilib bo'lsa ham tirik tutib olish uchun quvaveradi. Birdan Moskva daryosining muyulishida tik qirg'oq chiqib qoladi, mahkuma chopgan bo'yicha jarlikdan o'zini suvga tashlaydi. Soqchining otishdan boshqa iloji qolmaydi. Mahkuma halok bo'ladi. Jasadini suvdan tortib olishadi...

Keyinchalik o'z-o'zimga: ВѢѢU nima uchun shunday qildi?ВѢѢ deb savol berdim. Nega shunday qildi? Nima uchun? Bu nima o'zi? Noilollik oqibatimi? Qo'rqqollikdanmi? Nafratlanishdanmi? Dushmanlikdanmi? Yoki bu norozilikning bir ko'rinishi edimi? Bu savollarga hech kim javob bera olmaydi... Keldi-yu ketdi... U biz olib borgan eksperimentlarning birinchi qurboni bo'ldi.

To'kech kirgunga qadar xonamdan tashqariga chiqmadim. Ichkaridan qulflab olib o'tirdim. Mening vujudimda nimalar bo'layotganini hech bir jon tasavvur ham qilolmasdi. U shunday dahshat bilan mening rejalarimga xalaqit bermaganda edi! hayfki, u halok bo'ldi, afsuski, u abadiylikka ketdi, ketganda ham mening gaplarimni eshitmay ketdi, u chindan haq edi, fan har qanday yuksaklikka ko'tarilmasin, uning yutuqlari o'tkinchi, fan cheksiz taraqqiy qilishi mumkin, lekin fan taraqqiyoti vijdon oldida hech nima emas. Mangulikning mazmuni va rivojini o'zida mujassamlashtirgan Ruh oldidan hamma narsa o'taversin.

Xonamda o'tirib ho'ngrab yig'ladim. Atigi bir marta uchratgan ayolni eslab zor-zor yig'ladim... Usiz qolgan umrim baxtsiz o'tishini ko'z oldimga keltirib yig'ladim...

Kechqurun yo'lga chiqdim, bu dahshatli hodisa bo'lib o'tgan joyga, Moskva daryosining o'rmon ortidagi muyulishiga yaqinlashganimda to'xtadim-da, orqaga qaytdim. Bu yer u halok bo'lgan joy edi, u xuddi ana shu o'rmondan qochib o'tib o'zini daryoga otgan... Boshqa yo'ldan ketdim.

Dunyoda biron o'lchov bormidiki, mening uyga kelgandan keyin butkul o'zligim, ilojisizligimni o'lchab berolsa! Bu menga yuborilgan jazo emasmikim? Uyimda kechasi bilan ovozim boricha dod solib, ho'ngrab yig'lab chiqdim. U endi yo'q. Mening unga nima demoqchi bo'lganimni u endi hech qachon bilmaydi. U umrining to' oxirgi onlarigacha meni o'z ilmiy kashfiyotlaridan ikszurriyotlar yaratish yo'lida foydalangan razil odam deb bilardi... Viski ham yordam bermadi, shishani ko'tarib ichsam ham bo'lmadi. Musiqa yordam berarmikin, degan xayolga bordim, lekin bunday musiqa yo'q edi...

Ana shunday musiqani oradan yillar o'tgandan so'ng eshitdim, bu navo mening dilimda umr bo'yi mudrab yotgan bo'lsa ajab emas. Yapon dengizida paroxodda ketyapman. Kechki payt edi. Yulduzli osmon tagida qotib turgan qoramtir orollar sirli jismlar yanglig' Vaqt bilan Moddaning mevasi o'laroq dengiz tubidan boqib turganday. Hamma yoqda sokinlik, salqinlik... Ko'z ilg'amas to'lqinlarning pichirlashi quloqqa chalinadi. Bizlar Nagoya shahriga konferensiyaga kelgan bir necha sovet olimi edik. Sheriklarim bilan tarjimonlar mayxonada qolishdi. Men bo'lsam kimsasiz sirli orollarga to'yib-to'yib boqish uchun kema sahnida uyoqdan-buyoqqa odimlardim. Qirg'oqdagi chiroqlar elas-elas ko'rinaradi. Biz ana shu chiroqlar tomon borayotgan edik. Paroxodda tinimsiz gumburlagan rok-muzikadan kishi seskanib sakrab tushganini o'zi ham sezmay qolardi... birdan rok tinib qoldi. Dilkash qo'shiq boshlandi. Bu yaponcha enka- lirika, sevgilini qo'msash, afsun va anglashilmovchilik, intizorlik hamda vidolashuv qo'shig'i edi. Birdan o'sha juvon xayolimga keldi. U mening yonimda, ehtimol, sal nariroqda, hu anavi orolchada turganday va shu ashulani eshitayotganday, mening u haqda o'ylayotganimni sezib turganday.

Shundan so'ng men hammadan va butun borliqdan uzoqlashishim kerakligini tushundim...

36 Kitoblar Olami | Sever.UZ | Uzsmart.UZ

Qayta qurish yillarida ikszurriyotlar yetishtirish masalasiga chek qo'yildi. Gorbachev huzurida bo'ldim. Yarim yildan so'ng kosmosga, orbital stansiyaga yo'l oldim. Ana shu yerda samoviy rohib Filofey bo'lib oldim. Chetdan qaraganda bu jinnilikday tuyulishi mumkin. Lekin hech ham unaqa emas.

Mening o'tmishim menga tinchlik bermaydi, tinmay ta'qib qiladi. Tug'ilib bo'lgan va endi voyaga yetib kelayotgan, ota-onasi noma'lum ikszurriyotlar endi nima bo'ladi degan va hal qilib bo'lmaydigan savol tomoqqa tiqilib qolgan so'ngakday hech kimga tinchlik bermaydi. Ularning kimlardan bo'lganligi sir saqlanganidan buni hech kim bilmaydi. To'g'rirog'i, bir necha kishi mening sobiq hamkasabalarimgina bilishadi. Ana o'shalar men haqimda: murtad, kosmosga qochib qoldi deb o'ylashlari mumkin. Lekin meni qiynayotgan, meni ranjitayotgan narsa ularning menga bo'lgan munosabati emas. Mening o'zimga la'nat o'qiyotganimni, o'zimni razil mazoxist deb, itvachcha deb atayotganimni hech kim bilmaydi! Men Yerga tushsam-u bizning laboratoriyamizda o'tkazilgan tajribalar natijasida dunyoga kelgan go'daklarning ko'zlariga bir boqsam!... Nega endi bu haqda yozyapman. Chunki biz qilgan xatoni tuzatib bo'lmaydi. Davlat mulki bo'lib tug'ilgan odamlar nima bo'ladi oxiri? Ular ertasiga o'zlarining kim ekanliklarini tushunib olishadi. Ular jamiyatdan qanday qilib o'ch olishadi? Vaqti-soati kelib ikszurriyotlarda insoniyatdan o'ch olish, to'ng'iz qo'pqir dunyosiga o't qo'yishdek qat'iy istak paydo bo'lmasmi? Men bu yerda, kosmosdaman, ular, ikszurriyotlar esa o'sha joylarda voyaga yetishyapti shuning o'zi dahshatli. Boshqacha so'z topib bo'lmaydi. Men ularning kelajagi uchun mas'uliyatni o'z gardanimga olgan emasman, faqat ularning tug'ilishi bilan bog'liq muammolarni hal qilganman, xolos deb aytishim mumkin edi. Lekin bu vaj bo'loladimi?! Ular aybdorlarni, qilg'ilikni qilib, hamma narsaning pachavasi chiqqandan so'ng qochib qolganlarni qayerdan topishsin. Hatto DXK ham xonavayron bo'ldi. Ehtimol, xonavayron bo'lmagandir... O'lib ketmaydimi...vЂk Filofeyning Tavba-tazarrusi shu yerda uzilib qolgan.

* * *

Tavba-tazarruning matni Entoni Yungerning qo'liga qishning boshlarida tegdi. Bu Filofeydan kelgan oxirgi xabar edi.

U qish kuni erta tongda rulga o'tirib yog'ayotgan oppoq qor parchalariga boqar ekan, vЂkFavqulodda voqea, hech kimning xayoliga ham kelmagan hodisa vЂk, deb o'yladi achinib. Yungerning Filofey Tavba-tazarrusining kechasi o'qilgan matni ta'sirida edi. Shunisi g'alatiki, deb o'ylaydi u, hech kim bunday vafot etgan emas. Hozir sayyoramizdan tashqarida o'z joniga qasd qilgan yagona odam go'yo koinotda mo'miyolanganiday Filofey dunyomiz tepasida uchib yuribdi. Nihoyat sukunatda dunyo bilan murosaga keldi. Va mana, u yana o'zi haqida xabar berayotir...

Bu qismatning saboq bo'lib qolishida qandaydir ilohiy mazmun bordir deb o'ylash mumkin. Lekin bu saboq naqadar qimmatga tushdi!

Biroq bunday yo'ldan borish har doim juda qimmatga tushadi. Bir zamonlar abadiylikka daxldor saboq bo'lib o'tgan Golgof tepaligida Iyso alayhissalomning chormixga tortilishi insoniyatga qimmatga tushgan. Har narsaning bahosi o'zgacha. U o'z bahosini kosmosda hisob-kitob qildi.

Nahotki, u kosmosda ham o'zining chaqaloqligida bolalar uyining eshigi tomon olib ketayotgan onasining qor ustida bosgan oyoq tovushining g'ichirlashlarini eshitayotgan bo'lsa? Nahotki u kosmosda ham o'zini oxirgi marta ko'kragiga bosib ko'tarib borayotgan onasi yuragining dukillab urayotganini eshitayotgan bo'lsa?..

"Oxirzamon Nishonalari" Romanidagi Ayrim So'zlar Izohi

Aparteid irqiy kamsitishning eng ashaddiy shakli.

Aura (yunon tilida vЂkshabadavЂk demakdir) odam tanasidan va har qanday jonli organizmdan uzluksiz chiqib, o'zgarib va rivojlanib turadigan bilinar-bilinmas nur. Aura inson dunyoga kelib, birinchi nafas olishi va nafas chiqarishi bilan paydo bo'lib, hayotida oxirgi marta nafas olishi va nafas chiqarishi bilan so'nadi. Shunday qilib aura organizmning kosmik energiya bilan o'zaro ta'siri mahsuloti odam organizmida qayta ishlangan va aks etgan kosmik energiya bo'lib odamning butun badanini qamrab olgan. Har bir odamning aurasini shakli, zichligi va rangiga hamda boshqa xususiyatlariga ko'ra o'zgalarnikidan farh hiladi. O'ta sezgir odamlarda, aqliy va ma'naviy jihatdan yetuk kishilarda, bashoratchilarda, ekstrasenslarda aura zichroq va hajman kattaroq bo'lib, u qadar rang-barang bo'lmas ekan. Ko'zi bog'lab qo'yilganda ham tevarak-atrofdagi narsalarni bemalol ko'ra oladigan aura vЂkko'zlivЂk odamlar bo'ladi. Kishining aqliy va jismoniy imkoniyatlariga ko'ra, tashqaridan qaraganda aura nurining shakli turlicha ko'rinar ekan. Mutaxassislar fotografiya va komp'yuter yordamida aurani plyonkaga olib, mohiyatini aniqlamoqdalar. Yumaloq shakldagi aura eng yaxshi hisoblanar ekan. har jihatdan barkamol, yetuk kishilarning aurasini yumaloq shaklda ko'rinar ekan. Boshqalar homiylikida bo'lgan yoki o'zi birovlarni himoya qila oladigan odamlar aurasini uchburchak shaklida, ekstrasenslar deb ataladigan o'ta sezgir kishilarning aurasini yulduz shaklida bo'lar ekan.

Auraning qanday rangda ekanligi ham katta ahamiyatga ega. Auraning ko'k (havo rang) bo'lishi sog'liq belgisi, to'q sariq aura kishining dilkash va ko'ngli ochiq ekanligi, och qizil samimiylilik va jismonan baquvvatlik, to'q qizil rang manmanlik va ochko'zlik, och sariq aqlilik, och yashil rang yashovchanglik va sog'lomlik, och kulrang salomatlikning yaxshi emasligi alomatlaridir va b.

Genotip organizmning tuzilishi (konstitutsiyasi), undagi genlar majmui.

Genofond insoniyat yoki hayvonot dunyosidagi individlarning genlar majmui.

Yekkesias Injil aqidalarini targ'ib qilgan, tafsirlagan olim.

Ikszurriyot laboratoriyada undirilgan urug'dan yetishtirilgan, ota-onasi noma'lum bola [lotincha iks vЂknoma'lumvЂk, arabcha zurriyot (birliги zurriy) vЂkfarzandlar, avlodvЂk].

Kassandra yunon mifologiyasida: Troya podshosining qizi, sohibbashaorat, folbin bo'lgan ekan.

Kolliziya qarama-qarshi fikrlar, niyatlar, manfaatlarning to'qnashishi.

Mazoxizm jinsiy buzuqlik: jinsiy aloqada bo'lgan ikkinchi shaxsning azob-qiynoqlar, axloqiy xo'rlik-tahqirlari ta'sirida shahvoniy lazzat olish. Ana shunday buzuqliklarni tasvirlab yozgan avstriyalik yozuvchi L. Zaxoder-Mazox (1836 95) nomi bilan atalgan.

Mutatsiya organizmning genetik materiali: xromosomalar va genlardagi qayta qurilish va buzilishlar oqibatida organizmning irsiy xususiyatlarida ro'y bergan tabiiy yoki sun'iy o'zgarishlar.

Nekrofil murda bilan jinsiy aloqa qilishga moyil kishi.

Nigilist umumqabul qilingan qadriyatlar: ideallar, axloqiy hamda madaniy normalarni va ijtimoiy hayotning boshqa shakllarini inkor etuvchi shaxs.

Paradigma isbotlash, taqqoslash uchun tarixdan olingan misol.

This is not registered version of TotalDocConverter

Parosimni qanday urushni hayotni, islohotning muvaffaqiyat qilishi.

Patsifistlar har qanday urushni qoralaydigan, bu yo'lda harakat qiladigan shaxslar.

Periskop yashirin joyda (masalan okopda) turib tevarak-atrofni kuzatishga imkon beradigan asbob.

Substansiya ob'ektiv reallik, o'z-o'zidan mavjud bo'lgan xilqat.

Substrat barcha jarayonlar va hodisalarning umumiy moddiy negizi.

Transsendental qobiliyat tajribadan kelib chiqmagan, balki azaldan mavjud es-hush, idrok.

Feministkalar erkak bilan teng huquqlik uchun kurashadigan ayollar.

Fenomen nodir yoki favqulodda siyrak uchraydigan hodisa-voqea; biron sohada boshqalardan tubdan ajralib turadigan o'ta iste'dodli odam.

Flyuid odamdan chiqadigan psixik (ruhiy) tok.

Futurolog jamiyat taraqqiyoti haqida bashorat qiluvchi mutaxassis.

Futurologiya jamiyat taraqqiyotining kelajagi haqidagi ta'limot.

Xarizma yunoncha вѢх xudoning tuhfasi, marhamat вѢк demakdir. Qadimgi yunonlar barcha sohalarda katta yutuqlarga erishadigan, obro'li, xudoning sevgan bandalarini shunday atashgan. Bunday odamlar o'z oldilariga qo'ygan maqsadlarining foydali va to'g'ri ekanligiga uzil-kesil ishonch hosil qilgach katta ilhom bilan ish ko'radilar va boshqalarni o'zlariga mahliyo qilib qo'yadilar, bunday shaxslardan mislsiz sarkardalar, ajoyib davlat arboblari, buyuk artistlar yetishib chiqqan.

Xarizmalik xususiyatini ohangraboga magnitga o'xshatish mumkin: kuchli magnitlar magnit maydoni yordamida bir necha tonna yukni ko'tara oladi. Zaiflari esa kichik bir gaykani ham torta olmaydi.

Xarizmalik xususiyati hammada bo'lar ekan birovlarda kamroq, boshqalarda esa odamlarni hang-mang qilib qo'yadigan darajada kuchli bo'lar ekan.

Ish harakatlari, gap-so'zlari, muomalalari bilan boshqalarni og'ziga qaratib qo'yadigan, rom qiladigan, o'z kasbini sevadigan, zavq-shavq bilan ishlaydigan samimiy kishilar taksist bo'ladimi, sotuvchi bo'ladimi, artist bo'ladimi, yozuvchi bo'ladimi ana shunday xarizmatik insonlardir.

Har bir inson o'zining xarizmatik mahoratini bosqichma-bosqich oshirib borsa bo'lar ekan.

Embriyon pusht, homila.

AvvalgiII- qismB Keyingi